

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**DİJİTAL MEDYADA HABER VE DOĞRULUK
İLİŞKİSİ: ANADOLU AJANSI (AA) TEYİT HATTI
ÖRNEĞİ**

Şeyma BÖYÜK

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Derya NACAROĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA BİLİM DALI**

OCAK 2024

**DİJİTAL MEDYADA HABER VE DOĞRULUK İLİŞKİSİ: ANADOLU
AJANSI (AA) TEYİT HATTI ÖRNEĞİ**

Şeyma BÖYÜK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2024

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Şeyma BÖYÜK

17/01/2024

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo, Televizyon ve Sinema Programı 2162601013 no'lu öğrencisi Şeyma BÖYÜK tarafından hazırlanan Dijital Medyada Haber ve Doğruluk İlişkisi: Anadolu Ajansı (AA) Teyit Hattı Örneği başlıklı tez çalışması 17/01/2024 tarih ve 11.00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

Kabul Ret

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Derya NACAROĞLU
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Songül OMUR
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

DİJİTAL MEDYADA HABER VE DOĞRULUK İLİŞKİSİ: ANADOLU AJANSI (AA)
TEYİT HATTI ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Şeyma BÖYÜK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ocak 2024

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler haberin üretimi, dağıtımı ve tüketim süreçlerini de etkilemiştir. Gündelik hayatın neredeyse tüm alanlarına sirayet eden dijitalleşme ile internet tabanlı yeni iletişim teknolojileri olarak tanımlanan araçlar bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Sayısız avantajının yanı sıra bazı dezavantajları da bünyesinde barındıran dijital çağda doğru haber kadar yalan ve yanlış haber de aynı hızla yayılmaktadır. Bu noktada haber ve habercilikte sacayağı görevi üstlenen doğruluk kavramını korumak, yalan ve yanlış haberle mücadele etmek amacıyla haber doğrulama platformları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, dijital medyada yer alan şüpheli iddiaların doğrulanması noktasında Türkiye’de 2022 yılında faaliyet göstermeye başlayan Anadolu Ajansı Teyit Hattı doğrulama platformunun yapısı ve işlevi ele alınarak platform tarafından incelenen şüpheli iddiaların araştırılmasında nasıl bir sürecin izlendiği, iddiaların kaçının doğrulandığını/yanlışlandığını, yanlış bilgilerin biçiminin, türünün, amacının ve hedef kitlesinin ne olduğu ve tüm bu bağlamda haber ve doğruluk ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Anadolu Ajansı’nın Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi haber ajansı olmasından dolayı temsili örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma, Ocak-Haziran 2023 tarihleri aralığında pazartesi günleri yayınlanan Anadolu Ajansı Teyit Hattı tarafından incelenen şüpheli iddiaları kapsamaktadır. Temel olarak dijital medyadaki haberlerin doğruluk durumlarına odaklanılan çalışmada bulgular çalışma çerçevesinde geliştirilen analiz tablosu üzerinden içerik analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, Anadolu Ajansı Teyit Hattı’nın dezenformasyonun özellikle artış gösterdiği olağanüstü ve afet dönemlerinde dijital ortamlarda dolaşıma giren yalan ve yanlış haberlerin engellenmesi ve doğru haberlerin insanlara ulaştırılması noktasında kritik öneme sahip olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çalışmada platformun kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 116508
Anahtar Kelimeler : Haber Doğrulama, Yalan Haber, Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Dijital Medya
Sayfa Adedi : 263
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Derya NACAROĞLU

RELATIONSHIP BETWEEN NEWS AND ACCURACY IN DIGITAL MEDIA: AN
EXAMPLE OF ANADOLU AGENCY (AA) CHECK LİNE

(M.Sc. Thesis)

Şeyma BÖYÜK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

January 2024

ABSTRACT

Advancements in information and communication technologies have impacted the processes of news production, distribution, and consumption. Digitalization, penetrating nearly all aspects of everyday life, has made internet-based new communication technologies, as they are defined, occupy a significant place in individuals' lives. Alongside countless advantages, the digital age also harbors certain disadvantages, among which is the rapid spread of both true and false news. At this point, to safeguard the concept of accuracy, which serves as a pillar in news and journalism, and to combat fake news, news verification platforms have emerged. This study aims to examine the structure and function of the Anadolu Agency Check Line, a verification platform that started operating in Türkiye in 2022, focusing on the process followed in investigating dubious claims featured in digital media, the number of claims verified/refuted, the form, type, purpose, and target audience of misinformation, and in this context, to explore the relationship between news and truthfulness. The Anadolu Agency Check Line was selected as a representative sample due to the Anadolu Agency being the official news agency of the Republic of Türkiye. The research covers dubious claims reviewed by the Anadolu Agency Check Line on Mondays between January and June 2023. Primarily focusing on the accuracy of news in digital media, the findings were obtained through content analysis based on an analysis table developed within the framework of the study. The results indicate that the Anadolu Agency Check Line is critically important in preventing the spread of false news and ensuring the delivery of accurate news to people, especially during extraordinary and disaster periods marked by an increase in disinformation. Consequently, the research concludes that the platform operates in accordance with its founding purpose.

Science Code : 116508

Key Words : Fact-checking, Fake News, Anadolu Agency Check Line, Digital Media

Page Number : 263

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Derya NACAROĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışma sürecimde bana yol gösteren, engin bilgi birikimini ve enerjisini bana aktararak motivasyonumu artıran kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Derya NACAROĞLU'na müteşekkirim. Araştırmamın yöntem kısmında bilgi ve tecrübelerinden ilham aldığım Doç. Dr. Nuray Hilal TUĞAN'a teşekkür ederim. Her daim vakit ayırarak öğrencilerine yol gösteren, lisans dönemimden de hocam olan ve tez savunma jürimde de bulunan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Zakir AVŞAR'a şükranlarımı sunarım. Yine tez savunma jürimde bulunan ve tezin gelişimine katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Songül OMUR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bünyesinde çalışmaktan gurur duyduğum TRT'de, lisansüstü eğitim sürecimi daha kolay yürütebilmeme imkân tanıyan TRT Akademik Yayın Yönetimi Müdürü Ekrem ÖZDEMİR'e ve fikir alışverişinde bulunduğum mesai arkadaşım Dr. Ece EROL'a bu süreçteki destekleri için çok teşekkür ederim.

Tez yazım sürecimde bana her zaman destek olan kardeşlerim Şüheda'ya, Şevval'e, Elif Berra'ya ve Zeynep Sultan'a en içten sevgilerimi sunarım. Ayrıca beni bugünlere getiren, hayatım boyunca sonsuz sevgi ile minnettar kalacağım annem Ayşe SITKI'ya ve babam Recep SITKI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak bu zorlu süreçteki sabrı, desteği ve katkıları için sevgili eşim, yol arkadaşım Dr. Mustafa BÖYÜK'e minnettar olduğumu belirtmem gerekir. Her zaman yanımda olduğunuzu bilmek bana güç ve güven verdi.

Şeyma BÖYÜK

Ankara, 2024

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xvi
RESİMLERİN LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ.....	1
2. DİJİTAL MEDYA HABERCİLİĞİ VE UYGULAMALARI.....	7
2.1. Haber ve Gazeteciliğin Dönüşümü.....	7
2.1.1. Haberin Tanımı	10
2.1.2. Haber Değeri	13
2.1.3. Haberciliğin Tarihsel Gelişimi	17
2.2. Haber Aracı Olarak Dijital Medya	20
2.2.1. Teknolojik ve Toplumsal Yaşantı Temelli Dönüşüm	22
2.2.2. Dijital Medya ve Habercilik.....	25
2.2.3. Dijital Habercilik Türleri.....	30
2.2.3.1. Blog gazeteciliği.....	31
2.2.3.2. Mobil gazetecilik	32
2.2.3.3. Sosyal medya gazeteciliği	34
2.2.3.3.1. Facebook gazeteciliği	36
2.2.3.3.2. YouTube gazeteciliği.....	38
2.2.3.3.3. WhatsApp gazeteciliği.....	39

	Sayfa
2.2.3.3.4. Instagram gazeteciliği.....	40
2.2.3.3.5. Twitter gazeteciliği.....	41
2.2.3.4. Podcast gazeteciliği.....	42
3. HAKİKAT SONRASI DÖNEMDE DİJİTAL HABERİN DOĞRULANMASI..	45
3.1. Dijital Medyada Haber ve Bilginin Sorunlu Kullanımı.....	45
3.1.1. Dezenformasyon.....	51
3.1.2. Mezenformasyon.....	53
3.1.3. Malenformasyon.....	54
3.1.4. Yalan Haberin Propaganda Unsuruna Dönüşümü.....	54
3.2. Haberin Doğrulanması ve Doğrulama Platformları.....	58
3.2.1. Post-Truth Çağ ve Doğruluk Kavramı.....	62
3.2.2. Dijital Medyada Haber Doğrulama Süreci.....	65
3.2.3. Dünyada ve Türkiye’de En Bilinen Haber Doğrulama Platformları....	70
3.2.3.1. Anadolu Ajansı Teyit Hattı.....	80
4. ANADOLU AJANSI TEYİT HATTI TARAFINDAN DOĞRULUK KONTROLÜ YAPILAN HABERLERİN İNCELENMESİ	83
4.1. Yöntem.....	83
4.1.1. Araştırmanın Metodolojisi.....	83
4.1.2. Araştırmanın Amaçları.....	84
4.1.3. Araştırma Soruları ve Varsayımlar.....	84
4.1.4. Araştırma Yöntemi.....	85
4.1.5. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	86
4.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	86
4.2 Anadolu Ajansı Teyit Hattı Tarafından Kontrolü Yapılan Haberlerin Analizi	86
4.3. Araştırmanın Bulguları.....	238
5. SONUÇ	241

	Sayfa
KAYNAKLAR	245
EKLER.....	261
EK-1. Anadolu Ajansı Teyit Hattı Tarafından Ele Alınan Şüpheli İddiaları Analiz Etmede Kullanılan Tablo	261
ÖZGEÇMİŞ	263

TABLolarIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Yeni Medyanın Olanakları ve Riskleri.....	9
Tablo 4.1. 02.01.2023 Tarihli “Videonun Kâbe'de Kar Yağdığını Gösterdiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	87
Tablo 4.2. 02.01.2023 Tarihli “Pakistan Parasında Türk Bayrağı Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	89
Tablo 4.3. 09.01.2023 Tarihli “Görüntülerdeki Otomobil Afganistan'da Mı Üretildi?” Başlıklı Haberin Analizi	91
Tablo 4.4. 09.01.2023 Tarihli “Mekke'de Son Yağışların Ardından Dağların Yeşillendiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	93
Tablo 4.5. 09.01.2023 Tarihli “Yavuz Sultan Selim'in Küpe Taktığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	95
Tablo 4.6. 16.01.2023 Tarihli “Boğaziçi Üniversitesi'nde ‘Bir Dekana Üç Koltuk’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	97
Tablo 4.7. 16.01.2023 Tarihli “ABD FAA Sisteminin Rus Siber Saldırısına Uğradığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	99
Tablo 4.8. 16.01.2023 Tarihli “Video, Nepal'de Düşen Uçağın Son Anlarını Gösteriyor’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	101
Tablo 4.9. 23.01.2023 Tarihli “U1 Metro Hattı İle İstanbul Havalimanı Arasındaki Yürüme Mesafesinin 21 Dakika Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	103
Tablo 4.10. 30.01.2023 Tarihli “Videonun Fransa'da Gıda Yardımı Alabilmek İçin Sıraya Giren Öğrencileri Gösterdiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	105
Tablo 4.11. 06.02.2023 Tarihli “Sakarya'da 5,5 Büyüklüğünde Deprem Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	108
Tablo 4.12. 06.02.2023 Tarihli “Adana Havalimanı'nın Uçuş Trafikğine Kapatıldığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	110
Tablo 4.13. 06.02.2023 Tarihli “Görüntülerin Kahramanmaraş Depremine Ait Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	112
Tablo 4.14. 06.02.2023 Tarihli “Malatya'da Yaşlı ve Engellilerin Dışarıda Kaldığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	114

Tablo	Sayfa
Tablo 4.15. 06.02.2023 Tarihli “AFAD’ın ‘İstanbul’da Bu Geceyi Dışarıda Geçirin’ Açıklaması Yaptığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	116
Tablo 4.16. 06.02.2023 Tarihli “NEREDEYİM’ Yazıp 7777’ye Gönderildiğinde Yetkililere Konum Bildirildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	118
Tablo 4.17. 06.02.2023 Tarihli "Depremlerin Boğaz'daki ABD Savaş Gemisiyle Alakalı Olduğu’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	120
Tablo 4.18. 06.02.2023 Tarihli "Depremlerin Boğaz'daki ABD Savaş Gemisiyle Alakalı Olduğu’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	121
Tablo 4.19. 06.02.2023 Tarihli "Kahramanmaraş Depreminde Atatürk Barajı'nın Hasar Aldığı’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	123
Tablo 4.20. 06.02.2023 Tarihli "Deprem Sonrası Türkiye'de Tsunami Dalgaları Oluşturdu" İddiası Başlıklı Haberin Analizi	125
Tablo 4.21. 13.02.2023 Tarihli "Gökyüzündeki Işığın Depremden Önce Türkiye’de Gözlemlendiği’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	127
Tablo 4.22. 13.02.2023 Tarihli "Fotoğrafın Irak'ta Japon Şirket Tarafından Yapılan ve Depremde Ayakta Kalan Merdiveni Gösterdiği’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	129
Tablo 4.23. 13.02.2023 Tarihli "AFAD’ın, Yaşam Belirtisi Bulunan Binada Enkaz Kaldırmaya Başladığı’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	131
Tablo 4.24. 13.02.2023 Tarihli "Konteyner İçin Önceliğin Ev Sahiplerine Verildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	133
Tablo 4.25. 20.02.2023 Tarihli "Pazarcık'ta Salgın Başladı’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	135
Tablo 4.26. 20.02.2023 Tarihli "Videonun Ay'a İnen UFO'yu Gösterdiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	137
Tablo 4.27. 20.02.2023 Tarihli "Gaziantep'te Yıkılmayan Binaları Japon Mühendislerin İnşa Ettiği’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	139
Tablo 4.28. 20.02.2023 Tarihli "Kontrollü Yıkılan Elbistan Belediyesi Enkazında Resmi Evrak Kaldı’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	141
Tablo 4.29. 20.02.2023 Tarihli "Videonun Depremden Sonra Hatay'da Kaydedildiği’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi	143

Tablo	Sayfa
Tablo 4.30. 20.02.2023 Tarihli "Bağış Kampanyaları Hakkında Konuşan Kişinin İmam Olduğu' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	145
Tablo 4.31. 20.02.2023 Tarihli "Depremzedelerin Konya'daki Boş Evlere Yerleştirilmediği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	147
Tablo 4.32. 20.02.2023 Tarihli "Görüntülerin 20 Şubat'taki Depreme Ait Olduğu' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	149
Tablo 4.33. 20.02.2023 Tarihli "Enkaz Altından Kurtarılan Kedi Videosunun Türkiye'de Kaydedildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	151
Tablo 4.34. 20.02.2023 Tarihli "Çöken Apartmana 'Az Hasarlı' Raporu Verildiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	153
Tablo 4.35. 27.02.2023 Tarihli "61 Milyon Kişinin E-Devlet Bilgilerinin Çalındığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	155
Tablo 4.36. 27.02.2023 Tarihli "Jandarma Personelinin Hatay'da Türk Bayrağını İndirdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	157
Tablo 4.37. 27.02.2023 Tarihli "İniş Yapan Uçağın Pistte Sekip Ters Döndüğü' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	159
Tablo 4.38. 06.03.2023 Tarihli "Rusya'da Kovid-19 Aşılarının Yasaklandığı ve İmha Edilmesi Yönünde Emir Verildiği" İddiası Başlıklı Haberin Analizi.....	161
Tablo 4.39. 06.03.2023 Tarihli "Videoda Yer Alan Seslerin Antik Uygarlıkların Konuşmalarını Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	163
Tablo 4.40. 13.03.2023 Tarihli "Görüntünün İstiklal Marşını Okuyamayan Milli Eğitim Müdürü ve Personelinin Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	165
Tablo 4.41. 13.03.2023 Tarihli "Görüntülerin Güncel Olduğu İddiası' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	167
Tablo 4.42. 20.03.2023 Tarihli "Hadisin Gerçek Olduğunu Kanıtlamak İçin Zehir İçen Asrar Raşid'in Öldüğü' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	169
Tablo 4.43. 20.03.2023 Tarihli "Depremzede Çocukların Beyaz Araçla Kaçırıldığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	171
Tablo 4.44. 27.03.2023 Tarihli "Sanayi Bakanı Varank'ın 'CHP Uzaya Çıkmamıza Engel Oluyor' Dediği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	173

Tablo	Sayfa
Tablo 4.45. 27.03.2023 Tarihli "Papa Francis'in Beyaz Mont Giydiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	175
Tablo 4.46. 03.04.2023 Tarihli "Videonun Tacikistan Depremine Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	177
Tablo 4.47. 03.04.2023 Tarihli "Görüntünün Uzaydan Yanardağ Patlamasını Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	179
Tablo 4.48. 10.04.2023 Tarihli "Togg'un Yurtdışında Üretildikten Sonra Türkiye'ye Getirildiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	181
Tablo 4.49. 10.04.2023 Tarihli "Aynı Güzergahta Yol Olmasına Rağmen Badal Tüneli'nin Yapıldığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	183
Tablo 4.50. 17.04.2023 Tarihli "Videonun Sudan'daki Darbe Girişimini Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	185
Tablo 4.51. 24.04.2023 Tarihli "BBC'nin 'Bir Numaralı Ölüm Sebebi Kovid Aşısı' Başlıklı Haber Yayınladığı İddiası" Başlıklı Haberin Analizi ...	187
Tablo 4.52. 24.04.2023 Tarihli "Protestocunun Macron'a Tokat Attığı Videonun Güncel Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	189
Tablo 4.53. 24.04.2023 Tarihli "Kılıçdaroğlu'nun Videosunun 'Twitter Tarihinde En Çok İzlenen Video' Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	191
Tablo 4.54. 24.04.2023 Tarihli "DEVA Partisi'nin Seçim Aracına Saldırdı Gerçekleştirildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	193
Tablo 4.55. 01.05.2023 Tarihli "MIT'in Etkisiz Hale Getirdiği DEAŞ'ın Sözde Liderinin Geçmişte ABD Tarafından Öldürüldüğü İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	195
Tablo 4.56. 08.05.2023 Tarihli "Videonun Napoli'nin Şampiyonluk Kutlamalarını Gösterdiği İddiası' Başlıklı" Haberin Analizi	197
Tablo 4.57. 15.05.2023 Tarihli "Anadolu Ajansı'nın Verileri Bir Siyasi Partiden Aldığı İddiası' Başlıklı" Haberin Analizi.....	199
Tablo 4.58. 22.05.2023 Tarihli "Açılışı Yapılan Hatay Defne Devlet Hastanesi'nin İçinin Boş Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi.....	201
Tablo 4.59. 22.05.2023 Tarihli "İlk Turda Oy Kullanan Kişilerin İkinci Turda Oy Vermesine Gerek Olmadığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi	203

Tablo	Sayfa
Tablo 4.60. 22.05.2023 Tarihli “İkinci Turda Sandık Numaralarının Değiştiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	205
Tablo 4.61. 22.05.2023 Tarihli “Fenerbahçe Taraftarlarının Attıkları Slogan Nedeniyle Disiplin Kuruluna Sevk Edildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	207
Tablo 4.62. 29.05.2023 Tarihli “Akçakale Belediyesi'nin Saat 20.00'ye Kadar Oy Kullanılabileceği Anonsu Geçtiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	209
Tablo 4.63. 29.05.2023 Tarihli "Uşak'ta Suriyeli Şahıs Türk Vatandaşını Bıçakladı' İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	211
Tablo 4.64. 29.05.2023 Tarihli "Sancaktepe'de Bir Kız Çocuğunun Vurularak Öldürüldüğü İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	213
Tablo 4.65. 29.05.2023 Tarihli "TEMA Vakfı'nın Meyve Çekirdeklerinin Toprağa Atılması İçin Çağrıda Bulunduğu' İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	215
Tablo 4.66. 05.06.2023 Tarihli "Videonun ABD'de Patlamayı Gösterdiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	217
Tablo 4.67. 05.06.2023 Tarihli "M16 Eski Şefinin Yeni Dışişleri Bakanı Fidan Adına Açılan Sahte Hesabı Etiketlediği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	219
Tablo 4.68. 12.06.2023 Tarihli "Las Vegas'ta Kaydedildiği İddia Edilen Görüntünün Orijinal Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	221
Tablo 4.69. 19.06.2023 Tarihli “İran'daki Dükkanlara Arapça Tabela Asılmasının Yasaklandığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	223
Tablo 4.70. 19.06.2023 Tarihli "Yabancı Uyruklu Kişinin Tehdit Videosu Yayınladığı' İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	225
Tablo 4.71. 19.06.2023 Tarihli "Sperm ve Yumurta Olmadan İnsan Embriyosu Üretildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	227
Tablo 4.72. 19.06.2023 Tarihli "Kargo Görevlisinin Çaldığı Paketleri Satarak Kendisine Spor Araba Aldığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	230
Tablo 4.73. 26.06.2023 Tarihli "Mersin'de 'İlk Yasaksız Onur Haftası' İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	232
Tablo 4.74. 26.06.2023 Tarihli "İspanya'da 85 Yaşındaki Bir Kadının Sığınmacı Tarafından Darp Edilerek Öldürüldüğü İddiası” Başlıklı Haberin Analizi.....	234

Tablo	Sayfa
Tablo 4.75. Kamu Kurumlarının Yabancı Yatırımcılara Satılacağı İddiası” Başlıklı Haberinin Analizi	236
Tablo 4.76. Analizi Yapılan Haberlerin Sonuçları.....	238

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Yanlış ve Çarpıtılmış Bilginin 7 Türü	47
Şekil 3.2. Bilgi Bozukluğunun 3 Türü	49
Şekil 3.3. Lacucci Karar Alma Ağacı	68
Şekil 3.4. Yıllara Göre Doğrulama Platformlarının Artışı.....	71

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. We Are Social 2023 Sosyal Medya Kullanıcı Raporu.....	34
Resim 3.1. BBC Türkçe'nin Haberi.....	64
Resim 3.2. Snopes İnternet Sitesi.....	72
Resim 3.3. FactCheck İnternet Sitesi.	73
Resim 3.4. Yalansavar İnternet Sitesi.	74
Resim 3.5. Doğruluk Payı İnternet Sitesi.....	75
Resim 3.6. Malumatfuruş İnternet Sitesi.....	76
Resim 3.7. Günün Yalanları İnternet Sitesi.	77
Resim 3.8. Fact-Checking Turkey İnternet Sitesi.	77
Resim 3.9. Teyit İnternet Sitesi.....	79
Resim 3.10. Doğrula İnternet Sitesi.	80
Resim 3.11. Anadolu Ajansı Teyit Hattı.....	82

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARPANET	Advanced Research Projects Agency
BBC	British Broadcasting Corporation
CBC	Canadian Broadcasting Corporation
CNN	Cable News Network
EFSCN	European Fact-Checking Standards Network
GIF	The Graphics Interchange Format
IFCN	The International Fact-Checking Network
NPR	National Public Radio
RSS	Real Simple Syndication
SMS	Short Message Service
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
WWW	World Wide Web

1. GİRİŞ

Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler kaçınılmaz olarak iletişim ve habercilik alanını da etkileyerek dijital bir dönemin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Gündelik hayatın neredeyse tüm alanlarına sirayet eden dijitalleşme ile internet tabanlı yeni iletişim teknolojileri olarak tanımlanan araçlar bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Yeni iletişim teknolojileri, geleneksel iletişim araçları olarak adlandırılan televizyon, radyo, gazete, dergi vb. araçlardan farklı olarak kullanıcılara birçok olanak sağlamaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri ile dünyanın herhangi bir yerinden anlık ve kolay bir biçimde bilgiye ulaşım mümkün hale gelmiştir. Bireyler zaman ve mekân fark etmeksizin buldukları her yerden bütün dünyayı takip edebilme imkânına sahip olmuşlardır. Özellikle yeni medyanın etkileşime imkân vermesi sebebiyle kullanıcılar duygu ve düşüncelerini paylaşabilmekte ve geri dönüş alabilmektedir. Bireyler bu dönemde tüketici konumundan çıkıp artık birer üretici konumuna ulaşmış hatta yeni meslekler ortaya çıkmış ve daha az çalışan ile daha verimli iş yapabilme olanağı doğmuştur.

Dijital çağ, birçok alan ile birlikte haberciliğin tanımında da dönüşüme neden olmuş ve geleneksel habercilik yerini dijital haberciliğe bırakmıştır. Çevrimiçi bir şekilde habercilik yapma olanağı sağlayan yeni medya ortamları ile birçok dijital habercilik türleri ortaya çıkmıştır. Haber içerik üreticileri mobil gazeteciliğin yanı sıra blog siteleri, podcast yayınları ve Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal medya mecralarından hedef kitlelerine ulaşmaya başlamıştır.

Dijital çağ sayısız avantajının yanı sıra bazı dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle sosyal medya üzerinden yürütülen habercilik faaliyetlerinde mahremiyet ihlali, eğlencenin enformasyonun önüne geçmesi, güvensizlik gibi sorunlar bulunmaktadır (Gezgin, 2007, 11). Ayrıca yeni iletişim ortamlarında doğru içerik kadar yalan içerikler de aynı hızla yayılma göstermektedir. Habercilik mesleğine dair herhangi bir eğitim almayan kullanıcılar tarafından haber içerikleri üretilmiş ve bu noktada bazı etik sorunlar ortaya çıkmıştır. Her alana yönelik içerikte olmakla birlikte özellikle habercilik alanında dijital ve sosyal medya üzerinden yayılan yalan haberler bireylerin doğru bilgiye ulaşmasının önünde bir engel teşkil etmektedir.

Yalan habere yönelik tartışmalar özellikle 2016 yılında yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde yalan haberin gündeme gelmesinde ABD Başkanlık seçimleri ve İngiltere'nin Avrupa Birliği ile birlikteliğini sona erdirmek için yapılan Brexit oylamasının etkisi çok büyüktür. Seçim süreçlerinde ortaya atılan bir dizi doğrulanmamış iddialar ve söylenen yalanlara inanma durumu doğruluk kavramının sorgulanmasını zorunlu kılmıştır. Yine bu dönemde popülerlik kazanan *post-truth* kavramı doğruları ve gerçekleri gizlemenin sıradan bir eylem haline gelmesine ve bu gerçeklerin gizlenirken yalan söylenildiğinin düşünülmediği bir ortama gönderme yapmaktadır. Post-truth çağda bilerek veya bilmeyerek yalan haberlerin yazılması ve bireylerin bu yalanlara inanması bu çağın en somut örneğini oluşturmaktadır (Tonga, 2023: 97).

Haberde ve habercilikte sacayağı görevi üstlenen doğruluk kavramı yukarıda sözü edilen süreçlerden sonra daha da önem kazanmıştır. Bireyler, dijital ve sosyal medyada yer alan yoğun bilgiler arasında hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu çoğu zaman fark edememektedirler. Özellikle haber almanın ve bilgi akışının normal dönemlere göre daha kritik olduğu olağanüstü dönemlerde dezenformasyon faaliyetleri yükselişe geçmektedir (Göksun, 2023). Bu bağlamda dijital çağda yalan haberle mücadele etme noktasında ortaya çıkan doğrulama platformları, bireylerin doğru bilgiye ulaşması amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Çeşitli yöntem ve tekniklerle doğrulama faaliyetleri yürüten bu platformlar kamusal – politik söylemlere yönelenler, çevrimiçi söylenti ve asılsız haberlere yönelenler ve tematik konulara yönelenler olarak üç kategoride faaliyetlerine devam etmektedir. (Brandtzaeg ve Folstad, 2017: 65).

Dünyada ilk olarak 1996 yılında kurulan doğrulama platformlarının Türkiye'de faaliyete başlaması 2005 yılından itibaren olmuştur. Türkiye'de Yalansavar, PolitiFact, Doğruluk Payı, Malumatfuruş, Günün Yalanları, Fact-Checking, Teyit, Doğrula ve bu tezde ele alınan Anadolu Ajansı Teyit Hattı yalan ve yanlış içeriklerle mücadele etme amacıyla kurulmuştur.

21. yüzyılın başları, dijital teknolojilerin hızlı gelişimiyle birlikte bilgi ve iletişim alanlarında köklü değişikliklerin yaşandığı bir dönemi temsil etmektedir. Bu dönüşüm, medya ve haber endüstrisini etkileyen özel bir dikkate değer alanı kapsamaktadır. Geleneksel medya ve haber üretim pratiğinde köklü bir evrim meydana getiren dijital

medya, haberin üretiminden dağıtımına, tüketimine kadar her yönüyle medya ve gazetecilik dünyasını yeniden şekillendirmiştir. Bu çalışma, dijital medya haberciliği ve bu alandaki uygulamaları derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

Literatürde daha önce doğrulama platformlarını konu alan çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırma neticesinde Uluk (2018a), Büyükafşar (2019), Çiçeklioğlu (2019), Maden (2019), Yağmur (2019), Ata (2022), Taşan (2022), Abanoz (2023), Önen (2023) tarafından yapılan çalışmalara ulaşılarak çalışmanın temeli oluşturulmuştur. Anadolu Ajansı Teyit Hattı odaklı herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır.

Genel hatları belirtilen, dijital medyada haber ve doğruluk ilişkisine odaklanan bu çalışmada üç bölüm yer almaktadır. İlk bölüm, "Dijital Medya Haberciliği ve Uygulamaları" başlığı altında dijitalleşme ile birlikte yaşanan dönüşümün haber ve gazetecilik alanındaki etkilerini ele almaktadır. Haber ve gazetecilik demokratik toplumların işleyişinde temel bir rol oynamaktadır. Ancak dijital medyanın yükselişi, haberin tanımından haberciliğin tarihine kadar olan temel kavramları yeniden düşündürmüştür. Bu bölüm haberin tanımı, haberin taşıdığı değer ve haberciliğin tarihsel evrimi gibi temel kavramları derinlemesine ele alarak dijital medya haberciliğinin kökenlerini ve evrimini incelemektedir.

İkinci bölüm "Haber Aracı Olarak Dijital Medya" başlığı altında dijital medyanın haber üretim süreçlerinde nasıl bir araç olarak kullanıldığını daha detaylı olarak ele almaktadır. Teknolojik ilerlemeler ve toplumsal değişimler haber üretimi ve dağıtım üzerinde köklü bir etkiye sahiptir. Dijital medya haberin anında ve küresel bir şekilde yayılmasını mümkün kılmıştır. Bu bölüm dijital medyanın farklı türlerini incelerken özellikle blog gazeteciliği, mobil gazetecilik, sosyal medya gazeteciliği ve podcast gazeteciliği gibi özel uygulamaları derinlemesine ele alarak bu türlerin medya pratiği açısından getirdiği yenilikçi yaklaşımları vurgulamaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, "Hakikat Sonrası Dönemde Dijital Haberin Doğrulanması" başlığı altında yeni medya ekosisteminde ortaya çıkan önemli sorunlar ele alınmaktadır. Günümüzde bilgiye erişimin artık çok daha kolay olması aynı zamanda yanıltıcı bilgilerin de hızla yayıldığı bir dönemi beraberinde getirmiştir. Dezenformasyon, mezenformasyon, malenformasyon gibi sorunlarla başa çıkmak habercilik ve medya güvenilirliği açısından kritik bir zorluktur. Bu bölüm, post-truth çağı ve doğruluk kavramı çerçevesinde haberin doğrulanma süreçlerine

odaklanmaktadır. Bölümde, dijital medyada haber doğrulama süreçleri ve bu süreçlerin önemli oyuncularını ele alınarak haberin güvenilirliği konusundaki endişeleri incelemektedir. İkinci bölümün son alt başlığını ise haberin doğrulanması ve bu bağlamda ortaya çıkan doğrulama platformları oluşturmaktadır. Bu başlıkta ilk olarak, post-truth çağda doğruluk kavramının ne anlam ifade ettiğinden ve bu dönemde haber ve doğruluk ilişkisinde yaşanan değişimden söz edilmektedir. Bir sonraki alt başlıkta ise dijital medyada haber doğrulama süreçleri detaylı bir şekilde irdelenerek, dünyada ve Türkiye’de en bilenen haber doğrulama platformları ve bu platformların doğrulama yöntemlerine yer verilmektedir.

Çalışmanın son bölümünü ise araştırma ve bulgular kısmı oluşturmaktadır. Temel olarak dijital medyadaki haberlerin doğruluk durumlarına odaklanılan çalışmada bulgular içerik analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Türkiye’de etkin bir şekilde haber doğrulama çalışmalarına devam eden Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Anadolu Ajansı’nın Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi haber ajansı olmasından dolayı temsili örneklem olarak çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırma, Ocak-Haziran 2023 tarihleri aralığında pazartesi günleri yayınlanan Anadolu Ajansı Teyit Hattı tarafından incelenen şüpheli iddiaları kapsamaktadır. Amaçlı örneklem olarak belirlenen söz konusu aralık habercilikte haftanın gündeminin belirlendiği günün pazartesi olması sebebiyle ilişkilendirilmiştir. Anadolu Ajansı Teyit Hattı tarafından doğruluk kontrolü yapılan 74 iddia tablo üzerinden analiz edilmiştir. Çalışma, genel bir değerlendirmenin ardından sonraki çalışmalara ışık tutacak tavsiyeler içeren sonuç bölümü ile tamamlanmaktadır.

Tezin temel amacı, dijital medyada yer alan şüpheli iddiaların doğrulanması noktasında, Türkiye’de 2022 yılında faaliyet göstermeye başlayan Anadolu Ajansı Teyit Hattı doğrulama platformunun yapısı ve işlevi ele alınarak, platform tarafından incelenen şüpheli iddiaların araştırılmasında nasıl bir sürecin izlendiği, iddiaların kaçının doğrulandığını/yanlışlandığını, yanlış bilgilerin biçiminin, türünün, amacının ve hedef kitlesinin ne olduğu ve tüm bu bağlamda haber ve doğruluk ilişkisini ortaya koymaktır.

Yapılan bu çalışmanın, haber ve doğruluk ilişkisine dayanarak dijital medyada yer alan yalan iddialar ile mücadele etme noktasında yeni bir platform olan Anadolu Ajansı Teyit Hattı ve bu platform tarafından incelenen iddiaların haber doğrulama

yöntemlerine yönelik bütüncül bir kavrayış oluşturması bakımından tablolaştırılarak sunulması, literatürde ilk olması bakımından iletişim bilimleri alanında özgün bir yere sahip olacağı düşünülmüştür ve sonraki yeni çalışmalara ışık tutması ümit edilmiştir.

2. DİJİTAL MEDYA HABERCİLİĞİ VE UYGULAMALARI

Bu bölümde, internet ve bilgisayar teknolojilerinin gelişimine paralel olarak geleneksel medyadan farklı bir yapıda ilerleme gösteren dijital medya haberciliği işlenmektedir. Çalışmada, dijital dönemde haberin yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulması sebebiyle haberin tanımına, tarihsel gelişimine ve bir olayın haber olabilmesi için gerekli nitelikleri ortaya koyan haber değeri kavramına yer verilmektedir.

Bölümün ikinci kısmında ise haber aracı olarak kullanılan dijital medyanın dönüşümünden teknolojik ve toplumsal ekseninde söz edilmektedir. Ardından sürekli üstüne koyarak ilerleyen dijital medya ve habercilik ele alınarak günümüzde gelinen noktada ortaya çıkan blog, mobil, sosyal medya ve podcast gazeteciliği işlenmektedir. Sosyal medya gazeteciliğinin alt başlığında ise Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram ve Twitter uygulamaları aracılığıyla gerçekleştirilen gazetecilik türleri ele alınmaktadır.

2.1. Haber ve Gazeteciliğin Dönüşümü

Haber ve gazetecilik dijital çağın gelişmesiyle birlikte önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreçte geleneksel medya kuruluşlarında, internet ve sosyal medya platformları olarak nitelendirilen yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte haberlerin üretim, dağıtım ve tüketim şekillerinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Haber ve gazetecilikte yaşanan bu dönüşümü anlayabilmek için öncelikle yeni medya kavramını ele almak gerekmektedir.

Yeni medya kavramı 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra enformasyon ve iletişim konulu çalışmalarda ekonomik, sosyal, politik, psikoloji ve kültür temelli çalışmalar yürüten kişiler tarafından ortaya atılmıştır. 1990'lı yıllarda bilgisayar ve internet teknolojisinin ortaya çıkması ile yeni medya kavramının tanımı genişleyerek yeni biçim kazanmıştır (Thompson, 1995: 23-25).

Lev Manovich kaleme aldığı *The Language of New Media* adlı çalışmasında internet siteleri, CD ROOM, DVD ROOM, flash bellekler gibi yeniden çoğaltmaya imkân tanıyan şeylerin yeni medya olarak ifade edilebileceğini belirtmektedir. Manovich bu noktada yeni medyanın kolaylıkla çoğaltılabilme ve paylaşılabilme özelliğine vurgu yapmaktadır. Örneğin, bir fotoğraf kâğıda basıldığında geleneksel medya ürünü

olurken bir internet sitesinde yayınlandığında yeni medya ürünü olmaktadır. Yine aynı şekilde metinlerin kopyalanabilmesi yeniden düzenlenip paylaşılabilmesi de onları yeni medya ürünü yapmaktadır (Manovich, 2001: 14).

Yeni medya kavramına yönelik birçok tanımlama yapılmıştır. Kavram, geniş anlamıyla bilgisayar ve bilgisayar tabanlı teknolojilere gönderme yapmaktadır (Lin, Li, Deng ve Lee, 2013: 160). Bu tanımdan iletişim alanında ortaya çıkan gelişmeler ve bu duruma bağlı olarak oluşan yeni süreçlerden iletişim teknolojilerinin vurgulandığı anlaşılmaktadır. Ancak yeni medya sadece iletişim teknolojilerinin yeni biçimi anlamına gelmemektedir (Haythornthwaite, 2002: 386). Daha geniş bir anlamı içinde barındıran yeni medya aynı zamanda medyanın üretim, dağıtım ve kullanım sürecini ve bu süreçte meydana gelen metinsel, teknolojik, konvansiyonel değişiklikleri de içermektedir (Lister, Dovey, Giddings, Grand ve Kelly, 2009: 13).

Temelinde interneti barındıran yeni medya mobil iletişim araçları ve bilgisayarlar gibi birtakım araçların kullanımını gerekli kılmaktadır. İnternet tabanlı iletişim teknolojilerinin ortaya çıktığı dijital çağda, habere ve bilgiye ulaşma noktasında zaman ve mekân sınırı ortadan kalkmaktadır. Yeni medya bireyleri aktif hale getirerek onların yaşanan gelişmeleri takip etmeleri, gündeme hâkim olmaları bazen de gündemi belirleyebilmeleri olanağını kullanıcılara sunmaktadır (Sayımer, 2014: 109-110). Geleneksel kitle iletişim araçlarının aksine yeni medyada üretici konumunda olan bireyler bir haber karşısındaki düşüncelerini anında, doğrudan ve herkese açık bir şekilde dile getirebilmektedirler (Metin, 2016: 224-225). Bahsi geçen bu durum, her bir bireyin sesinin geniş kitleler tarafından duyulabilmesini mümkün kılmıştır (Öke, 2018: 60). Aynı zamanda yeni medya, etkileşimli ve eş zamanlı bilgi paylaşımı neticesinde haberlerin ve bilgilerin geleneksel medyaya göre daha hızlı bir şekilde yayılmasını kolaylaştırmıştır (Akyazı, 2014: 161).

Yeni medyanın birçok avantajının yanı sıra bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Binark, (2007: 165) yeni medyanın olanaklarını ve risklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Olanaklar	Riskler
Uluslararası bilgiye erişim	İllegal içerik
Eğitim kaynakları	Yabancı ve pedofil varlığı
Bireylerin arkadaşları ile ağlar kurması	Aşırı veya cinsel şiddet
Eğlence, oyunlar	Çeşitli zararlı/saldırgan içerikler
Kullanıcılar tarafından içerik üretimi	İrkçi ve nefret söylemi
Katılımcı yapı	Aşırı ticari ikna
Kullanıcı profilinde mahremiyet ve anonimlik	Tarafli ve yanlış içerikler
Topluluklarla iletişime geçme	Kişisel bilgilerin ele geçirilmesi
Teknoloji okuryazarlığı	Siber taciz, siber zorbalık ve siberkabadayılık
Kariyer gelişimi	Kumar ve finansal suçlar
Kişisel ve sağlığa yönelik tavsiye	Zarar vermeye teşvik etme
Uzman grupları ve hayran sayfaları	Mahremiyetin ihlali
Mesafesiz deneyim paylaşımı	Yasadışı etkinlikler

Tablo 2.1. Yeni Medyanın Olanakları ve Riskleri (Binark, 2007: 165).

Yeni medya ile geleneksel haberleşme düzeni tamamıyla değişerek yeni bir iletişim dönemi başlamıştır (Aydoğan ve Kırık, 2012: 59). Bu bağlamda yeni medya gazeteciliğe ve haberciliğe; hızlılık, hiper metinsellik, zaman ve mekân sınırlamasından uzaklaşma, multimedya içeriği, haberi atlatmaya yönelik alternatif seçenekler, içeriği yeniden düzenleme imkânı, anında ve doğrudan aktarım, dağıtımın kolaylaşması, farklı birçok bağlantı ile iletişime geçebilme, içeriğe yönelik ölçümleme yapılabilme ve yorumlayabilme, arşiv kolaylığı, kullanıcıların içeriklere yorum yapabilmesi ve başka kullanıcılar ile tartışılabilmesi, haber kaynağı ile bağlantı kurulabilmesi, içeriklerin çeşitli mecralarda paylaşılabilmesi (İnce, 2018: 42-49) gibi noktalarda yenilik sunmuştur. Geleneksel dönemde sadece profesyonel gazeteciler tarafından hedef kitleye sunulan bir içerik olan haber, dijital dönemde internette ve sosyal mecralarda paylaşılan, yorum yapılabilen, yeni anlamlar yüklenebilen ve farklı noktalara taşınabilen zengin bir medya ortamında değişime uğrayarak dinamik bir süreç haline gelmiştir (Lievrouw, 2016: 132).

Sürekli olarak gelişim gösteren iletişim teknolojileri ve çeşitlenen mecralar ile habercilik sektöründeki içerikler de çok yönlü bir dönüşüme uğramıştır. Örneğin, Apple firması tarafından dijital müziklerin dinlenilmesi amacıyla geliştirilen iPod

cihazı ile podcasting olarak adlandırılan ve çevrimdışı bir şekilde radyo yayıncılığına benzer nitelikteki içeriklerin tüm dünyada yaygınlaşması, flash yazılımının web sitelerinde kullanılması ile video yayıncılığının kullanımının artması gibi faktörler gazetecilik mesleğinin dijitalleşme sürecinde görsel öğelerin kullanıldığı içerik aktarımını farklı noktalara taşımaktadır (Karan, 2007: 31).

Web 2.0 döneminin yenilikleri neticesinde gazetecilik sektörü blogculuk, internet radyosu ve televizyonu, internet dergileri, podcasting, wiki gibi alanlara genişleyerek gazeteciliğe yönelik ‘profesyonel’ kalıplar tartışmaya açılmıştır (Carpentier, Branbender ve Cammaerts, 2019: 227-228).

Dijitalleşme sürecinde ortaya çıkan yeni beceriler ve eğilimler gazetecilik mesleği pratiğinde de farklılıklara yol açmıştır. Bu noktada örneğin basılı gazetelerde montajcı veya pikajcı gibi önemli görevler üstlenen personeller dijitalleşme sonucu istihdam edilememiştir (Özdemir, 2019: 127). Yine aynı şekilde gazete binalarında faaliyetlerini sürdüren köşe yazarları mesleklerini evlerinden devam ettirmiş (Rigel, 1993: 158) ve insanların daha önceki dönemlerde adını duymadıkları veri analisti, fotoğraf galerisi editörü, sosyal medya uzmanı gibi yeni meslekler gazetecilik sektöründe yer almaya başlamıştır (Özdemir, 2019: 128).

Dijital dönemde gazetecilerden mesleklerinin temel özelliklerinin yanı sıra tasarım yapma, belirli programları ve yazılımları kullanma, verileri analiz edebilme, infografik oluşturma, fotoğraf, video ve ses düzenleme, yeni teknolojileri takip edebilme, yeniliklere açık olma, hızlı ve ayrıntılı bir şekilde konuyu ele alabilme, sürekli ulaşılabilir olma ve içerik üretimine dair bütün becerileri tek başına gerçekleştirebilme (Yıldırım, 2016: 248) gibi yeni beklentiler ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda tüm bu durumlar göz önüne alındığında, gazetecilik mesleği geleneksel anlamının dışına çıkarak yeni öğelerin eklenmesiyle genişlemiş; haberin tanımı, değeri ve tarihsel gelişiminin yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

2.1.1. Haberin Tanımı

İnsanın biyolojik bir canlıdan sosyolojik bir canlıya dönüşmesini sağlayan en önemli unsur iletişimdir. İnsanoğlu tarih boyunca çevresinde olup bitenlere karşı hep bir merak duygusu beslemiş ve bunu başkalarına aktarma ihtiyacı duymuştur. İnsanın doğasında bulunan bilgi edinme güdüsü haberleşme pratiğini de ortaya çıkarmıştır

(İnuğur, 1993: 25). Haberin tarihi çok eski olmakla birlikte modern anlamda ortaya çıkışı matbaanın icadı ile mümkün olmuştur. Sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler bugünkü anlamda bilinen haberin ve haberciliğin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Geçmişten günümüze haberin ne olduğu ile ilgili birçok tanım yapılmış ve hâlâ yapılmaya devam etmektedir. Yapılan tanımlamalarda ortak noktalar bulunmakla birlikte evrensel ve tek bir haber tanımlaması hâlâ yapılabilmemiş değildir. Bu durumun nedenlerinden birisi de haber tanımlarının farklı kuram ve yaklaşımlara göre yapılmasından kaynaklanmaktadır. Her kuram ve yaklaşımın haber kriterleri birbirlerine göre farklılık göstermektedir.

Atila Girgin (1988: 13) haberi şu şekilde tanımlamaktadır:

- Bir yer veya kişi/kişiler hakkındaki bilgilerdir.
- Bir olaya ait olan rapordur.
- Bir olguya yönelik edinilen bilginin aktarımıdır.
- Belirli yer ve zamana ait olayların bilmeyenlere aktarılmasıdır.
- Çevrede yaşanan her şeydir.
- Gazetecilerin işidir.
- Gerçeğin toplumsal kurgusudur.

Haber kapsamlı olarak şu şekilde tanımlanabilir: “Meslek olarak gazeteciliği benimsemiş kişilerin, haber konusuna ait bilgileri topladıkları ve kurallarına göre formatladıkları yazılı, sesli veya görüntülü mesajların yine kitle iletişim araçları sorumluları tarafından seçilerek hedef kitleye ulaştırılmasıdır” (Soygüder, 2002:34).

Tokgöz (1981: 51) ise haberi daha ayrıntılı bir şekilde şöyle açıklamaktadır:

Haberler artık günümüzde günlük yaşantımızın bir parçası haline gelmiştir diyebiliriz. Lüksten, boş vakitler değerlendirmeden öte haberler, iyi veya kötü bilincimizi sürekli olarak genişletmektedirler. Yazılı basın ve sözlü basın diğer toplumsal kurumlar gibi tarihin seyri içerisinde biçimlenmişlerdir. Bütün toplumlarda olduğu gibi iletişim araçlarının yönetimi, bu araçlardan sunulan içerikler üzerinde uygulanan yasal ve kurumsal denetimler ve seçimler hep toplumun geçmişiyle olan ilişkisi ölçüsünde anlamlılık kazanır. Haber kavramının değeri, özelliklerini ve taşıdığı anlamı somut bir şekilde belirleyebilmek adına iki temel etkeni aklımızdan çıkarmamak gerekmektedir: Birincisi toplumda geçerli ve kullanılmakta olan haberleşme teknolojisi, ikincisi ise mevcut toplumsal yapı.

Habere yönelik ilk tanımlamalarda “Çevremizde olan biten her şey haberdir”, “Dün bilmediğimiz haberdir” gibi ifadeler yer almaktadır. Yapılan bu tanımlamalarda üzerinde durulan ortak nokta insanlardaki bilme ve öğrenme isteğidir (Tokgöz, 2015: 241). Gündelik hayatta kişilerarası iletişimin büyük bir kısmı da haberlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda haber ve haberleşme bireylerin hayatında önemli bir yere sahiptir.

Arapça kökenli bir kelime olan haberin İngilizcede karşılığı *news* olarak geçmektedir. News kelimesi North (Kuzey), East (Doğu), West (Batı), South (Güney) sözcüklerinin baş harflerinden türemiştir (Aslan, 2003: 14). Türk Dil Kurumu (TDK) ise haberi en yalın haliyle *bilgi* olarak tanımlamaktadır (TDK, 2023). Haber bir bilgidir fakat bu bilginin bazı kriterlere sahip olması gerekmektedir. Haber tanımlaması yapılırken sıklıkla New York Sun Gazetesi çalışanı John Bogart’ın 1880 yılında habere yönelik söylediği şu tanım dile getirilir: “Bir köpek insanı ısırırsa haber değil, bir insan köpeği ısırırsa haber olur” (Yüksel ve Gürcan, 2005: 57). Bu örnekten de anlaşılacağı gibi haberin sıradan özellikler taşıması gerekmektedir.

Haber dikkat çekici bir düşüncenin, durumun, olayın, eğilimin ya da kanının doğru ve hızlı şekilde anlaşılır bir dil ile yayınlanabilir bir metin haline getirilmesidir (Kaptan, 1999: 1). Haberde okuyucu, dinleyici veya izleyici için önemli olan husus, habere konu olan olayın yakın bir geçmişte meydana gelmiş olması ya da ortaya çıkarılan bir olay ile ilgili yeni bir bilgi olmasıdır. Bir olaya dair bilgi aktarımı ve bildiri olan haber, belli bir zamana ait olan hedef kitlenin dikkatini çeken öğrenmek istediği her şeydir (Parsa, 1993: 31).

Bir olayın haber değeri taşıyıp taşımadığının değerlendirmesinin yapılabilmesi için en önemli kriterlerden biri yeni olmasıdır. Daha önceden tartışılmış ve bilinen bir olay eskidir ve haber değeri taşımaz (Güz, 2005: 61). Bu bağlamda zaman unsuru bir olayın haber değeri taşıması için en temel kriterdir. Dijitalleşmenin bir sonucu olarak haber ve habercilik alanında yaşanan dönüşümde de en önemli nokta yine zaman unsurudur.

Ülkelere, toplumlara hatta kişilere göre haber anlayışları farklılık göstermektedir. Gazeteci Nezih Demirkent, dünya üzerindeki gazeteci kadar haber tanımı olduğunu ifade etmektedir (Demirkent, 1982: 92). Çebi, haber kavramının net olmadığını şu şekilde ifade etmektedir: “İletişim alanında gerçekleştirilen çalışmalarda haberi belirleyen unsurlar üzerine odaklanan araştırmacılardan her biri haberi farklı yönüne

odaklanmış olsalar da haber henüz net olarak anlaşılamayan ve içinden çıkılamayan bir olgudur” (2002: 11).

Yeni bir olayın herhangi birey ya da medya takipçileri ile paylaşılması haber olarak nitelendirilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus habere konu olan olayın haber olarak görülmemesi, aktarılan bilginin haber olarak tanımlanmasıdır (Eryılmaz, 2005: 154).

Bir olayın haber niteliği kazanması için yayınlanması gerekmektedir. Bu tanıma göre haberi, yeni gerçekleşmiş bir olayın ya da önceden var olan bir olayın güncellenmiş halinin yayınlanması olarak tanımlamak mümkündür. Gündelik hayatta birçok olay meydana gelmektedir. Yaşanan olaylardan hangilerinin haber olup hangilerinin olamayacağına editoryal bir süreç sonucunda karar verilmektedir (Arşan, 2005: 137).

2.1.2. Haber Değeri

Haberin zamana ve topluma göre değişkenlik göstermesi haber kavramına ilişkin evrensel ve tek bir tanım yapılabilmesini olanaksız kılmıştır. Geçmişten günümüze habere yönelik yapılan araştırmalarda haberin ne olduğundan ziyade neyin haber olabileceği ele alınmıştır. Bu noktada ortaya haber değeri kavramı çıkmıştır. Haber değeri, bir olayın haber sayılabilmesi için hangi unsurlara sahip olması gerektiği sorusuna cevap arayan bir kavramdır. Bir olayın haberleştirilmeye değer olup olmadığını haber değeri kavramı ifade etmektedir (Alver, 2011: 109).

İnal, (1997: 137) bir olayın veya olgunun kendisinin haber olmadığını vurgulamakta ve haberi “Belli bir süre zarfında belli ölçütlere göre seçilen yine belli bir zaman içerisinde belli kriterlere göre sunulan bir olgu” olarak tanımlamaktadır. İnal, bu seçim ve sunum sürecinde haber değerinin önemini vurgulanması gerekliliğinin altını çizmektedir:

İlginçlik barındıran olaylar haberdır. Peki neye göre ilginç? Beklenmedik bir anda gerçekleşen olaylar haberdır. Peki, bireylerin beklentileri nasıl ve nerede belirlenir? Olumsuzluk içeren olaylar haberdır. Peki, olumsuzluğu tanımlayan geçerli bir 'olumlu' norm tanımı bulunmakta mıdır? Önemli şahıslara ve önemli devletlere yönelik olaylar haberdır. Peki, bir sanatçı adayının yaşamı kendi yaşamımızdan neden daha önemlidir? Galtung ve Ruge'un ifade ettiği gibi en önemli iki haber değeri, bahsi geçen olayın olumsuzluğu ve haberde yer alan kişilerin bilindikliğidir. Sessiz sakin gerçekleştirilen herhangi bir gösteri yürüyüşü pek fazla haber değeri taşımazken, tutuklamalar, çatışmalar, yaralanmalar olduğunda haber olur. Burada haberci için elzem olan gösterinin

kimler tarafından düzenlendiğinden ve amacından çok gösteri sırasında olup bitenlerdir.

Tarihsel olarak haber değeri araştırmalarının ilk olarak ABD’de İkinci Dünya Savaşı sonrası ise Avrupa ülkelerinde başladığı görölmektedir. Haberi değeri kavramı 1922 yılında Walter Lippmann tarafından literatüre kazandırılmıştır. *Kamuoyu (The Public Opinion)* adlı eserde ele alınan haber değeri kavramı ile haberin sahip olması gereken özellikleri; olayın beklenmedik bir anda gerçekleşmesi, anlaşmazlık, coğrafi olarak yakın olması, açık, mantıklı ve anlamlı olması olarak sıralamıştır (Lippmann, 1922: 1997). Bir olay sıralanan bu kriterlerden ne kadar fazlasına sahip ise haber niteliği o kadar yüksektir (Alver, 2011: 109).

Charles Merz, *New Republic* dergisinde, Lippmann’ın ortaya koyduğu haberin sahip olması gereken unsurlara haberlerde çatışma, şahsileştirme, önemlilik gibi özellikler eklemiştir (Çebi, 1996: 256). Johan Galtung ve Mari Hombøe Ruge ise haber değeri kavramını ayrıntılı bir biçimde inceleyerek kapsamlı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Norveç’te 1965 yılında günlük olarak basılan dört gazetenin dönemin en önemli uluslararası bunalımı olan Kongo, Küba ve Kıbrıs sorunları hakkındaki haberleri hangi ölçütleri göz önünde bulundurduklarını araştıran Galtung ve Ruge, araştırma sonucunda 12 haber değeri unsuru tespit ederek, bu haber unsurlarının 8’inin tüm ülkelerde 4’ünün ise sadece gelişmiş kuzey ülkelerinde geçerli olduğunu ortaya koydular.

Galtung ve Ruge’nin psikolojik algı teorisine dayandırdıkları haberin yayınlanmasını etkileyen 12 haber değeri unsuru şu şekildedir (Alver, 2011: 114):

Olayın güncelliği: Habere konu olacak olayın yeni olmuş ya da yeni ortaya çıkmış olması haberde öncelikli değerdir.

Olayın büyüklüğü: Büyük bir coğrafyaya yayılan bir olay daha çok kişiyi ilgilendirmektedir. Bu bağlamda olayın büyüklüğü haberde önemli bir unsurdur.

Netlik ve açıklık: Hedef kitleye ulaşacak olan haber konusunun herkesin anlayabileceği ölçüde açık ve anlaşılır olması gerekmektedir.

Anlamlılık: Habere konu olacak olayın netlik ve açıklığının yanı sıra alıcılar tarafından anlamlı bulunması da gerekir. Haber konusunun anlamlı bulunmasında hedef kitleye olan kültürel ve/veya coğrafi yakınlık önemli unsurlardır.

Uygunluk: Anma günleri, özel kutlamalar veya spor müsabakaları gibi hedef kitlenin beklentilerinin olduğu ve önceden bilinen olayların dikkate alındığı değerdir.

Beklenmedik olaylar: Olağanlığın dışında birdenbire gelişen olaylar toplum tarafından daha dikkat çekici bulunmaktadır.

Devamlılık: Habere konu olan bir olayın haberi yapıldıktan sonra da dikkat çekiciliğini sürdürmesi önemli bir unsurdur. Geçmişte meydana gelmiş bir olay ile ilgili yeni bir güncelleme alıcılar tarafından değerli olmaktadır.

Kompozisyon: Haber konusu kadar haberin nasıl ele alındığı da önemli bir unsurdur. Haber doğru bir kurgu ile alıcılara aktarılmalıdır. Haberler arasındaki bütünlüğü ve dengeyi sağlayan en önemli ölçüt haberlerin belli bir kompozisyonda verilmesidir. Bir haber ne kadar sıklıkla verilirse verilsin diğer haberlere de dengeli bir şekilde yer verilmelidir.

Elit uluslarla ilgili olmak: Bir olay karşısında egemen ve/veya belirleyici devletlerin resmi tavırları haber değeri taşımaktadır.

Elit kişilerle veya kesimlerle ilgili olmak: Kamuoyunda etkin ve bilinen kişilerin açıklamaları haber değerinde önemli bir unsurdur.

Kişiselleştirme: Bir olayın daha anlaşılır bir hale getirilmesi için kişilere indirgenerek anlatılması haber değerini artıran bir başka unsurdur.

Negatiflik: Olumsuz haber konularının dramatikliği, ilgi çekicilik ögesi ile bütünleşince kamuoyunda daha fazla etki yaratır. Basında ve medyada yer alan haberlerde cinayet, şiddet, kaza ya da kriz gibi olayların özellikle vurgulanması ifade edilmektedir.

Galtung ve Ruge bir olayda birden fazla haber unsuru bulunmasına yönelik ekleme hipotezi, tamamlayıcı hipotez ve dışlama hipotezi adını verdikleri üç hipotez geliştirmiştir (Mc Quail ve Windahl, 1993: 160-162):

Ekleme hipotezi: Habere konu olacak olay ne kadar fazla haber unsuru içeriyorsa haber olma olasılığı o kadar fazladır.

Tamamlayıcı hipotez: Bir olayda haber değeri öğelerinden biri yetersiz kalırsa denge başka bir güçlü faktör ile tamamlanabilir.

Dışlama hipotezi: Tüm haber değeri faktörleri alt düzeyde ise o olay haber niteliği taşımaz.

Einar Östgaard, 1960'lı yılların ortalarında gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda Avrupa'da haber değeri araştırmalarının öncüsü olarak kabul edilmektedir. Haber değer unsurlarının olumsuz yönlerine dikkat çeken Östgaard'a göre gazeteci bir haberi ele alırken onun gerçekliğini bozmakta ve çarpıtmaktadır. Östgaard, haber değeri kavramı ile ilgili şu faktörleri belirlemiştir:

Basitleştirme: Haber alıcılar tarafından anlaşılabilir şekilde ele alınmalıdır. Burada önemli olan husus, haberin dilinin basit ve anlaşılabilir olmasından ziyade haberin konusunu oluşturan olayın basitleştirilmesidir.

Özdeşleştirme: Haberlerin okuyucu ile özdeşleşecek faktörleri içermesi gerekmektedir. Habere ilgi, haber medyasının en önemli şartını oluşturmaktadır. Okuyucu, dinleyici veya izleyicinin 'haberde kendisini bulması' haberin niteliğini artırmaktadır.

Sansasyon: Medya alıcılarının dikkatini daha çok dramatik, heyecan verici haberler çekmektedir. Sansasyonel bir haberde mesajın alıcılar tarafından mutlaka algılanacağı ve etkileneceği belirtilir. Östgaard suç, cinayet, kaza gibi haberleri "*soft news*" (yumuşak haberler), ulusal ya da uluslararası politik haberleri "*hard news*" (sert haberler) olarak tanımlamakta ve bu haberlere sansasyonel haberler içerisinde yer vermektedir (Alver, 2007: 71-74).

Haber değeri kavramı iletişim ve medya alanında geniş bir tartışma konusu olmuştur. Zaman içinde çeşitli düşünürler ve iletişim uzmanları, haberin ne olduğunu ve neyin haber değeri taşıdığını anlamaya çalışmışlardır. Bu süreçte ortaya çıkan farklı yaklaşımlar haber değeri listelerini belirleyen faktörleri de etkilemiştir.

Teknolojinin hızla gelişmesi ve iletişim ortamının dönüşümü haber değeri kavramının daha da karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Günümüzde, haber değeri taşıyan bir olayın gerçekten haber olarak sunulabilmesi için bazı kriterlerin karşılanması gerekmektedir. Bu noktada, haberin 'yapı taşları' olarak nitelendirilen haber öğeleri önem kazanmaktadır.

Haber öğeleri, bir olayın haber olarak değerlendirilmesini sağlayan unsurlardır. Örneğin, haberin doğruluğu ve güvenilirliği haber değeri açısından büyük bir öneme

sahiptir. Bununla birlikte haberin etkileyicilik, ilginçlik ve olağanüstülük gibi özelliklerinin olması da haber değerini artırabilir. Haberde yer alan insanların toplumun ilgisini çeken önemli kişiler olması, olayın yakınlık veya uzaklık, zamanlama ve mekân gibi faktörler de haber değerini etkileyen unsurlardır.

Bununla birlikte haber değeri kavramı, birçok subjektif ve nesnel faktörün etkileşimini içerir. İçerik üreticileri, gazeteciler ve editörler, haber değeri kriterlerini belirlerken izleyici veya okuyucu ilgisini ve etkisini göz önünde bulundururlar. Bu durum haberin duyurulması, haberin önceliklendirilmesi ve haberin sunumu gibi kararları etkilemektedir.

Sonuç olarak, haber değeri kavramı zamanın, mekânın ve iletişim ortamının dinamikleriyle birlikte değişmektedir. Haber öğeleri olarak nitelendirilen yapı taşları, haberin nasıl üretileceğini ve hangi olayların haber olarak değerlendirileceğini belirlemektedir. Bu nedenle medya profesyonelleri ve alıcıları haberin niteliğini ve önemini anlamak için haber değeri konusundaki tartışmaları ve farklı yaklaşımları göz önünde bulundurmalarıdır.

2.1.3. Haberciliğin Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihi ile var olan iletişim kavramı geçmişten bugüne dek dönemin şartlarına bağlı olarak sürekli değişim göstermiştir. Günümüz dünyasında bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim sadece siyasi, toplumsal, kültürel gibi alanları etkilemekle kalmamış aynı zamanda medya ve iletişim alanlarında da değişimleri beraberinde getirmiştir. Yaşanan gelişmeler neticesinde bir dönemin en önemli iletişim araçlarını oluşturan basılı gazete, dergi, radyo, televizyon ve telgraf gibi araçlar geleneksel medya iletişim araçları olarak nitelendirmeye başlanmıştır.

İnsanlık tarihinin ilk iletişim aracını mağara duvarlarına çizilen resimler, işaretler ve şekiller oluşturmaktadır. Gündelik yaşamı konu edinen bu resimler iletişimin ilk örneklerini temsil etmektedir (Yaban, 2012: 976). Daha sonraki dönemlerde insanlar her türlü düşünce ve tecrübelerini yazı ile kayıt altına almaya başlamış böylelikle gelecek nesiller geçmiş tecrübelerden yararlanarak hızlı bir ilerleme kaydetmişlerdir. İlk zamanlar yazı için kil tabletleri ve papirüs bitkisi kullanılırken 1440'lı yıllarda Almanya'da Johannes Gutenberg'in geliştirdiği matbaa tekniği ile yazının kopyalanması hızlanmıştır (Boorstin, 1996: 475). Avrupa'da hızla yaygınlaşan matbaanın Osmanlı Devleti'ne gelişi 1726 yılında İbrahim Müteferrika tarafından

gerçekleştirilmiş. Modern çağın başlangıcı olarak kabul edilen matbaalar aracılığı ile basılan kitaplar geniş halk kitlelerine ulaşarak bilim ve haberin yayılmasına zemin hazırlanmıştır (Altuntek, 1993: 191). 19. ve 20. yüzyıl teknoloji ve bilim dünyası için bir dönüm noktası olmuştur. 19. yüzyılda günümüzdeki iletişim teknolojilerinin öncülü kabul edilebilecek telgraf, telefon, fotoğraf araçları geliştirilirken, 20. yüzyılda ise bu buluşlara televizyon ve bilgisayar eklenmiştir (Baldini, 2000: 89).

Küresel anlamda toplumların büyük bölümünün kullandığı ve etki gösterdiği en önemli kitle iletişim araçlarından birisi olan televizyon 20. yüzyılın ortalarından itibaren gelişim göstermeye başlamıştır. İlk televizyon yayınlarının Türkiye’de başlaması ise 9 Temmuz 1952 yılında olmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi’nde (İTÜ) gerçekleştirilen yayınlar 1970 yılına kadar sürmüş ve ardından tüm teknik donanımlarını Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’na (TRT) devrederek kapanmıştır (Serim, 2007: 27).

Günümüz dünyasının en etkili iletişim araçlarının bir diğeri olan bilgisayarın başlangıcı 1800’lü yıllara dayanmaktadır. Bilgisayarın temeli matematik profesörü Charles Babbage tarafından hesaplama işlemlerinde kullanılmak üzere icat edilen analitik makinesine dayanmaktadır (Manovich, 2002: 44). Modern anlamda ilk dijital bilgisayar ise 1939-1942 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) Iowa Devlet Üniversitesi’nde geliştirilmiştir. Bilgisayarlaşmanın getirdiği en önemli sonuç hiç şüphesiz internet teknolojisi olmuştur. Kökenleri Soğuk Savaş dönemine dayanan internet, ABD ve SSCB arasındaki nükleer gerilimden doğmuştur (Bıçakçı, 2013: 4-7). İletişim sistemlerinin gücünden yararlanmak isteyen ABD, Sovyet’lerin olası bir nükleer saldırısına karşı merkezsiz ağ fikrini ortaya atmıştır (Poe, 2019: 316-317). Bilgisayarlar arasındaki bağlantıyı kesintisiz bir hale getirecek olan merkezsiz ağ fikri 1969 yılında (Advanced Research Projects Agency) ARPANET ile somutlaşmıştır (Castells, 2008: 8). 1990’lı yıllara gelindiğinde İngiliz mühendis Tim Berners Lee internet kullanıcılarına veriye daha kolay ulaşmaları için bir arama sistemi geliştirmiştir.

Günümüzde hâlâ WWW (World Wide Web) internet sağlayıcısı kullanılmaktadır. Milyarlarca içeriğin bir ağda toplandığı WWW ile internet kullanıcılarının kendi içeriklerini oluşturması mümkün olmuştur. Stanford Üniversitesi’nde eğitim gören Larry Page ve Sergey Brin’in birlikte Google adında özel bir şirket kurmuştur. Tüm

dünyada en çok kullanılan arama motoru olan Google.com ise 1997 yılında tescillenmiştir (Vise ve Malseed, 2006: 30).

Google ile internet kullanıcıları aradıkları içeriğe/bilgiye kolaylıkla ulaşabilmiş fakat bu süreçte kullanıcılar üretim sürecine dahil olmamış ve içerikler tek taraflı bir biçimde kaynak tarafından alıcılara gönderilmiştir. Birinci nesil internet sistemi olan ve Web 1.0 dönemi olarak adlandırılan bu dönem 1995-2000 yıllarını kapsamaktadır. Günümüzdeki gibi renkli bir internet ortamı sunmayan Web 1.0'de kullanıcılar sadece bilgi edinmek için internetten faydalanmışlardır (Çetinkaya, 2018: 104).

Sınırlı iletişim olanağına rağmen Web 1.0 teknolojide bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. İnternet kullanıcılarının pasif durumda olduğu Web 1.0'ın yerine zamanla etkileşimin olduğu ve kullanıcıların aktif durumda olduğu Web 2.0 dönemine geçilmiştir. 2000 ve 2010 yılları arasında kullanılan Web 2.0 teknolojisi ile kullanıcılar internet ortamında artık üretici konumuna geçmiştir. Wikilerin, podcastlerin ve blogların temsil edildiği bu dönem kullanım kolaylığı, etkileşimlilik, metin, fotoğraf, video gibi içeriklerin diğer kullanıcılar ile paylaşılması yönüyle öne çıkmaktadır (Altun, 2008: 127-128).

Web 3.0 döneminde ise internet içerikleri yalnızca insanlar tarafından değil makineler ya da bilgisayarlar tarafından da anlaşılmaktadır. 2010 ve 2020 yıllarını kapsayan Web 3.0 döneminde etkileşim özelliğinin yanı sıra akıllı cihazlar da yer almaktadır. Günümüzde yapay zekâ kavramının temelleri yine bu dönemde oluşturulmuştur. Web 3.0 kavramı ilk kez New York Times gazetesinde 2006 yılında “*Enterpreneurs See a Web Guided by Common Sense*” adlı yazıda John Markoff tarafından önerilmiştir (Markoff, 2006)

Web 3.0 teknolojisi ile birlikte dijital içerikler kalıpsal anlamsallıklarının dışında içeriksel olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Böylelikle arama motorları daha akıllı bir hal alarak kullanıcıların internette aslında ne aramak istediklerini anlayabilmektedir. Web 3.0 ile kullanıcı eğilimleri depolandıktan sonra analiz edilip kullanıcılara kişiselleştirilmiş bir internet deneyimi sunulmaktadır. Buradaki amaç bireylerin internette daha fazla vakit geçirmesini sağlamaktır (Uluk, 2018b: 19).

Web 3.0 döneminin ardından 2020 yılından başlayıp 2030'lu yıllara kadar süreceği öngörülen Web 4.0 dönemi gerçek hayatın sanal ortama taşındığı bir dönemdir. Yapay zekâyâ sahip işletim sistemleri aracılığıyla zaman ve mekân fark etmeksizin makineler

hem birbirleriyle hem de kullanıcılar ile etkileşime geçmektedir. Web 4.0 teknolojisi, internetin gelecekteki evrimini ifade eden bir kavramdır. Bu kavramın teknoloji olarak hayatımıza girmesi büyük veri işleme, yapay zekâ, nesnelerin interneti ve blok zinciri gibi teknolojilerin bir araya gelmesi sonucunda oluşacağı düşünülmektedir. Web 4.0'ın temel amacı, kullanıcılara daha kişiselleştirilmiş ve akıllı bir deneyim sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda web uygulamaları aracılığıyla kullanıcıların internet sitelerindeki verilere erişmesi ve bu verilerin yapay zekâ teknolojisi sayesinde anlaşılması mümkün olacaktır (El-Kahlout, Al-Husban, Abu-Naser, Jararweh, 2021: 77).

Web 4.0 ile örneğin, kullanıcıların web uygulamalarıyla etkileşimleri ve web sitelerindeki verileri yapay zekâ sayesinde anlaşılabilir hale getirilecek ve daha akıllı hale gelecektir. Ayrıca internet teknolojisi sayesinde fiziksel nesnelere internete bağlanarak kullanıcıların web uygulamaları aracılığıyla bu nesnelere erişimi mümkün olacaktır. Web 4.0 teknolojisi hâlâ gelişmekte olan bir kavramdır ve gelecekteki internetin nasıl olacağına dair tahminlerde bulunmak zordur. Ancak teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesiyle birlikte Web 4.0'ın yakın bir gelecekte gerçekleşebileceği de muhtemel bir senaryodur.

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde Web 1.0'ı içerik paylaşım dönemi, Web 2.0'ı kullanıcı paylaşım dönemi, Web 3.0'ı ise dataların paylaşım dönemi olarak nitelendirmek mümkündür (Choudhury, 2014: 8096). Web. 4.0 dönemi ise yapay zekânın dönemi olarak tanımlanabilir.

Görüldüğü üzere geçmişten günümüze sürekli gelişim gösteren ve dönüşüm yaşayan iletişim teknolojileri haberciliğin de değişmesinde etkili olmuştur. Geleneksel medya araçlarından farklı olarak yeni iletişim teknolojileri ile haberler anlık bir şekilde daha geniş kesimlere ulaşabilmiştir. Yeni medyada geleneksel gazeteciliğe göre daha az çalışan ile daha çok iş yapılabilir ve bu nedenle de internet teknolojileri giderek daha fazla tercih edilmektedir. Özellikle etkileşime imkân vermesi sebebiyle yeni medyada yaşanan dönüşüm sonucu ortaya çıkan sosyal ağlar ile gazetecilikte dijital habercilik yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

2.2. Haber Aracı Olarak Dijital Medya

İnternetin bireylerin hayatına dâhil olması ve sayısal teknolojilerde yaşanan gelişmeler sonrası geçilen yeni iletişim döneminde gazetecilikteki haber ve içerik üretimi anlayışında da değişiklikler olmuştur. Gazetecilik mesleğine yönelik yeni bir alan

oluşturan bu değişiklikler ile gazetecilik ve haber yeniden tanımlanmıştır. Dijital dönemde haber merkezlerinin yapıları, haber içerikleri ve bu içeriklerin iletiildiği uygulamalar iletişim teknolojilerindeki gelişime bağılı olarak her dönem ilerleme göstermektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, geleneksel habercilikten dijital haberciliğe geçiş döneminde yalnızca teknolojik gelişmeler etkili olmamıştır. Geçmişten günümüze kadar meydana gelen toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeler bugünkü dijital gazeteciliğin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda haberciliğin dönüşüm süreçlerinde başat rol oynayan sosyal medya platformları ve mobil uygulamalar toplumun sosyal hayat içindeki ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkarak zamanla haberciliğe tesir etmeye başlamıştır. Habercilik faaliyetlerinin internet ortamına kayması ile gazeteler kâğıda basılı bir şekilde okuyucularıyla buluşmalarının yanı sıra web siteleri, sosyal medya mecraları ve mobil uygulamalar aracılığıyla da varlıklarını devam ettirmişlerdir (Değirmencioğlu, 2019: 46)

Dijital medyada son yıllarda haberleşme ve bilgi alışverişi alanında büyük bir dönüşüm yaşamıştır. İnternet ve sosyal medya platformları, haberleri anında yayma ve geniş kitlelere ulaştırma konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Çevrimiçi medya platformları, kullanıcıların anlık olarak haberlere erişebilmesini sağlayarak bilgiye ulaşımı kolaylaştırmıştır (Johnson, 2018: 67). Örneğin, bir olayın gerçekleşmesiyle ilgili fotoğraf veya video anında paylaşılarak haber değeri taşıyabilmektedir (Anderson, 2020: 89). Bu durum haberlerin hızla yayılmasını sağlarken okuyucuların olayları daha yakından takip etmesine de olanak tanımaktadır.

Dijital medya ayrıca haberlerin kişiselleştirilmesini ve hedef kitlelere özelleştirilmiş içerik sunulmasını da mümkün kılmaktadır (Garcia, 2021: 112). İnternet kullanıcıları tercihlerine, ilgi alanlarına ve coğrafi konumlarına göre haberlere erişebilmekte ve içerikleri kişiselleştirerek takip edebilmektedir (Thomas, 2022: 76). Bu durum okuyucuların haberleri daha ilgi çekici bulmasını ve içeriklere daha fazla bağlanmasını sağlamaktadır.

Ancak dijital medyanın haber aracı olarak kullanımıyla birlikte bazı sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Örneğin, sosyal medya platformlarında yayılan haberlerin doğruluğu sorgulanabilir hale gelmektedir. Yalan haberlerin ve yanlış bilgilerin kolaylıkla yayılması haberlerin güvenilirliğini zedeleme potansiyeline sahiptir (Robinson, 2017:

98). Bu nedenle haberlerin doğruluğunu kontrol etmek ve güvenilir kaynaklardan bilgi almak önemlidir.

Öte yandan dijital medyanın haberlerin çeşitliliğini artırma ve alternatif seslerin duyulmasını sağlama potansiyeli de bulunmaktadır. İnternet üzerinde yer alan bloglar, bağımsız haber siteleri ve video platformları geleneksel medya organlarının dışında farklı bakış açılarının sunulmasına imkân tanımaktadır.

Sonuç olarak, dijital medya haber aracı olarak hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahiptir. Haberlerin hızla yayılması kişiselleştirilmiş içerik sunumu ve çeşitliliğin artırılması gibi avantajlarının yanı sıra haberlerin doğruluğunun sorgulanması ve yalan/yanlış bilgilerin yayılması gibi zorlukları da beraberinde getirmektedir. Haber tüketicileri için haberlerin kaynağını kontrol etmek, doğruluklarını sorgulamak ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinmek önemlidir.

2.2.1. Teknolojik ve Toplumsal Yaşantı Temelli Dönüşüm

İletişim kavramı insanın olduğu her yerde içinde bulunulan dönemin koşullarına göre farklı biçimlerde hep var olmuştur. İletişim tarihinde üç önemli kırılma noktası bulunmaktadır. Bunlardan ilki yazının bulunması, ikincisi matbaanın bulunması ve sonuncusu ise telgrafın bulunması ile birlikte elektrik-elektronik dönemin başlaması olarak kabul edilmektedir (Çağlar, 2021: 7).

Kabilelerden oluşan ilkel toplumlarda insanlar konuşarak ve işaretler aracılığıyla iletişim kurmuş ve ilerleyen dönemlerde yazının bulunması ile yeni bir döneme geçilmiştir. İnsanlık tarihinin en büyük dönüm noktası yazının bulunması olarak kabul edilebilir. Yazının bulunmadan önceki dönemlerde nesiller arası bilgi aktarımı söze dayalı iken yazının bulunması ile var olan bilgiler sonraki kuşaklara daha sağlıklı bir şekilde aktarılmış böylelikle her alanda birçok yeniliğin önü açılmıştır. Yazı ile birlikte gelecek kuşaklar geçmiş kuşakların tecrübelerinden yararlanmış ve bu tecrübelerin üzerine yenilerini ekleyerek hızlı bir şekilde ilerleme kaydetmişlerdir.

Yazının kullanılmaya başlanması ve 1450 yılında Johannes Gutenberg'in matbaayı icat ederek tipografik baskı tekniğini geliştirmesi (Yılmaz, 2015: 107) ile iletişim olanakları daha da çeşitlenmiştir. Matbaanın bulunması ile birçok kitapçık, afiş ve ilan basılmaya başlanmıştır. Matbaacılık Avrupa'da özellikle ticari, askeri ve siyasi bilgileri aktaran birçok süreli yayına olanak sağlamıştır (İnuğur, 2002: 53-54). Batı

lkelerinin aydınlanması ve Orta Çağ karanlığından kurtulmaları matbaa sayesinde olmuştur. Yine Asya lkeleri bu denli ilerleme kaydetmelerini matbaaya borçludur. Çünkü matbaanın icadı ile Batı toplumları, Doğu toplumlarının deneyimleme imkânı bulamadığı yazılı kültür ile tanışmıştır. Matbaanın icadından sonraki 200 yıllık bir süre içerisinde birçok alanda milyonlarca kitap basılmış ve bu kitaplar ile toplumlara okuma alışkanlığı kazandırılmıştır. Dolayısıyla matbaanın bireylerin aydınlanmasında büyük bir rolü bulunmaktadır (Begtumur, 2018: 161-162).

18. yüzyılda İngiltere'de başlayıp daha sonra bütün dünyaya yayılan Sanayi Devrimi ile teknolojik gelişmeler hız kazanmıştır. Sanayi Devrimi, elektriğe ihtiyaç duyan ve önceki araçlara göre daha yüksek teknolojiler olan birçok aracın özellikle de iletişim araçlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle kitle iletişim araçlarının geliştirilmesi için gereken teknoloji Sanayi Devrimi ile sağlanmıştir (Yüzer, 2002: 9). Ayrıca Sanayi Devrimi kitle iletişim araçlarının geliştirilerek toplumlar ve devletler tarafından kabul görmesi için gerekli ortamı sağlamıştır. Geleneksel davranışlar yerine akılcı davranışların benimsendiği bu dönemde sosyal, kültürel, ekonomik yapılar tamamıyla değişiklik göstermiştir (Aktan ve Tunç, 1998: 120). Yeni makinelerin ortaya çıkması ve bu makinelerin fabrikalarda bir çatı altında toplanması ile çeşitli iş kolları ortaya çıkmıştır. İnsanlar kırsal alanlardan kentlere göç etmeye başlamış ve fabrikaların bulunduğu alanlarda nüfus yoğunlukları artış göstermiştir. Kentlere yerleşen bireyler geniş aileler yerine çekirdek aile yapılanmasını tercih etmiş böylelikle aile kurumunda da değişiklikler ortaya çıkmıştır.

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumsal yaşamda önemli bir konuma sahip olan gazeteler, 17. yüzyılın başından itibaren tarih sahnesindeki yerini almaya başlamıştır. Özellikle matbaanın icadı ile ivme kazanan teknolojik gelişmeler neticesinde daha ucuza mal edilen gazeteler, bu dönemden sonra seçkinlerin gazetesi olmaktan çıkıp herkesin ulaşabildiği ve geniş kitlelere hitap eden bir haber aracına dnşmştir. 19. yüzyıldan itibaren ise Sanayi Devrimi ile paralel gelişim gösteren iletişim devrimi neticesinde meslek haline gelen gazeteler kurumsallaşmış ve kamuya yönelik gazetecilik anlayışı gelişim göstererek sansasyon, tiraj, ilginçlik gibi kavramlar mesleğe kazandırılmıştır (Erkin, 2021: 17-18).

İletişim tarihinin üçüncü önemli kırılma noktası ise, 1837 yılında telgrafın icat edilmesidir. Telgraf, telefon ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının gelişim

göstermesi ve yayılmasındaki en önemli etken elektriğin keşfi olmuştur. Elektrik ile uzak mesafeler arasındaki iletişim kolaylaşmış ve kablolu dünyaya geçiş yapılmıştır. Öyle ki, 18. yüzyılın başında Amerika ve İngiltere arasında 48 gün süren haber ulaştırma süresi telgraf sayesinde dakikalara indirilmiş böylece haber, haber ajansı ve gazetelerin günümüzdeki halinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır (Başaran, 2000: 56). Ayrıca yine telgrafın etkisi ile örneğin Associated Press gibi haber ajansları ulaştıkları haberleri bir noktadan başka bir noktaya kolaylıkla iletebilmişlerdir (Crowley ve Heyer, 2014: 183).

Tüm bu teknolojik gelişmelere ek olarak 1960'lı yıllarda bilgisayarlar insanların hayatına girmiştir. Yeni dönem ile birlikte bütün teknolojik gelişmeler daha da hız kazanmış ve özellikle de iletişim alanında birçok yeniliğin temeli atılmıştır. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler toplumsal yapıları değiştirme potansiyeline sahip olmuştur. Bu değişim sürecinde toplum ve teknoloji birbirleriyle etkileşim halindedir. Bilgi toplumun gelişmesinde toplumun bilgi ve iletişim teknolojileriyle olan etkileşimi önemli bir rol oynamaktadır. Bilgi toplumu bilginin siyasi, sosyal ve ekonomik gibi birçok alanda kullanılmasıyla ortaya çıkan toplumsal bir yapıdır. Bu süreçte bilginin topluma hâkim olmasına aracılık eden faktör ise teknoloji, özellikle de iletişim ve bilgi teknolojileridir (Castells, 1996: 3).

İnsanlık tarihi boyunca iletişim ihtiyacı insanların farklı araçlarla iletişimlerini sürdürmelerine neden olmuştur. İlkel dönemlerden itibaren insanlar yüz yüze iletişim kurmuşlardır. Ancak teknolojinin ilerlemesiyle birlikte iletişim araçları da gelişmiştir. Kitle iletişim araçlarının gelişiminde teknolojinin yanı sıra tarihsel, toplumsal ve ekonomik gelişmeler de yer almaktadır (Yaylagül, 2006: 11-12).

İnternetin gündelik yaşama dahil olması geleneksel kitle iletişim aracılığıyla yapılan haberciliği değiştirmiştir. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan araçlar iletişimin gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda, iletişimin gelişmesi ile teknolojik gelişmeler birbiriyle doğru orantılı bir gelişim ilişkisi içerisinde olmuşlardır (Webster, 2014: 2).

Gazetecilik alanında teknolojik gelişmelerin etkisi büyüktür. Geleneksel gazetecilikte haberlerin üretimi, düzenlenmesi ve yayınlanması için belirli bir süreç izlenirken, dijital gazetecilikte bu süreç daha hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Dijital gazetecilik, internet ve sosyal medya platformları sayesinde haberlerin hızlı bir

şekilde yayılmasını sağlamaktadır. Ancak bu haberlerin doğruluğu konusunda herhangi bir denetim mekanizması yoktur. Bu nedenle yalan veya yanlış haberlerin yayılması toplumda ciddi sorunlara neden olabilir. Gazeteciler bu yeni ortama uyum sağlamak yeni beceriler edinmek zorundadırlar. Haberlerin doğru, güvenilir ve hızlı bir şekilde üretilmesi için gazetecilerin dijital teknolojileri kullanımını öğrenmeleri gerekmektedir. Ayrıca gazeteciler sosyal medya platformlarındaki haberlerin doğruluğunu kontrol etmek için araştırma becerilerini geliştirmelidirler (Wardle ve Derakhshan, 2017: 108).

2.2.2. Dijital Medya ve Habercilik

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişme sonucu geleneksel iletişim araçlarında meydana gelen dönüşüm ile oluşan yeni iletişim ortamları ve iletişim biçimi *yeni medya* olarak tanımlanmaktadır. Yeni medya tanımlaması ilk olarak 1986 yılında gerçekleştirilen UNESCO uzmanlar toplantısında dile getirilmiştir. Toplantıda, radyo, televizyon gibi basına bağlı teknolojiler geleneksel medya olarak tanımlanırken, uydu teknolojileri, video, teleteks gibi teknolojiler yeni medya olarak kategorilendirilmiştir (Timisi, 2003: 80).

Yeni medya kavramına yönelik birçok tanımlama bulunmaktadır. Lev Manovich yeni medyayı; *“Mevcut bir medyayı, etkileşimli bir şekilde dijitalle dönüştüren ve bunun bilgisayar aracılığıyla üretimini, dağıtımını ve paylaşımını yapan ortamlar”* olarak tanımlamaktadır (Manovich, 2001: 19). Ayrıca Manovich yeni medyanın sayısal temsil, modülerlik, otomasyon, değişkenlik ve kod çevrimi olarak 5 temel niteliği olduğunu belirtmektedir.

Sayısal temsil: Bilgisayar ve internet teknolojisinin ürünü olan yeni medyanın çıktılarının sayısal ve dijital koddan oluşması anlamına gelmektedir. Böylece yeni medya içerikleri bilgisayarlar aracılığıyla sayısal formlara dönüştürülerek veriler daha tutarlı, sayılabilir ve programlanabilir bir hale gelmektedir.

Modülerlik: Küçük nesnelere oluşan yeni medya ürünleri parçalarına ayrılıp dönüştürülebilmektedir. Bu parçalama ya da dönüştürme sürecinde modülerlik sayesinde medya ürününün bütünü korunmaktadır. Modülerlik, yeni ortamların temelde birbirine benzer olan farklı kimlikteki parçalardan oluşması anlamına gelmektedir. Örneğin, bir internet sitesi görüntülerden, seslerden ve yazılardan

meydana gelmektedir. Bu internet sitesinde bir değişiklik yapılmak istendiğinde her bir unsurda ayrı çalışma yapılması gerekmektedir.

Otomasyon: Kullanıcı ve teknoloji arasındaki bağın soyutlaştırılması ve yapay zekâ aracılığıyla yeni medya ürünlerinin kontrolü anlamına gelmektedir (Kaya, 2019: 53). Otomasyon unsuru ile herhangi bir kullanıcıya ihtiyaç olmadan birçok işlem cihazlar aracılığıyla otomatik olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Değişkenlik: Sayısal temsil ve modülerliğin uzantısı olan değişkenlik niteliği, sayısallaştırılan kodlardan oluşan yeni medya değişken bir yapıya sahiptir. Sayısal kodlar her zaman değiştirilebilir ve bu kodlar birden farklı şekil ile bu ortamlarda yer alabilir.

Kod çevrimi: Manovich'in yeni medyanın en önemli unsuru olarak belirttiği kod çevrimi, kültürel ve bilgisayar olarak iki katmandan oluşmaktadır. Yeni medyanın gelişim sürecinde bilgisayarlar gibi kültürel kodlar da etkilenmiştir. Kültür sayısal teknolojiyi etkilerken aynı zamanda sayısal teknoloji de kültürü yeniden biçimlendirmiştir. Yeni medya içeriklerinin değişken bir yapıya sahip olmasından ötürü kodlar da sürekli değişiklik göstermektedir. Aynı zamanda kod açımı unsuru sayısal bir verinin bir formattan başka bir formata dönüştürülmesini de kapsamaktadır.

İletişim teorisyeni Everett M. Rogers ise yeni medyanın etkileşim, kitlesizleştirme ve eşzamansızlık olarak en belirgin üç özelliğinden söz etmektedir (1986: 5-7):

Etkileşim: Özellikle etkileşim özelliğine vurgu yapan Rogers, medyanın yenilik sürecine girmesiyle etkileşim biçimlerini konvansiyonel gibi eski dönemlerdeki şekline göre farklılaştırdığını ifade etmektedir.

Kitlesizleştirme: Yeni medya içerikleri geniş kesimlere hitap etmekle birlikte aynı zamanda tek bir bireye kadar inebilmektedir. Kitlesizleştirme yeteneği ile her kullanıcıya farklı içerikler sunulabilmektedir.

Eşzamansızlık: Yeni medyada kullanıcılar istedikleri an birbirlerine mesaj gönderebilir ve karşılıklı etkileşime geçebilirler. Zaman olgusunun kalktığı bu özellik ile alıcılar uygun oldukları zaman mesajları alabilmektedirler.

Kavramsal olarak yeni medya, bilişim teknolojileri temelinde olmak üzere hem bireyler arası hem de bireyler ile enformasyon arasındaki etkileşime olanak tanıyan bir iletişim teknolojisidir (Timisi, 2003: 81). Binark'a göre (2014: 15) geleneksel

medyadan farklı bir biçimde yeni medya internet ağlarını, sosyal ağları ve sayısal medyayı tanımlamak için kullanılmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinde yaşanan dönüşüm haber ve habercilik sektörünü de etkilemiştir. Karaduman (2005: 146-147) yeni medyanın sunduğu olanakları ve farklılıkları şu şekilde sıralamaktadır:

- Geleneksel medyaya göre haberin daha hızlı bir şekilde verilebilmesi ve sürekli olarak güncellenebilmesi,
- Habere istenildiği an ulaşılabilmesi,
- Geleneksel medyada yer almayan farklı haberleri bulabilme,
- Haber üretici ve okur arasındaki etkileşime olanak sağlaması,
- Arşiv haberlerine hızlı ve kolay bir şekilde ulaşabilme,
- Multimedya temelinde görüntülü dosya, ses ve grafik kullanılabilmesi
- Habere yönelik arka plan bilgilerine verilen linkler ile kolaylıkla ulaşabilme.

Pavlik (2013: 37) yeni medyanın haber ve haberciliğe etkisini şöyle açıklamaktadır:

Çevrimiçi bir ortamda haber içeriği daha akıcı ve dinamiktir. Bu durum yaşanan olayların ve süreçlerin gerçek hayatta daha iyi temsil edilmesine imkân sağlar. Bireyler son dakika haberleri ile ilgili gelişmelere anında ulaşmak isterler. Bunun için akşam haber yayınlarını ya da ertesi gün çıkacak olan gazeteyi beklemek istemezler. İzleyiciler bilgi almak istedikleri haber ile ilgili gelişmelerin anında basına yansımalarını beklerler. Bireyler bu taleplerini internet aracılığıyla karşılayabilmektedirler. Bu durum, haberlerdeki gelişmeleri takip etmeye alışan okuyucu kitle için ve haberleri sürekli güncellemek zorunda olan gazeteciler açısından iki tarafı keskin bir kılıcı temsil etmektedir.

Yeni medya teknolojilerinin gelişmesi birlikte medya alanında *yöndeşme* kavramı önem kazanmıştır. Geray (2003: 19) yöndeşme kavramını, “Geleneksel medya araçlarının ve yeni medya/internet teknolojilerinin ortak altyapı ve platformları kullanarak iç içe geçmeleri” şeklinde tanımlamaktadır. Türkçe’ye yöndeşme olarak geçen convergence ilk kez 1963 yılında Rosenberg tarafından kaleme alınan makalede yer alan yakınsak teknolojiler kavramı ile ortaya çıkmıştır (Seçmen, 2019: 6).

Yöndeşme kavramı ekonomi, fizik, matematik gibi birçok alanda karşımıza çıkarken medya alanında da sıklıkla kullanılmaktadır. Önceden birbirlerinden ayrı olan teknolojilerin ve medyaların bir araya gelmesi olarak tanımlanan yöndeşme kavramı,

telekomünikasyon, yayıncılık, yazılı basın gibi alanlarının bütünleşmesini ifade etmektedir (Chandler ve Munday, 2018: 434). Yöndeşme sonucu bir kullanıcı akıllı mobil cihazı ile fotoğraf çekebilmekte, video kaydedebilmekte, sinema filmleri izleyebilmekte, radyo yayını dinleyebilmekte ve dergi okuyabilmektedir. Üstelik tüm bunları tek bir akıllı cihaz ile yapabilmektedir. Bu bağlamda, günümüzde akıllı mobil cihazlar sadece birer iletişim aracı olmaktan çıkıp aynı zamanda pusula, takvim, hesap makinesi, kamera gibi birçok özelliği bünyesinde barındıran kompleks birer araçlara dönüşmüştür (Yoloğlu, 2019: 1453). Böylece yöndeşme neticesinde medya araçları arasındaki geleneksel sınırlar kalkmış ve iletişim biçimleri birbirlerine yaklaşmıştır.

Yeni medya teknolojisi ile doğru orantıda gelişim gösteren dijital haberciliğin internet sitesi ile başlayan süreci mobil odaklı gazeteciliğe evrilmiştir. Böylelikle sosyal medya araçları eğlence odaklı olmaktan sıyrılıp bilgi edinme ve haber alma mecralarına dönüşmüştür. Bu bağlamda günümüzde dijital ortamlarda yapılan haberciliği internet gazeteciliği dönemi, sosyal medya dönemi ve mobil iletişim dönemi olarak sınıflandırabiliriz.

- **İnternet Gazeteciliği Dönemi**

İnternet gazeteciliği dönemi, 1990'ların ortalarında başlamıştır ve dijital ortamda habercilik faaliyetlerinin temelini atmıştır. Bu dönemde, gazeteler ve televizyon kanalları internet üzerinden haber yayıncılığına başlamışlardır.

İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte 1990'ların ortalarında dijital ortamda habercilik faaliyetleri başlamıştır. Bu dönemde gazeteler ve televizyon kanalları, internet üzerinden haber yayıncılığına başlamışlardır (Pavlik, 2001: 32). İnternet haberciliğinin başlangıcında, haber siteleri genellikle basılı yayınların dijital versiyonları olarak görülmüştür (Deuze, 2003: 206).

İnternet gazeteciliğinde içerik ve tasarım önemli bir rol oynamaktadır. İnternet üzerindeki haber siteleri, kullanıcıların ilgisini çekmek ve onları sitelerinde tutmak için görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilmiştir (Greer ve Mensing, 2006: 8). Ayrıca internet gazeteciliğinde, haberlerin daha hızlı güncellenmesi ve yayılması gibi avantajlar da bulunmaktadır (Boczkowski, 2004: 62).

İnternet gazeteciliği, kullanıcıların haberlere etkileşimli bir şekilde erişebilmesine olanak tanımaktadır. Kullanıcılar haber sitelerinde yorum yapabilir, anketlere

katılabilir ve sosyal medya üzerinden haberleri paylaşabilirler (Schultz, 2000: 181). Bu özellikler, internet gazeteciliğinin geleneksel medyadan farklılaşmasına ve kullanıcıların haber tüketim alışkanlıklarının değişmesine katkıda bulunmaktadır.

İnternet gazeteciliği dönemi, gazetecilik etiği ve standartları konusunda da tartışmaları beraberinde getirmiştir. İnternet üzerindeki haberlerin doğruluğu, güvenilirliği ve tarafsızlığı gibi konular akademik literatürde önemli bir yer tutmaktadır (Friend ve Singer, 2007: 5). İnternet gazeteciliğinde, etik standartların korunması ve güvenilir haber kaynaklarının öneminin vurgulanması gerekmektedir (Ward, 2010: 275).

İnternet gazeteciliği dönemi, dijital ortamda habercilik faaliyetlerinin temelini atmış ve önemli dönüşümlere yol açmıştır. İçerik, tasarım, interaktiflik ve gazetecilik etiği gibi konular bu dönemde önemli bir yer tutmaktadır. İnternet gazeteciliği dönemi akademik literatürde de geniş bir şekilde ele alınmış ve analiz edilmiştir. Bu yazıda sunulan atıflar internet gazeteciliği döneminin anlaşılması ve değerlendirilmesi için önemli bir kaynak sağlamaktadır.

• Sosyal Medya Dönemi

Sosyal medya dönemi, dijital ortamda habercilik faaliyetlerinde önemli bir dönüşümü temsil etmektedir. Sosyal medya platformları, haberlerin yayılması ve tüketimi için yeni mecralar sunarak geleneksel medya ve internet gazeteciliği dönemlerinden farklılaşmaktadır.

Sosyal medya platformları, haberlerin hızlı ve anlık bir şekilde daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. Bu platformlarda kullanıcılar haberleri paylaşarak ve yorumlayarak haberlerin yayılmasına katkıda bulunmaktadır (Hermida, 2010: 301). Ayrıca sosyal medya üzerinden yapılan haber paylaşımları haberlerin viral hale gelmesine ve daha fazla kişiye ulaşmasına olanak tanımaktadır (Kümpel, Karnowski ve Keyling, 2015: 140).

Sosyal medya dönemi, haber tüketim alışkanlıklarında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Kullanıcılar, sosyal medya platformlarında arkadaşları ve takip ettikleri kişiler tarafından paylaşılan haberlere erişebilmekte ve bu sayede haberleri daha kişiselleştirilmiş bir şekilde tüketebilmektedir. Bu durum, haber tüketiminin daha seçici ve birey odaklı hale gelmesine katkıda bulunmaktadır (Newman, Dutton ve Blank, 2012: 8).

Sosyal medya dönemi, gazetecilik pratiğinde de önemli dönüşümlere yol açmıştır. Gazeteciler sosyal medya platformlarını haber kaynağı olarak kullanarak olayları daha hızlı ve geniş kitlelere ulaştırabilmektedir (Lasorsa, Lewis ve Holton: 2012: 20). Ayrıca, sosyal medya üzerinden yapılan haber paylaşımları ve yorumlar, gazetecilerin hikayelerini şekillendirmesine ve hedef kitlelerine daha iyi hitap etmesine yardımcı olmaktadır (Paulussen ve Harder, 2014: 115).

• Mobil İletişim Dönemi

Mobil iletişim dönemi, dijital ortamda habercilik faaliyetlerinde önemli bir evrimi temsil etmektedir. Mobil cihazlar ve uygulamalar haberlerin yayılması ve tüketimi için yeni mecralar sunarak geleneksel medya, internet gazeteciliği ve sosyal medya dönemlerinden farklılaşmaktadır.

Mobil cihazlar kullanıcıların haberlere her zaman ve her yerde erişebilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum haber tüketim alışkanlıklarında önemli değişikliklere yol açmıştır (Westlund, 2013: 278). Kullanıcılar, akıllı mobil cihazlar ve tabletler gibi iletişim araçları üzerinden haber uygulamaları ve mobil web siteleri aracılığıyla haberlere erişebilmektedir (Purcell, Rainie, Mitchell, Rosenstiel ve Olmstead, 2010: 3).

Mobil iletişim dönemi gazetecilik pratiğinde de önemli dönüşümlere yol açmıştır. Gazeteciler, mobil cihazlar ve uygulamaları kullanarak haberleri daha hızlı toplayabilmekte ve paylaşabilmektedirler. Ayrıca mobil gazetecilik, gazetecilerin olay yerinde canlı yayın yapmasına ve hikayelerini anında güncellemesine olanak tanımaktadır (Gordon ve Perkin, 2013: 7).

Mobil haber uygulamaları, kullanıcıların haberlere daha hızlı ve kolay erişebilmesini sağlamaktadır. Bu uygulamalar haber içeriğini kişiselleştirmeye ve kullanıcıların ilgi alanlarına göre özelleştirmeye olanak tanımaktadır (Lee, Lewis ve Powers, 2015: 83). Ayrıca mobil haber uygulamaları kullanıcıların haberleri sosyal medya üzerinden paylaşmasına ve yorumlamasına imkân tanımaktadır (Karlsson ve Strömbäck, 2010: 237).

2.2.3. Dijital Habercilik Türleri

Yeni iletişim teknolojilerine bağlı gelişmeler ışığında yeni dijital habercilik türleri ortaya çıkmıştır. Yeni medya ortamlarında faydalanılan habercilik türleri blog

gazeteciliği, mobil gazeteciliği, sosyal medya gazeteciliği ve podcast gazeteciliği olarak başlıca 4 grupta incelenebilmektedir.

2.2.3.1. Blog gazeteciliği

Türkçe'deki karşılığı ağ günlüğü olan blog terimi *web* ve *log* kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. İnternet kullanımının artması ile kullanıcılar mesleklerinden bağımsız bir şekilde kendilerine ait siteler oluşturmuş ve haber metinlerini buradan yayınlamaya geniş kitlelere ulaşma imkânı yakalamışlardır. Yeni iletişim teknolojileri ile içerik üretimi daha kolay ve ucuz bir hale gelerek sıradan vatandaşların da içerik üretebilmesine ve bu içerikleri başka kullanıcılar ile paylaşabilmesine olanak tanımıştır. Böylece kullanıcılar içerik üretmeye daha istekli bir hale gelmiş ve bunun sonucunda da kullanıcı odaklı uygulamalar çoğalmış ve çeşitlenmiştir (Geray ve Aydoğan, 2010: 307).

Blogları diğer iletişim ortamlarından ayıran özellikler vardır (Scoble ve Israel, 2006: 28):

Yayınlanabilirlik: Sıklıkla ve ucuz bir şekilde yazı eklemeye fırsat tanıyan bloglardaki içeriklere dünyanın herhangi bir yerinden erişilebilir ve herkes blog sahibi olabilir.

Bulunabilirlik: İnsanlar arama motorlarını kullanarak blogları yazarlarına, konularına veya her ikisine göre aratabilirler.

Sosyallik: Bloglar aracılığıyla birbirlerine benzer ilgi alanları olan insanlar coğrafi sınırlar olmadan birbirleriyle iletişim kurabilirler.

Yayılabilirlik: Bilgi, bloglar aracılığıyla konvansiyonel haberciliğe göre daha hızlı yayılır.

Birleştirilebilirlik: RSS (Real Simple Syndication) özelliği sayesinde kullanıcılar takip ettikleri bloglar güncellendiğinde bundan haberdar olabilmektedirler. Böylece her seferinde blogu takip etmek zorunda kalmadan zaman kaybı önlenmektedir.

Birbirine Bağlanabilme: Bloglar birbirlerine link ile bağlanabilmektedir. Böylelikle her blog yazarı bir günde birçok insana ulaşabilmektedir.

Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte gazetecilik mesleği yeniden tanımlanmaktadır. Verecek bir haberi olan her birey açacağı bir blog sayfası ile birçok gazete ve dergiden

daha fazla okuyucuya ulaşabilme imkânına sahip olmaktadır. Blog yazarları, medyanın haber ve bilgiye yönelik geleneksel eşik bekçiliği rolüne meydan okumaktadır (Kolodzy, 2006: 3).

Blog gazeteciliği, herkesin katkıda bulunabildiği bireysel gazetecilik sitelerine verilen bir tanımlamadır. Birçok güncel gelişmenin yer aldığı blog gazeteciliğinin en büyük avantajlarından birisi yaşanan olayların neredeyse anlık olarak yayınlanabilmesidir. Ayrıca blog gazetelerinin yine en önemli özelliklerinden biri haberi aktarmada sürekli yorumlamaya imkân sağladığı için toplum hafızasını canlı tutabilmektedir (Pembecioğlu, 2010: 10).

2.2.3.2. Mobil gazetecilik

Mobil kavramı, habercilik sektörüne cep telefonları ve tabletlerin birer medya aracı olarak kullanılmaya başlanması ile girmiştir. 1990'lı yılların sonunda cep telefonları sadece konuşmak ve mesajlaşmak için kullanılan bir iletişim aracı iken 2000'li yıllardan sonra akıllı cihazlara dönüşmüştür.

Mobil telefon ilk kez İsveç'te 1955 yılında mobil iletişim sistemleri kurularak geliştirilmiştir. Martin Cooper tarafından ise 1973 yılında ilk kez elde tutulan abone mobil telefon sistemi icat edilmiştir. Ancak analog olan bu sistemler ile sadece sözlü iletişime geçilebilmekteydi. İkinci nesil olarak adlandırılan dijital cep telefonlarına geçiş ise 1990'lı yıllarda olmuştur (Pavlik, 2014: 10). Uluslararası mobil iletişimde kısa mesaj servisi olarak tanımlanan SMS'in (Short Message Service) 1990'larda cep telefonlarına entegre edilmesi ile birlikte sözlü iletişimden yazılı iletişime geçiş gerçekleşmiştir. 2007 yılında Apple'ın iPhone akıllı cihazını tanıtmaya başlaması ile mobil cihazlarda yeni gelişmelerin önü açılmıştır. 2010 yılından sonra kullanımı artan iPhone ve Blackberry gibi markalar ile iletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesi habercilik sektöründe de bir dönüşüm yaşanmasında etkili olmuştur (Scolari, Alberto ve Claudio, 2012: 29).

Kavramsal olarak mobil, kişi ya da grupların hareket halindeyken bilgi almalarını kolaylaştıran ve birbirleri ile iletişime geçmelerine aracılık eden taşınabilir elektronik cihazları, hizmetleri ve servisleri kapsamaktadır (Özel, 2013: 216). Zaman ve mekân fark etmeksizin gereken koşullar sağlandığında bireylerin her zaman habere ulaşmaya, üretmeye ve dağıtmaya olanak tanıyan mobil iletişim araçları gazetecilik sektörüne yenilik katmıştır. Mobil haberciliğin ortaya çıkmasında mobil cihazların yüksek

çözünürlüklü görüntü ve ses kaydetmesi, konum paylaşımına imkân tanınması, sürekli gelişim gösteren bağlantı/veri iletim hızı, metin hazırlama ve düzeltme, fotoğraf/video depolayabilmesi, istenildiği an canlı yayına geçilmesi gibi bir gazetecinin ihtiyaç duyduğu fonksiyonların tek araçta toplanması etkili olmuştur (Özyal ve Tosun, 2017: 65).

Mobil gazetecilik *mobile* ve *journalism* kelimelerinin birleşimi olan *mojo* terimi ile kavramsallaştırılmıştır (Martyn, 2009: 209) Mojo habercilik alanında ilk defa 2005 yılında ABD'deki Gannett gazetesi ekibi tarafından kullanılmıştır. Kavram, Florida Fort Myers'ta yer alan *The News Press* adlı bir projenin kod adıdır (Quinn, 2012: 15). Mojo ile birlikte herhangi bir kişi profesyonel bir eğitim almadan haber üretim ve dağıtım sürecine dâhil olabilmektedir. Üstelik kişi bu işi herhangi bir haber kuruluşuna ihtiyaç duymadan sadece akıllı cep telefonuyla gerçekleştirilebilmektedir. 2011 yılında New York'ta gerçekleştirilen Occupy Wall Street eyleminde Tim Pool adında bir vatandaş eylemi Unstream adlı bir mobil uygulama aracılığıyla dünyaya aktarmıştır. İlk ünlü mobil gazeteci unvanına sahip olan Pool, mobil gazeteciliğin değişim ve dönüşüm sürecinde önemli bir aktör konumundadır (Özyal ve Tosun, 2017: 69).

Mojo, tek bir mobil cihaz ile her zaman ve her yerden gazetecilik pratiği sergilemeye olanak tanımaktadır. Ancak bu noktada dikkate alınması gereken husus haberin kalitesinin sahip olunan cihazın kapasitesine bağlı olduğudur. Haber içeriği üretilen cihazın donanımı ve kamera özellikleri ne kadar kaliteli ise ortaya çıkan haberde o kadar etkili olmaktadır. Ayrıca sahip olunan cihazın fotoğraf düzenleme ve video kurgu yapabilecek nitelikte olması da habercinin işini kolaylaştırmaktadır.

Mobil gazeteciliğin avantajlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Düşük maliyet,
- Kolay taşınabilirlik,
- Anında canlı yayına geçebilme,
- Dikkat çekmeden görüntü alabilme,
- Medya kuruluşları açısından daha az istihdam,
- Birden çok işi tek kişinin yapabilmesi,

- Hızlılık,
- Görüntü kalitesi,
- Doğallık ve rahatlık.

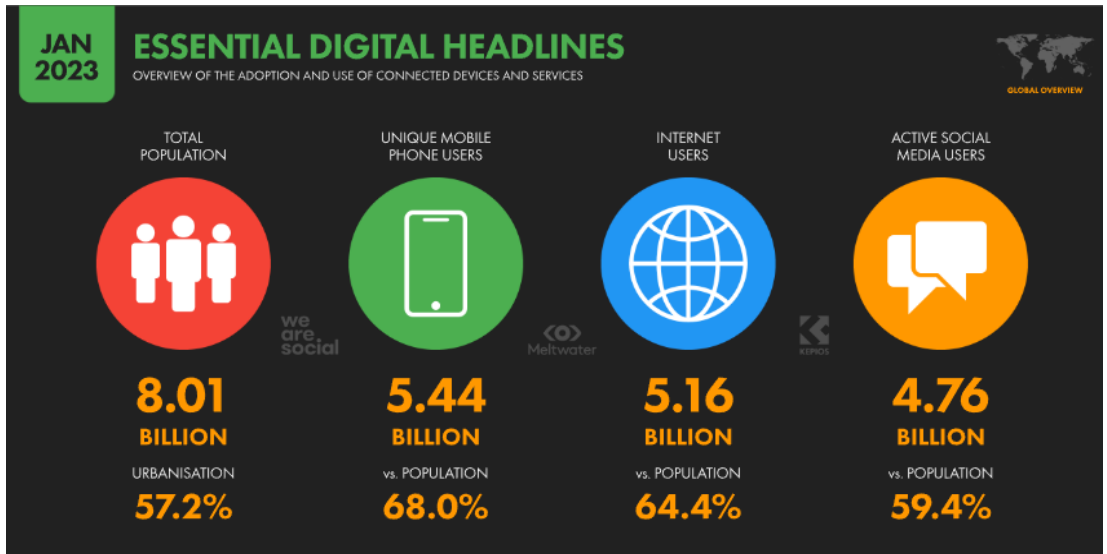
Mobil teknolojiler gazeteciliğe olumlu katkılarının yanı sıra bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Mobil gazeteciliğin dezavantajları ise şu şekilde sıralanabilir:

- Doğruluğu ve kaynağı teyit edilemeyen bilgiler yayılabilir.
- Cihazların bataryası ya da pil ömrü bitebilir.
- Mahremiyete yönelik sorun oluşabilir.

Mobil gazetecilik haber kuruluşları açısından sınırsız avantaj sunmaktadır ve bu avantajlar dezavantajlarını aşmaktadır. Burada önemli olan nokta gazetecinin mobil cihaz kullanım becerilerini geliştirmesidir.

2.2.3.3. Sosyal medya gazeteciliği

Günümüzde yeni iletişim teknolojileri ile birlikte ortaya çıkan gazetecilik türlerinden en önemli konu başlıklarından birisi sosyal medya gazeteciliğidir. We Are Social 2023 verilerine göre dünya nüfusunun %59,4'ü sosyal medya kullanıcısıdır. Bu veriler bireylerin hayatında geniş bir yere sahip olan sosyal medyanın önemini gözler önüne sermektedir.

Resim 2.1. We Are Social 2023 Sosyal Medya Kullanıcı Raporu (We Are Social, 2023).

Literatürde farklı tanımlar olmakla birlikte sosyal medya, kullanıcılara bireysel bağlantı listeleri oluşturmalarına, birbirleri ile etkileşimde bulunmalarına, bağlantı listelerini oluşturma ve sergilemelerine, kişisel bilgilerinin bulunduğu profil hesaplarının üretilmesine imkân sağlayan web tabanlı platformlar olarak tanımlanmaktadır (Fuchs, 2011: 141). Başka bir tanımda ise sosyal medya, bir kullanıcı profili veya medya içeriği ile bir dizi bağlantının çevrim içi olarak yapılmasına olanak sağlayan internet tabanlı uygulamalar ve hizmetler olarak adlandırılmaktadır (Bossio, 2017: 7). Akar ise sosyal ağları, Web 2.0 teknolojileri sonucu ortaya çıkan sosyal etkileşime, iş birliğine ve topluluk oluşturmaya imkân tanıyan web siteleri olarak tanımlamaktadır (Akar, 2010: 17).

Günümüzde iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişme içerik üretimini ve bu içeriğin çevrim içi ortamlar aracılığıyla dolaşıma girmesini kolaylaştırmıştır. Haber ve bilgi taşıyan gelişmelerin yükselişe geçen dijital iletişim platformlarından olan sosyal medyaya taşınması ile gazetecilerin ve kullanıcıların geleneksel medyaya nazaran daha çok habere daha hızlı bir şekilde ulaşma imkânı doğmuştur. Habercilik alanında önemli bir konuma ulaşan sosyal medya aracılığıyla gazeteciler haber üretim, dağıtım ve kaynağına erişim noktasında bu mecralardan yararlanmaktadırlar (Acharya, Pathak, Karki, Bhandari, Shrestha ve Dahal, 2012: 24-25).

2023 itibarıyla 8 milyarı aşan dünya nüfusunun 4,76 milyarı aktif olarak sosyal medya kullanıcısıdır. 4,76 milyarlık aktif sosyal medya kullanıcısının 2 milyar 958 milyonu Facebook kullanıcısı, 2 milyar 514 milyonu YouTube kullanıcısı, 2 milyarı WhatsApp kullanıcısı, 2 milyarı Instagram kullanıcısı ve 556 milyonu Twitter kullanıcısıdır (We Are Social, 2023).

Dünya genelinde en yoğun kullanılan sosyal medya uygulamaları sosyal medya gazeteciliği bağlamında şu şekilde değerlendirilebilir;

Facebook: Facebook, dünya çapında milyarlarca kullanıcıya sahip olan en büyük sosyal medya platformudur. Gazeteciler ve haber kuruluşları için Facebook, haberlerin ve bilgilerin geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca kullanıcılarla etkileşime geçme ve geri bildirim alarak hedef kitlelerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini daha iyi anlamalarına olanak tanımaktadır.

YouTube: YouTube, video içeriklerin üretimi ve paylaşımında önemli bir rol oynamaktadır. Gazeteciler ve haber kuruluşları YouTube üzerinden video haberler ve belgeseller yayınlamaya daha geniş kitlelere ulaşabilmekte ve kullanıcıların ilgisini çekebilmektedir.

WhatsApp: WhatsApp, dünyada milyarlarca kullanıcıya ulaşan popüler bir anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Gazeteciler ve haber kuruluşları için WhatsApp, haberlerin/bilgilerin hızlı ve özel bir şekilde paylaşılmasına olanak tanımaktadır. Özel/grup sohbetleri sayesinde, gazeteciler ve haber kuruluşları hedef kitleleriyle doğrudan iletişim kurabilmekte, olaylar hakkında anında bilgi alabilmekte ve yayabilmektedir. Ayrıca kullanıcılar tarafından paylaşılan bilgiler ve görseller gazetecilik için önemli bir kaynak olabilmektedir.

Instagram: Instagram, görselliği ön planda tutarak hem fotoğraf hem de video içeriklerinin paylaşılmasına imkân tanımaktadır. Gazeteciler ve haber kuruluşları içeriklerini hedef kitleleri ile bu mecradan paylaşabilmekte aynı zamanda burada yer alan tanınmış kişilerin içeriklerini haberleştirebilmektedirler. Böylelikle hem haber kaynağı olarak hem de haberi paylaşma adına bu uygulamadan faydalanabilmektedirler.

Twitter: Twitter, haberlerin ve bilgilerin hızlı bir şekilde paylaşılmasına olanak tanımaktadır. Gazeteciler ve haber kuruluşları Twitter üzerinden anlık gelişmeleri ve olayları paylaşarak kitlelerini güncel ve doğru bilgilere ulaştırabilmektedir.

Bu sosyal medya platformları gazetecilik açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Hızlı bilgi paylaşımı, geniş kitlelere ulaşma, kullanıcılarla etkileşime geçme ve farklı içerik formatları kullanma gibi avantajlar sosyal medya gazeteciliğinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte doğruluk ve güvenilirlik gibi zorluklar da göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2.3.3.1. Facebook gazeteciliği

Sosyal medya gazeteciliği, geleneksel gazeteciliğe göre daha demokratik bir yapıya sahiptir; herkes haber üretebilir ve paylaşabilir. Bu durum haberlerin çeşitliliğini artırmakla birlikte haberlerin doğruluğunu da tehlikeye atabilmektedir. Sosyal medya gazeteciliği, haber tüketim alışkanlıklarını değiştirmiştir. Artık insanlar haberleri geleneksel medya araçları yerine sosyal medya platformlarından takip etmektedir. Bu

da gazeteciliğin geleceği açısından önemli bir dönüşümü ifade etmektedir. Sosyal medya gazeteciliği kullanıcıların haber üretim sürecine dahil olmasını sağlamaktadır. Kullanıcılar haberleri yorumlayabilmekte, paylaşabilmekte ve kendi içeriklerini üretebilmektedir. Bu etkileşim, gazetecilik mesleğinin sınırlarını genişletmektedir. Facebook başta olmak üzere sosyal medya platformları gazeteciler ve medya kuruluşları için hem fırsatlar hem de tehditler barındırmaktadır. Fırsatlar; daha geniş kitlelere ulaşma, kullanıcı etkileşimi, hızlı haber akışı vb., tehditler ise; güvenilirlik, doğruluk, ekonomik sorunlar vb., olarak sıralanabilmektedir.

Facebook 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından Amerika Cambridge'de kurulmuştur. Kurulduğu ilk dönemlerde kurucusunun da 19 yaşında bir üniversite öğrencisi olmasından ötürü daha çok öğrencilere hitap eden Facebook ile kullanıcılar birbirleriyle iletişime geçebilecek, sosyal çevrelerini daha çok genişletebilecek ve arkadaşlıklar kurabilecekti. Ancak zamanla ABD'deki diğer üniversitelerin de katılımıyla Facebook internetin en büyük sosyal ağı haline gelmiştir. Zuckerberg daha sonraları WhatsApp ve Instagram uygulamalarını da satın almıştır.

Haber kaynağı olarak Facebook, kullanıcıların güncel olaylar ve haberler hakkında bilgi edinmelerine olanak tanımaktadır. Özellikle genç nesil geleneksel medya kaynakları yerine Facebook gibi sosyal medya platformlarını tercih etmektedir (Newman, Fletcher, Kalogeropoulos, Levy ve Nielsen, 2018: 10). Bu durum gazetecilerin ve medya kuruluşlarının haberlerini Facebook üzerinden yayınlamaya yönlendirmiştir. Ayrıca Facebook'un algoritması kullanıcıların ilgi alanlarına göre haberleri özelleştirerek daha kişiselleştirilmiş bir haber deneyimi sunmaktadır (Bucher, 2012: 1167). Facebook, kullanıcıların haberlerle etkileşime geçmelerine ve kendi görüşlerini paylaşmalarına imkân sağlamaktadır. Bu sayede gazeteciler ve medya kuruluşları hedef kitlelerinin ilgi alanlarını ve tercihlerini daha iyi anlayabilmektedir (Hermida, Fletcher, Korell ve Logan, 2012: 816). Ayrıca kullanıcıların haberleri beğenme, yorum yapma ve paylaşma gibi eylemleri haberlerin daha geniş kitlelere ulaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu etkileşimler gazetecilerin ve medya kuruluşlarının hedef kitlelerine daha iyi hizmet vermek için içeriklerini sürekli olarak geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Facebook gerçek zamanlı haber paylaşımına olanak sağlamaktadır. Gazeteciler ve medya kuruluşları olaylar yaşandıkça anında haber yayınlama ve güncelleme

yapabilmektedir (Bruno, 2011, 4). Bu durum geleneksel medya kaynaklarına göre daha hızlı ve etkili bir haber akışı sağlamaktadır. Ayrıca Facebook üzerinden yapılan canlı yayınlar kullanıcıların olaylara anında tanıklık etmelerini sağlamakta ve gazetecilikte daha fazla şeffaflık sunmaktadır.

Facebook görsel ve video içeriklerin paylaşımına büyük önem vermektedir. Bu nedenle sosyal medya gazeteciliğinde başarılı olmak isteyen gazeteciler ve medya kuruluşları görsel ve video içeriklerini etkili bir şekilde kullanmalıdır (Pew Research Center, 2016: 5). Özellikle canlı video yayınları kullanıcıların olaylara daha yakından tanıklık etmelerini sağlamaktadır. Ayrıca görsel ve video içeriklerin kullanılması haberlerin daha çekici ve anlaşılır olmasına katkıda bulunmaktadır.

Sosyal medya gazeteciliğinde doğrulama ve güvenilirlik önemli bir konudur. Facebook üzerinde yayınlanan haberlerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak gazeteciler ve medya kuruluşları için büyük bir sorumluluktur (Silverman, 2015: 3). Bu nedenle gazeteciler haberlerini yayınlamadan önce doğrulama süreçlerini dikkatlice uygulamalı ve kaynaklarını belirtmelidir. Sonuç olarak Facebook, sosyal medya gazeteciliğinde önemli bir platformdur. Haber kaynağı olarak kullanılması, kullanıcı katılımı ve etkileşimi, gerçek zamanlı habercilik, görsel/video içeriklerin önemi ve doğrulama/güvenilirlik konuları Facebook'un sosyal medya gazeteciliğindeki rolünü ortaya koymaktadır.

2.2.3.3.2. YouTube gazeteciliği

YouTube, 2005 yılında PayPal'ın üç eski çalışanı Jawed Karim, Chad Hurley ve Steve Chen'in yeniden izlemek istedikleri televizyon kayıtlarını bulmada yaşadıkları zorluklara çözüm bulmak amacıyla kurulmuştur. YouTube kullanıcı sayısının giderek artması ve popülerleşmesi sonrası Google tarafından satın alınmıştır (Lister vd. 2009: 225-226).

Sosyal medya gazeteciliği bağlamında YouTube, video içeriklerin üretimi ve paylaşımında önemli bir rol oynamaktadır. YouTube, kullanıcıların kendi video içeriklerini üretip paylaşmalarına olanak tanımakta bu da uygulamayı bağımsız gazeteciler ve haber kuruluşları için önemli bir platform haline getirmektedir (Bruns, 2008: 126). Örneğin bağımsız gazeteciler kendi haber videolarını YouTube'da yayımlayabilmektedirler.

YouTube, hızlı video üretimi ve paylaşımına imkân vermektedir. Bu sayede olaylar anında video haber olarak yayınlanabilmektedir (Bruns, 2008: 127). Somut olarak pekiştirmek gerekirse, gazeteciler olay yerinden canlı yayın yapabilir ya da olay sonrasında hızlı bir video haber hazırlayıp YouTube'a yükleyebilir. Video içerikler, geleneksel metinsel haberlere göre daha etkileyici ve ilgi çekicidir (Newman, 2009: 59). YouTube'da yayınlanan video haberler daha geniş kitlelere ulaşmayı sağlamaktadır.

YouTube'un algoritması, kullanıcıların ilgi alanlarına göre video içerikleri önermektedir (Burgess ve Green, 2009: 88). Bu durum video haberlerin hedef kitleye ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. YouTube, video yorumları ve paylaşımlar yoluyla kullanıcı katılımına imkân vermektedir (Bruns, 2008: 129). Bu etkileşim, gazetecilerin kitleleriyle bağını güçlendirmekte ve onların ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.

Ancak YouTube'da yayınlanan video haberlerin doğruluğunu kontrol etmek zordur (Wardle, 2017: 54). Bu nedenle gazeteciler video haberlerini yayınlamadan önce doğrulama süreçlerinden geçirmeli ve kaynaklarını belirtmelidir.

Sonuç olarak YouTube, sosyal medya gazeteciliği açısından önemli bir video platformudur. Hızlı video üretimi, kullanıcı katılımı, geniş kitlelere ulaşma gibi fırsatlar sunarken; doğruluk ve güvenilirlik tehditlerini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla YouTube'un sosyal medya gazeteciliğindeki rolü oldukça belirleyicidir.

2.2.3.3.3. WhatsApp gazeteciliği

Anlık mesajlaşma uygulaması WhatsApp 2009 yılında SMS'e ücretsiz bir alternatif olmak amacıyla Jan Koum ve Brian Acton tarafından kurulmuştur (Boyinbode, Agbonifo, Ogundare, 2017: 39). İngilizce'de "*What's up? (N'aber)*" ifadesinden türeyen WhatsApp kullanıcılara çevrimiçi bir şekilde yazılı mesaj, görüntü, ses veya video paylaşma imkânı tanıyan anlık mesajlaşma uygulamasıdır (Awada, 2016: 5).

Sosyal medya gazeteciliği bağlamında WhatsApp, haberlerin ve bilgilerin hızlı ve özel bir şekilde paylaşılmasına olanak tanıyan önemli bir platformdur. Bu durum, gazetecilerin ve haber kuruluşlarının olaylar hakkında hızlı bir şekilde bilgi almasına ve yaymasına yardımcı olmaktadır (Hermida, 2014: 301). Örneğin, gazeteciler olay yerinden anında bilgi ve görsel paylaşarak haber sürecini hızlandırabilmektedir.

WhatsApp'taki özel ve grup sohbetleri sayesinde gazeteciler ve haber kuruluşları, hedef kitleleriyle doğrudan iletişim kurabilmektedir (Westlund ve Färdigh, 2015: 34). Bu iletişim, gazetecilerin kitlelerinin ihtiyaçlarını ve beklentilerini daha iyi anlamalarına ve onlara daha uygun içerikler sunmalarına imkân sağlamaktadır.

WhatsApp gazetecilik için önemli bir kaynaktır. Kullanıcılar, olaylar ve gelişmeler hakkında bilgi-görsel paylaşarak, gazetecilere ve haber kuruluşlarına değerli iç görüler sağlayabilir (Hermida, 2014: 303). Bu durum, gazetecilerin haberlerini daha zengin ve kapsamlı hale getirmelerine yardımcı olmaktadır. WhatsApp, gazetecilik için yeni iş modelleri ve gelir kaynakları sunmaktadır. Özel abonelikler ve sponsorlu içerikler gibi yöntemlerle gazeteciler ve medya kuruluşları sürdürülebilir bir gelir elde edebilir (Westlund ve Färdigh, 2015: 36).

Ancak WhatsApp'ta paylaşılan haberlerin ve bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek zordur (Hermida, 2014: 305). Bu nedenle gazeteciler ve haber kuruluşları, WhatsApp üzerinden alınan bilgileri doğrulamadan önce dikkatli olmalı ve kaynaklarını belirtmelidir.

Sonuç olarak, WhatsApp sosyal medya gazeteciliği açısından önemli bir platformdur. Hızlı bilgi paylaşımı, doğrudan iletişim, zengin kaynaklar ve yeni iş modelleri gibi fırsatlar sunarken; doğruluk ve güvenilirlik tehditlerini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla WhatsApp'ın sosyal medya gazeteciliğindeki rolü dikkate değerdir.

2.2.3.3.4. Instagram gazeteciliği

Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından 2010 yılında kurulan Instagram görselliğin ön planda olduğu bir sosyal medya uygulamasıdır. Instagram'da ilk yıllarda yalnızca fotoğraf paylaşımı yapılabilirken ilerleyen zamanlarda uygulamaya video paylaşımı ve IGTV (Instagram Televizyonu) gibi özellikler de eklenmiştir. Instagram'da yer alan fotoğraf filtreleri ile kullanıcılar istedikleri fotoğraflarda düzenleme yapabilmektedir. Kişiler paylaşmak istedikleri içeriklere konum bilgisi, müzik, hareketli resimler (GIF) ekleyerek kendi profillerinin yanı sıra hikayelerinde (story) de paylaşabilmektedirler. Hikayelerde paylaşılan içerikler 24 saat boyunca diğer kullanıcılar tarafından görüntülenebilmektedir. Ayrıca kullanıcılar içerikleri kalp ikonu ile beğenebilmekte ve yorum yapabilmektedir.

Instagram son yıllarda sunduğu yenilikler neticesinde haber ajansları için de cazip bir sosyal medya uygulaması haline gelmiştir. Haber kuruluşları özellikle gençlere ulaşmak, haber içeriklerini paylaşmak, kurumsal internet sayfalarına trafik oluşturmak gibi nedenlerle Instagram’da profil hesabı açmaktadırlar (Ünal, 2018: 403). 2023 yıl itibarıyla Instagram’da yer alan haber kuruluşlarının ve ajansların takipçi sayıları incelendiğinde; The New York Times’ın 17,7 milyon, Washington Post’un 6,7 milyon; Türkiye’de ise Anadolu Ajansı’nın 1,4 milyon TRT Haber’in ise 2,5 milyon takipçisi olduğu görülmektedir. Bu durum Instagram uygulamasının habercilik alanında ne kadar yoğun kullanıldığını gözler önüne sermektedir.

Özellikle doğal afetlerde kullanıcıların mobil cihazları ile etiket ve konum özelliklerini ekleyerek olaya ilişkin paylaştıkları görüntüler Instagram’ı haber servisi haline dönüştürmektedir (Hempel, 2014). Ayrıca Instagram kullanımının artması ile birlikte tanınmış kişiler, kuruluşlar ve siyasetçiler de bu platformda yer almaya başlamış ve yaptıkları paylaşımlar haberlere konu olmuştur. Bu durum Instagram’ı gazeteciler açısından hem haber kaynağı hem de haberin dolaşımı açısından önemli bir mecra haline dönüştürmüştür (Pınarbaşı ve Astam, 2020: 80).

2.2.3.3.5. Twitter gazeteciliği

Twitter sosyal medya araçları arasında en popüler uygulamalardan biridir. Özellikle son zamanlarda Twitter’ın gazeteciler tarafından geniş çapta benimsenmiş ve haberin üretimi ve dağıtımını noktasında kullanımı hızla artmaktadır. Twitter’ı dijital platformlar arasında önemli kılan kaynak tarafından oluşturulan içeriklerin hedef kitlelere zahmetsiz ve kolay bir şekilde iletilebilmesidir (Kuyucu ve Karahisar, 2013: 131).

Web 2.0 teknolojisine ait uygulamalardan olan Twitter, 2006 yılında Jack Dorsey tarafından kurulan mikroblog sitesidir. Twitter’da, kullanıcılar duygu ve düşüncelerini metin temelli olarak *tweet* adı verilen kısa mesajlarla paylaşabilmektedir. Twitter, “*Neler oluyor?*” sorusunu kullanıcılarına sormakta ve kullanıcılarının sınırlı bir karakter sayısı ile o an ki duygu ve düşüncelerini paylaşmasını istemektedir. Başlangıçta 140 karakter sınırlaması bulunan Twitter, 2017 yılında karakter sınırlamasını 280’e, 2023 yılında ise 4000 karaktere kadar yükseltmiştir.

Twitter’da kullanıcılar tarafından atılan bir tweet kullanıcının isteğine göre herkes tarafından veya sadece kişiyi takip edenler tarafından görüntülenebilmektedir. Kullanıcılar takip ettikleri kişileri ya da popüler olan tweetleri zaman tüneli adı verilen

akışta kronolojik olarak görebilmektedirler. Ayrıca Twitter’da, dünyada ve bölgesel olarak gündemde olan konuların yer aldığı listeye bakarak bilgi sahibi olunabilmektedir. Herhangi bir konu ile ilgili arama yapmak isteyen kullanıcılar ise anahtar kelimeler ile arama yaparak anlık olarak kullanıcı tweetlerine ulaşabilmektedirler. Twitter’ın anıdalık özelliği sayesinde aniden patlak veren bir olayın karşısında kişilerin ilk tepkisi gözlemlenebilmektedir. Verilen bu filtresiz ilk reaksiyon kişinin kendi kendine sosyal kaygılar sebebiyle uyguladığı otosansürü özellikle de kanaat önderlerinin etkisini devre dışı bırakmaktadır (Irak ve Yazıcıoğlu 2012: 30-31).

Twitter gazetecilik mesleğinde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Birçok medya kuruluşu kitlelere Twitter aracılığı ile ulaşmaktadır. Özellikle anlık haberlerinin takibinde tercih edilen bir mecra olan Twitter, haber kaynağı konusunda da geniş kitlelerden yararlanılması, haber dağıtımında editoryal sürece takılmadan zaman ve emekten tasarruf edilmesi noktasında avantaj sağlamaktadır (Kim, Kim, Wang ve Lee, 2016: 511).

2.2.3.4. Podcast gazeteciliği

Podcasting, dijital medya ürünlerinin taşınabilir cihazlarda ya da bilgisayarlarda oynatılmak üzere internet aracılığıyla dağıtılmasıdır (Birsen, 2021:53). Podcasting, ses odaklı içeriklerin yer aldığı dijital medya platformu iken podcast ise bu platformlarda yer alan genellikle belli bir tema çerçevesindeki ses temelli içeriklerdir. Dijital ses dosyalarını oluşturan ve bu içerikleri dinleyiciler ile paylaşan yayıncılara ise podcaster denilmektedir. Podcast yayınlarına Spotify, iTunes, Castbox, Soundcloud vb. gibi dijital platformlardan ulaşılabilir.

iPod ve yayıncılık anlamına gelen *broadcasting* kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşan podcasting kavramı 2005 yılında Oxford sözlüğüne girmiştir (Madsen, 2009: 1192). İlk olarak 2004 yılında ABD’de ortaya çıkan podcast yayıncılığının teknik altyapısı Adam Curry tarafından belirlenmiştir Curry ve RSS sistemini kuran Dave Winer birlikte podcast yayıncılığının teknik sistemini geliştirmişlerdir. Bunun sonucunda da ilk podcast yayını Curry tarafından gerçekleştirilmiştir (Quirk, 2016: 6).

İlerleyen dönemlerde podcastlerin yaygınlaşması Apple’ın iTunes için yayınladığı 4.9 versiyonu ile olmuştur. Getirilen bu yeni güncelleme ile iTunes üzerinden ayrı bir podcast eklentisi aracılığıyla aynı uygulama üzerinden kullanıcılara daha işlevsel ve

yenilikçi bir arayüz ile ulaşılmıştır (Friess, 2015). Apple'ın dijital müzik piyasasının üzerindeki büyük etkisi ile podcast yayıncılığının kullanımı artış göstermiştir.

Podcast yayınları zaman, mekân ve süre kısıtlaması olmaksızın kamu ya da özel kurumlar, medya kuruluşları ya da içerik üreticileri tarafından yapılabilmektedir. Abonelik sistemi özelliği ile geleneksel medya yayın araçlarından ayrılan podcastlere dinleyiciler internet bağlantısına ihtiyaç duymadan ulaşabilmektedir. Podcast yayıncılığı kullanıcıya esneklik sağlaması açısından da avantajlıdır. Dinleyiciler içerikleri kaydedebilir, istedikleri an yayını oynatabilir, durdurabilir ve tekrar oynatabilirler.

Günümüzde dijital gazeteciliğin yapıldığı alternatif platformlardan birisi de podcast haberciliğidir. Özellikle istenildiği an internetsiz bir şekilde yayınların dinlenebilmesi ve bir denetleme mekanizmasının olmaması habercilerin kendilerini daha özgür hissetmelerine imkân sağladığı için bu alan haber sektörü için bir avantaj oluşturmaktadır. Ayrıca podcast gazeteciliğinde habercinin sesi, dinleyici ile etkin bir bağ kurulmasına olanak sağlamaktadır (Şener, 2020: 226). Her içerik üreticisinin kolaylıkla ulaşabileceği ekipmanlar ile yapılan podcast haberciliği yurttaş gazeteciliğinin de örneğini oluşturmaktadır.

Podcast gazeteciliği sağladığı avantajların yanı sıra bazı sorunlara da yol açabilmektedir. Herkes tarafından yapılabilen podcast yayını bu noktada haberin güvenilirliği açısından sorun oluşturabilmektedir. Ayrıca yayıncılar tarafından aktarılan haberlerde yönlendirmeler yapılabilmekte ve yorum-haber ayırımında belirsizlikler haberlerde önemli bir unsur olan nesnellığe zarar vermektedir (Coombs, 2016: 25).

Podcast gazeteciliği ABD, Japonya, Güney Kore, İngiltere, Kanada ve Almanya gibi birçok ülkede kullanılmaktadır. Türkiye'de ise gelişim aşamasında olan podcast yayıncılığının özellikle Kovid-19 pandemi döneminde giderek popüler hale geldiği bilinmektedir. ABD'de 2005 yılında Ulusal Halk Radyosu (NPR) tarafından ilk podcast gazeteciliği başlamıştır (Dumanlı vd., 2022: 944). Ayrıca New York Times, Washington Post, ABC News, CNN gibi medya kuruluşları da podcast yayıncılığına dahil olmuşlardır. İngiltere'de ise BBC (Berry, 2006: 150) ve The Guardian (Bonini, 2015: 27) podcast haberciliği yaparken, Kanada'da CBC, (CBC, 2006) kendi

podcastlerini üretmektedir. Türkiye’de ise Anadolu Ajansı, TRT ve birçok medya kuruluşu podcast olarak içerik üretmektedir.

3. HAKİKAT SONRASI DÖNEMDE DİJİTAL HABERİN DOĞRULANMASI

Bu bölümde dijital medyada yer alan haber ve bilginin sorunlu kullanımı işlenmektedir. Çalışmada yalan ve yanlış haber türleri olan dezenformasyon, mezenformasyon ile Türkçe literatürde kendine yeni yer bulmaya başlayan malenformasyon kavramlarına yer verilmekte ve yalan haberin propaganda unsuruna nasıl dönüştüğü ele alınmaktadır.

Haberin doğrulanması ve doğrulama platformlarının işlendiği ikinci kısımda ise ilk olarak post-truth çağın ne olduğu ve bu dönemde doğruluk kavramının ne anlam ifade ettiği detaylı olarak incelenmektedir. Ardından dijital medya yer alan haberlerin doğrulama süreçleri ele alınarak dünyada ve Türkiye’de en bilinen haber doğrulama platformlarından söz edilmektedir.

3.1. Dijital Medyada Haber ve Bilginin Sorunlu Kullanımı

İletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler sayesinde bireyler eskiye nazaran bilgiye ve habere daha kolay erişebilmektedir. Bireylerin bilgi alma isteklerinin karşılandığı internet ve sosyal medya platformlarında her gün milyonlarca içerik dolaşıma girmektedir. Teknolojinin sağladığı hız ve güç ile doğru bilginin yanı sıra yalan ve yanlış bilginin de yayılma olasılığı yüksektir (Dedeoğlu, 2016: 59). Bu durum doğru ve yalan/yanlış içerik arasındaki sınırı belirsizleştirmektedir. Bireyler, yoğun bir şekilde akan içerikler arasından hangisinin doğru hangisinin yalan olduğunu farkına varamamaktadır. Bu mecralarda dolaşıma giren haberler herhangi bir süzgeçten geçirilmeden doğru olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yeni medya ortamlarında uzun tartışmalar neticesinde ulaşılan doğru haberler yerine peşin yargılar ve anlık bilgiler değer kazanmıştır (Köktürk, 2020: 51).

Türk Dil Kurumu’na göre “Doğru olmayan ve gerçeğe uymayan söz” (TDK, 2023) şeklinde tanımlanan yalan kavramı Oxford İngilizce Sözlüğü’nde ise “Kasıtlı bir şekilde kullanılan yanlış ifade” (Oxford Dictionaries, 2023) olarak tanımlanmaktadır. Medyada yer alan haberlerin yanlış yönlendirilmiş (*misinformation*) veya çarpıtılmış (*disinformation*) olarak doğru olmayan bir biçimde kurgulanması ise *yalan haber (fake news)* kavramı ile ifade edilmektedir (Büyükaşar, 2019: 73).

Yalan habere yönelik tartışmalar 2016 yılında gerçekleştirilen ABD Başkanlık Seçimleri ve İngiltere’nin Avrupa Birliği ile birlikteliğini sona erdirmesi için

gerçekleştirilen Brexit referandumunu ile yoğunluk kazanmıştır. ABD Başkanlık Seçimleri'nde Donald Trump'ın karşısında seçime giren Hillary Clinton'a yönelik sahte haberler furyası başlatması *fake news* kavramının gündeme gelmesine neden olmuştur (Guaaybess, 2018: 17). Yine aynı şekilde sosyal mecralarda dolaşıma giren asılsız haberlerin Brexit sürecinde seçim sonucunu etkilediği öne sürülmektedir (Arkan, 2022a: 88). Bu tartışmalarda Türkçe'ye hakikat ötesi/sonrası olarak çevrilen post-truth kavramı popülerlik kazanmıştır. Post-truth, duyguların ve düşüncelerin belirli bir konuya yönelik kamuoyunu belirlemede akılcı gerçeklerden daha çok etkili olması durumu olarak tanımlanmaktadır. 2016 yılında medyanın ana gündemi olan bu kavram Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi olarak seçilmiştir (Oxford Dictionary, 2023).

Ralph Keyes (2019: 22) post-truth kavramının sanılanın aksine kendisine ait olmadığını 1992 yılında Steve Tesich tarafından kaleme alınan *A Government of Lies* adlı yazıda gördüğünü belirtmektedir ve döneme ilişkin şunları ifade etmektedir:

Yalancılar her dönem var olmuş olsa da yalanlar genellikle tereddütlü bir şekilde, bol miktarda endişeyle, biraz da suçlulukla, bir miktar utançla, en azından az biraz mahcubiyetle söylenirdi. Bu dönemde ise akıllı insanlar olarak, suçluluk duymadan paçayı kurtarabilmek için gerçeği örtmek için gerekçeler buluyoruz. Ben buna hakikat ötesi diyorum. Hakikat ötesi bir dönemde yaşıyoruz. Hakikat ötesi, etik açıdan bir alacakaranlık kuşağında yer alıyor. Yalancı olduğumuzu düşünmeden gerçeği gizlememizi sağlıyor.

Gilchrist'e göre (2018: 16) hakikat ötesi çağın en görünür belirtilerinden biri de yalan haberdur. Wardle (2017), yalan ve haber kavramlarının yeterince açıklayıcı ve kapsayıcı olmadığından dolayı yalan haber kavramının da yetersiz geldiğini belirtmektedir. Ona göre yeni medya ortamlarında üretilen enformasyon biçimindeki bilgilerin haber olarak adlandırılması bütün bilgi ekosistemini görmezden gelmektir. Ayrıca mezenformasyon ve dezenformasyon kavramlarının da karmaşık bir yapısının olduğunu ve bu nedenle sadece yalan kavramı ile açıklanamayacağını söylemektedir.

Wardle (2017) öncelikli olarak bilgi ekosistemini anlamının önemli olduğunu belirtmektedir. Bilgi ekosistemini anlamının yolu da içerik üreticilerinin motivasyonları anlamaktan geçmektedir. Sosyal medya platformlarının ortaya çıkması ile belirlenen hedef kitlelere yönelik propaganda ve dezenformasyon faaliyetleri daha hızlı ve kapsamlı bir şekilde üretilmektedir. Bu bakımdan yalan haberlerin yer aldığı haber sitelerinden ziyade yürütülen dezenformasyon faaliyetlerinin de etkisiyle sosyal

ağlar doğru olmayan haberlerin paylaşımı noktasında daha etkindir. Wardle, yanlış ve çarpıtılmış bilgileri 7 kategoriye ayırarak doğru olmayan haberlerin bilgi ekosistemine nasıl dahil edildiği ile ilgili bir tablo geliştirmiştir.

Yanlış ve Çarpıtılmış Bilginin 7 Türü			
Hiciv-Parodi	Çarpıtılmış İçerik	Sahte-Taklit İçerik	Uydurma İçerik
Zarar verme niyeti bulunmaz fakat kandırma potansiyeli taşır	Kişi ya da konuyu ele alan bilginin yanıltıcı kullanımı	Gerçek kaynaklar taklit edilir	Aldatma ve zarar verme amacıyla oluşturulan yeni içerik
Hatalı İlişkilendirme	Hatalı Bağlam	Manipüle Edilmiş İçerik	
Başlıklar ve içerik görseller ile uyumsuz	Gerçek bilginin yanlış bağlamsal bilgiyle paylaşılması	Orijinal bilgi ya da görsel aldatma amacıyla manipüle edilir	

Şekil 3.1. Yanlış ve Çarpıtılmış Bilginin 7 Türü (Wardle, 2020a).

Hiciv-Parodi: İnsanları eğlendirmek amacıyla oluşturulan hiciv içerikli haberler dijital ortamlarda yoğun bir şekilde paylaşırsa eğer tehlikeli boyutlara ulaşabilmektedir. Yine aynı şekilde içeriği gülünç bir hale dönüştüren parodi haberlerin mizah amaçlı olduğu bilinse de bazı durumlarda okuyucular tarafından anlaşılammaktadır. Wardle (2020c: 11), parodi içeriklerin defalarca paylaşılması sonucunda onu ortaya çıkaran ilk kişiyle ilişkisini kaybettiğini ve kişilerin artık bu içeriklerin mizah amaçlı olduğunu anlayamaz hale geldiğini ifade etmektedir. Hiciv veya parodi içeriklerin genellikle zarar verme niyeti bulunmaz ancak kandırma niyeti taşımaktadırlar.

Çarpıtılmış İçerik: Tanımlaması zor bir kavram olan çarpıtılmış içerik, bazı kaynaklarda yanıltıcı içerik olarak ele alınmaktadır. Çarpıtılmış içerik, bir konuyu veya bireyi çerçevelemek amacıyla bilgilerin yanıltıcı bir biçimde kullanımı ve bu teknikle içerik oluşturulması olarak tanımlanmaktadır. Kurgunun söz konusu olduğu çarpıtılmış içeriklerde bilgiler farklı biçimlerde sunularak bireylerde algı oluşturmak amaçlanmaktadır. Wardle (2020c: 12), çarpıtılmış içeriklerin gazetecilik ve siyasette

daima bir sorun olduğunu belirtir ve bir alıntının belli bir bölümünün seçilerek paylaşılması ya da bir olayın belirli bir çerçevede sunulması için fotoğrafın kesilmesi gibi çarpıtma yöntemlerinin yeni olmadığını eskiden beri var olduğunu ifade eder.

Sahte-Taklit İçerik: Tanınmış bir ismin ya da bilinen bir markanın logosunun kendisine ait olmayan bireyler tarafından paylaşılması anlamına gelmektedir. Bireyler güven duydukları bir kuruluş ya da kişi tarafından paylaşılan bilgiye genellikle inanma eğilimindedirler. Stratejik bir hamle olan sahte ve taklit içerikler bu anlamda bireylerin sahip oldukları zihinsel kısayollara oynamaya yöneliktir (Wardle, 2020c: 12).

Uydurma İçerik: Bir içeriğin tamamen yanlış olduğu durumlarda ortaya çıkan ve hedef kitleye zarar verme amacıyla oluşturulan yanlış bilgi türüdür. Yapay zekâ aracılığıyla gerçekte söylenmedik sözlerin söylenmiş gibi ve gerçekte olmayan şeylerin olmuş gibi yapıldığı deepfakeler de bu kategoriye dahil edilmektedir (Wardle, 2020c: 12).

Hatalı İlişkilendirme: Bu teknikte çarpıcı bir başlık atılarak içeriğe yönelik iddialar öne sürülmektedir fakat başlıkla içerik arasında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Bir web sitesinin kullanıcıları belirli bir bağlantıya yönlendirmek için abartılı, dikkat çekici başlıkların veya görsellerin kullanıldığı tık tuzağı olarak adlandırılan clickbait yöntemi de bu kategoriye dâhildir (Wardle, 2020c: 11).

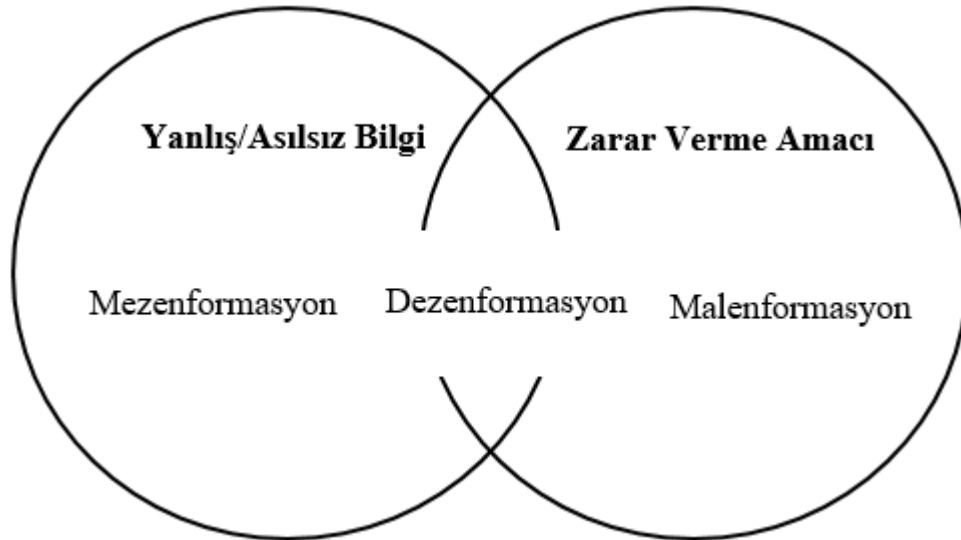
Hatalı Bağlam: Özgün bir görüntünün yeniymiş gibi paylaşıldığı yanlış bilgi türüdür. Son dakika haberlerinde sıklıkla kullanılan bu yöntem, ayrıca başlığı güncel olaylarla ilgili olan eski bir haber metninin paylaşıldığı durumlarda da ortaya çıkmaktadır (Wardle, 2020c: 12).

Manipüle Edilmiş İçerik: Özgün bir görüntünün, fotoğrafın, ses dosyalarının veya videoların üzerinde oynanarak oluşturulan yeni bir içeriği kapsamaktadır. Manipüle edilmiş içeriklerde bir algı yaratma veya karşı tarafa zarar verme niyeti söz konusudur (Wardle, 2020c: 12).

Son dönemlerde bilgi kirliliğine yönelik terminolojik eksiklik tartışmalara neden olmaktadır. Özellikle sahte haber kavramının son birkaç yıldır siyasi polemiklerden ötürü anlamını yitirmeye başlaması ile bu kavramının kullanılmasından vazgeçilmiştir (Şencan, 2020: 14). Günümüzde sahte haber kavramının bir durumu tanımlamaktan ziyade birilerini karalamak için rastgele ortaya atılan bir etikete dönüşmüştür (Sabancı,

2018). Avrupa Konseyi'nde yayınlanan ve Claire Wardle ile Hossein Derakhshan tarafından kaleme alınan “*Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*” adlı makalede yazarlar sahte haber kavramını kullanmaktan kaçınmışlardır. Bunun nedenini ise bu kavramın bilgi kirliliğini yeteri kadar tanımlayamaması ve politikacıların kendi fikirlerine aykırı gelen haberleri tanımlamak için kullanmaya başlaması olarak açıklamaktadırlar (Wardle ve Derakhshan, 2017: 5). Çalışmada ayrıca bilgi düzensizliği adı verilen yapıda yer alan üç farklı bilgi türü üzerinde durulmaktadır (Wardle ve Derakhshan, 2017: 20):

- **Dezenformasyon (disinformation):** Kasıtlı olarak zarar vermek amacıyla yapılan bilgi paylaşımıdır. Bu paylaşımlardan hedef kitlede istenilen ve beklenen algının oluşması amaçlanır.
- **Mezenformasyon (misinformation):** Kasıtlı olmayarak yapılan yanlış bilgi paylaşımıdır. Kullanıcılar tarafından gerçek olarak algılanır ve kaynağa bakılmadan paylaşılır.
- **Malenformasyon (malinformation):** Gerçek ve genellikle gizli kalması gereken bilgilerin zarar vermek amacıyla paylaşılmasıdır.

Şekil 3.2. Bilgi Bozukluğunun 3 Türü (Wardle ve Derakhshan, 2017).

Diyagramda yer alan kavramlar bilginin doğru veya yanlış olması ve zarar verme niyetleri çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Mezenformasyon bilgi yanlışlığını,

malenformasyon doğru bilginin zarar verme amacı taşımasını her ikisinin kesiştiği bölgede yer alan dezenformasyon ise hem yanlış hem de zarar verme niyetiyle oluşturulan bilgileri ifade etmekte kullanılmaktadır.

Lewandowsky ve arkadaşları (2012: 108) yanlış bilgi kaynaklarını şu şekilde açıklamaktadır:

- **Hükümetler ve politikacılar:** Hükümetler ve politikacılar kasıtlı olarak veya istemeden güçlü bir şekilde yanlış bilgi kaynakları olabilir.
- **Söylentiler, kurmacalar ve şehir efsaneleri:** Yüzyıllar boyunca toplumlar söylentilerin yaydığı etkil ile mücadele etmişlerdir. Yine aynı şekilde kurmaca eserler de gerçekler hakkında yanılgılara yol açabilir.
- **Medya:** Medya her ne kadar halkı bilgilendirmeye çalışsa da yanlış bilginin yayılmasında da etkili olabilmektedir. Bireyler özellikle internet aracılığıyla uçsuz bucaksız bilgiye kolaylıkla ulaşabilmekte fakat bu bilgiler arasından hangi bilginin doğru hangisinin yanlış olduğunu çoğu zaman fark edememektedir. Sosyal ağların kullanımının artması da yanlış bilginin daha hızlı bir şekilde ve geniş kitlelere yayılmasını teşvik etmektedir.
- **Çıkar grupları:** Son zamanlarda sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen kampanyalar neticesinde bireylerin kişisel hakları geri planda kalmış ve kurumsal çıkarlar ön plana çıkmıştır. Kurumsal çıkarlar da yanlış bilgi yayarak kamuoyunu etkileyebilmektedir.

Yeni medya ortamları ile birlikte habercilikte hız önem kazanmıştır. Medya kuruluşları haberi ilk verme mücadelesi yarışında çoğu zaman haber kaynağının doğru bilgi olup olmadığını dikkate almamaktadırlar. Bazı durumlarda da siyaset, kurum baskısı, maddi üretim ilişkileri gibi dış etkiler haber içeriklerinin oluşturulmasında etkili olmaktadır. Tüm bu durumlar haberin gerçekliğine zarar verebilmektedir.

Yalan haber kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için bilginin yanlış ve çarpıtılmış bilgi olarak nasıl şekillendiğinin, aralarında ne gibi farklar olduğunun ve kimler tarafından hangi amaçlarla paylaşıldığının anlaşılması dijital habercilikte içerik üretimi bakımından önemli bir noktadır.

3.1.1. Dezenformasyon

1949 yılında ilk kez kullanılan dezenformasyon (*disinformation*) kavramı art niyetli bir biçimde kitleleri yanıltmak amacıyla yapılan yanlış bilgilendirme anlamına gelmektedir Köken olarak Rusça *dezinformatsia* kelimesine dayanan dezenformasyon, kapitalist ülkelerin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) yönelik ideolojik kampanyaları nitelendirmek için kullanılmıştır (Aşkın, 2015: 18). Dezenformasyon ve propaganda kavramları çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır. Propaganda kavramında doğru bilgiler de yer alabiliyorken dezenformasyon kavramında yalnızca zarar vermek amacıyla inşa edilmiş yalanlar yer almaktadır. Pust-truth döneminde dezenformasyon sadece politikacılar tarafından kullanılan bir yöntemden ibaret olmayıp aynı zamanda ticari, ideolojik ve eğlence amaçlı da üretilebilmektedir (Şimşek, 2018: 5).

Vladimir Volkoff, (1999: 31-32) dezenformasyonun dört göstergesi olduğunu belirtmektedir:

- Herkes aynı şeyi dile getiriyorsa,
- Sorunun bir yönüne yönelik bilgi bombardımanı mevcutken diğer yönü ile ilgili hiç bilgi sahibi olunmuyorsa,
- Bir grubun yaptığı şeyler iyi diğer grubun yaptıkları kötü ise,
- Bir görüşün reddedilmesi ortaklaşa bir saplantı haline dönüşmüşse o halde dezenformasyonun varlığından söz edilebilir.

Sosyal medya platformlarında kullanıcılar dikkat çekmek, takip edilmek ve beğeni kazanmak gibi nedenlerle yalan içerikleri dolaşıma sokabilmektedirler. Bu içerikler kullanıcıların yanı sıra profesyonel yapılar tarafından da hazırlanabilmektedir. Genellikle bu süreçte toplumların bilgi merkezinde yer alan kodlara yer verilmektedir. Böylelikle normal bir zamanda tepki gerektirmeyen olaylar toplumsal bir harekete dönüşebilmekte ya da tam tersi bir biçimde büyük bir olay az bir tepki ile geçiştirilebilmektedir.

Dezenformasyon içerikli bilgilerin sosyal medyayı adeta bir mayın tarlasına dönüştürmesinde birçok faktör vardır (Bilgizone, 2017):

- Sosyal medya herkese açık ve özgür bir platformdur. Fakat iyi niyetli olmayan kişiler açtıkları sahte hesaplar ile takipçi sayısını artırarak birer tehlikeye dönüşebilmektedir. Bu hesaplar tarafından teyit edilmeden dolaşıma giren bilgiler geniş kitlelere ulaşabilmektedir.
- Gençler tarafından daha yoğun kullanılan sosyal medya platformlarında gerçek yaş bilgisine ulaşmak çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Her türlü bilgiye maruz kalan gençler negatif etki altında kalabilmekte ve yanlış aktivitelere yönelebilmektedirler.
- Sosyal medyada kayıp duyuruları ve kan ilanları gibi pek çok faydalı etkinlikler kolaylıkla yaygınlaştırılabilmektedir. Fakat aynı şekilde sakıncalı gruplar da faaliyetlerini daha geniş kitlelere duyurmak amacıyla sosyal medyayı kullanabilmektedir. Bu durum toplumun özellikle de çocukların ve gençlerin tehlikeli ortamlara dâhil olması riskini doğurmaktadır.
- Siyasi partiler tarafından da etkin bir şekilde kullanılan sosyal medya bazı kişi ve grupların algıları yönlendirmesinde etkili olabilmektedir. Kimi durumlarda bu kişiler ve gruplar tarafından dolaşıma sokulan gerçeği yansıtmayan bilgilerle toplumsal motivasyon etkilenebilmektedir.

Dijital iletişim teknolojileri ile birlikte dezenformasyon kavramı önemli bir sorun haline gelmiştir. İnternete erişimi olan herkesin dijital ve sosyal medyada dezenformasyon yapma potansiyeli bulunmaktadır. Aynı zamanda bu platformların kendilerine özgü yapısı doğru olmayan bilgilerin yayılma hızını artırmaktadır. Algoritmalar kullanıcıların önüne fazla etkileşim alan içerikleri çıkararak yanlış bilgileri daha çok kişiye ulaştırmaktadır. Özellikle doğası gereği yoğun bilgi akışının hâkim olduğu kriz dönemlerinde ve acil durumlarda dezenformasyon faaliyetleri yükselişe geçmektedir (Göksun, 2023). Bu dönemlerde dijital ve sosyal medyadan bilgi bombardımanına tutulan kullanıcılar çoğu zaman karşılaştıkları içerikleri teyit edememektedirler.

Afet ve kriz dönemlerinde yükselişe geçen dezenformasyon faaliyetlerinin hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır (Göksun, 2023):

- Afet dönemlerinde bireylerin korkularını ve endişelerini sömürmek ve onları yanlış yöne sevk etmek,

- Afetin reel olarak karşılığı ve kapsadığı alan hakkında bireylerin gerçek bilgiye ulaşmasına engel olmak,
- Gerçek bilgiye erişim kısıtlanarak kişilerin özgür bir şekilde karar vermesine engel olmak,
- Devletin krize müdahalede yetersiz kaldığı algısı oluşturularak kamuoyunda devlete ve resmî kurumlara karşı güvensizlik hissiyatı oluşturmak,
- Arama-kurtarma ve yardım faaliyetlerini engellemek,
- Toplumda kaos ve korku oluşturularak toplumsal direnci kırmak.

3.1.2. Mezenformasyon

Mezenformasyon (*misinformation*) kavramı manipülatif veya kötü bir niyet olmadan oluşturulan yanlış bilgileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Ireton ve Posetti, 2018: 7). Mezenformasyon kapsamındaki bilgiler insanlar tarafından gerçek kabul edilmekte ve kaynağı önemsenmeden yayılmaktadır. Ayrıca herhangi bir dönemde doğru olarak kabul edilen bir bilginin daha sonra hatalı olduğu da mezenformasyon kapsamında ele alınmaktadır (Lewandowsky vd., 2012: 108). 2000’li yıllardan itibaren tartışılmaya başlanan mezenformasyon kavramı en az dezenformasyon kadar önemli bir kavramdır. Krishna ve Geethakumari (2014: 14) mezenformasyonu, yaşanan bir olayda sığağı sığağına ortaya çıkan yanlış bir bilgi türü olarak tanımlanmaktadır.

Büyükaşar (2022: 76), mezenformasyon ve dezenformasyon kavramlarının oluşturulma, paylaşılma ve amaç edinme noktasında birbirinden farklılıkları olduğunu dile getirmektedir. Maddi bir kazanç elde etme, siyasal bir etkide bulunma, zarar verme, bir konuya yönelik kötü amaçla şüphe uyandırma ve sonuç itibariyle güvensizlik sağlamaya amacıyla oluşturulan dezenformasyonun karşısında yer alan mezenformasyon kavramı, başkalarına yardımcı olma veya bir gruba ait hissetmek için paylaşılan yanlış veya yanıltıcı bilgiler şeklinde tanımlanmaktadır. Öyle ki paylaşılan bu bilgiler farkında olmadan bir dezenformasyonu da kapsayabilmektedir. Dolayısıyla Büyükaşar, kasıtlı olarak zarar verme niyetiyle tasarlanan doğru olmayan bilgilerin iyi bir niyet içerisine gizlenerek bireylerin kandırılması amacıyla kullanıldığına işaret etmektedir.

Ercan, (2021: 56-57) dezenformasyon içeren haberlerin hikâyesel bir anlatım ile daha çok duygusal ya da abartılı bir dil içerebildiğini, mezenformasyon barındıran

haberlerin ise genellikle bireylerin alışık oldukları ve sürüp gitmekte olan hayatlarına ekmelerde (*cultivation*) bulunduğunu belirtir. Dolayısıyla mezenformasyonun dezenformasyona oranla daha yakından incelenmesi gerektiğinin altını çizen Ercan, mezenformasyonun toplumun temel bilgi kaynağı olarak gördüğü haberleri, verileri veya bilgileri referans alarak yanlış kararlar alabilmelerine neden olabileceğini belirtmektedir.

3.1.3. Malenformasyon

Malenformasyon, gerçeğe dayalı bir bilginin kasıtlı olarak bir kişiye, kurum/kuruluşa veya ülkeye zarar vermek amaçlı kullanılmasıdır (Wardle ve Derakhshan, 2017: 34). Kötücül anlamına gelen malenformasyon kavramı gizli kalması gereken bilgilerin kamusal alana taşınmasını ifade etmektedir. Türkçe literatürde kendine yeni yer bulmaya başlayan malenformasyon, dezenformasyon ve mezenformasyon kavramlarının karışımıdır. Gerçekliğin var olduğu malenformasyonda bu gerçeklik aşağılayıcı ve küçültücü bir biçimde kullanılmaktadır. Sızıntı, nefret söylemi veya taciz içerikli bilgi bu kavramın dinamiklerindedir (Ercan, 2021: 58-59).

Malenformasyonda genellikle toplumun ilgilendiği konular seçilmekte ve haber çerçevelemesinde ön plana çıkarılmaktadır (Wardle, 2020b: 71-72). Yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlar nedeniyle mesleği gazetecilik olmayan kişilerin haber alanında içerik üretmeye başlaması özellikle malenformasyon ve mezenformasyona neden olabilmektedir (Ercan, 2021: 59).

Fransa'da 2022 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde siyasetçi Emmanuel Macron'un seçimden önce e-postalarının sızdırılması yoluyla verilen zarar malenformasyona örnek olarak verilmektedir. Seçim yasağının başladığı anda sızdırılan e-postalar en yüksek düzeyde tasarlanmış bir malenformasyon girişimidir (Wardle ve Derakhshan, 2018: 45).

3.1.4. Yalan Haberin Propaganda Unsuruna Dönüşümü

Propaganda, bir bahçıvanın yeni bitkiler üretmek amacıyla taze olan başka bir bitkinin filizlerini toprağa dikmesi anlamına gelen Latince kökenli *propagare* kelimesinden türemiştir (Brown, 1992: 11). Oxford Sözlüğü'nde propaganda, "Bir doktrin ya da uygulamayı yaymak için desteklemek ya da tasavvurda bulunmak" şeklinde tanımlanmaktadır (Oxford Dictionaries, 2023). 17. yüzyılda Katolik inancının

yayılması için Vatikan tarafından kurulan *Sacra Congregatio de Propaganda Fide* (*İnançlı Yayma Cemaati*) adlı denetim kurulu ilk resmi propaganda örgütüdür (Çetin, 2014: 248).

Qualter (1980: 279) propagandayı şu şekilde tanımlamakta ve bu tanımında yer alan *bilinçli bir faaliyet* kısmının neyin propaganda sayılabileceğinin ayırt edilmesi noktasında önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bir kişinin veya grubun başka kişilerin veya grupların düşüncelerini, tutumlarını belirleyip şekillendirmek, değiştirmek veya kontrol altına almak amacıyla, iletişim araçlarından yararlanarak, bu kişilerin veya grupların belirli bir duruma yönelik tepkilerini kendi çıkarlarına uygun tepkilere dönüştürmek amacıyla giriştikleri bilinçli bir faaliyet.

Nazi Almanyası döneminde Adolf Hitler çalışmalarını yönlendiren propaganda bakanı Joseph Goebbels ise propagandanın işlevinin yoldan döndürmek olmadığını daha çok takipçiye ulaşmak ve onları hizaya sokmak olduğunu vurgulamaktadır.

Goebbels görevini şöyle açıklamaktadır:

“Görevimiz, düşünceleri basit bir şekilde ilkel kalıplara dökerek ekonomik ve siyasal yaşamın karmaşık sürecini en yalın kelimelerle sunup halka taşıyarak ve bunları küçük adamın kafasına zorla sokarak bireyin çevresini değiştirmek hedefiyle insanın olduğu her alana girmektir” (Tim Traverse: 1988: 14).

Küçükoğlu (2006: 16) ise propagandayı, “Bir kişinin veya grubun diğer grupların davranışlarını, propagandacının istediği şekilde tepki göstermesini sağlamak amacıyla her türlü aracı kullanarak kontrol altına almak veya değiştirmek” olarak tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak propagandanın amacı genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

- Hedefe yönelik bir fikir ya da eylem oluşturmak,
- Hedefe yönelik mevcut olan bir eylemin veya fikrin şiddetini artırmak,
- Hedef kitlede var olan fikir ve eylemleri değiştirmek (Onaran, 1984: 67).

Kaynağına göre propaganda beyaz, kara ve gri olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır.

Beyaz (Açık) Propaganda: Doğru ve açık kaynaktan gelen mesajları içeren propaganda türüdür. Barış dönemlerindeki radyo yayınları bu türe örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda ulusal kutlamalar, uluslararası spor yarışmaları da beyaz propaganda olarak sınıflandırılmaktadır.

Kara Propaganda: Kaynağın gizli olduğu veya yanlış olduğu propaganda türüdür. Kaynak tarafından yalanlar, aldatmalar, uydurma mesajlar yayılmaktadır ve hilekârlığın tüm tiplerini içeren büyük bir yalandır. İngiltere, Pearl Harbour baskınından önce Amerika Birleşik Devletleri'ne kara propaganda uygulamıştır. New York'ta basın bürosu açan İngilizler buradan bültenler yayınlayıp radyo programları yapmıştır. Bu yayınlar Nazilere yönelik kara propaganda şeklinde olmuştur.

Gri (Bulanık) Propaganda: Kara propaganda ve beyaz propaganda arasında olan gri propaganda da kaynağın doğruluğu belirsizdir. Düşmanı veya rakibi şaşırtmak adına yaygın olarak kullanılmaktadır. Kaynağının belirsiz olması hedef kitlede propaganda hissi oluşturmadığından daha olumlu kabul görmektedir. Sovyet Rusya'nın çöküş döneminde sistematik bir biçimde gri propaganda taktikleri uygulanmıştır (Tarhan, 2003: 38). Gri propagandaya bir başka örnek ise İkinci Dünya Savaşı sonrası Winston Churchill'in gerçekleştirdiği demir perde konuşması verilebilir. Gerçekleştirilen konuşmada Josef Stalin'in tehlikeli biri olduğu imâ edilmiş böylelikle 1990'lı yıllara kadar sürecek olan ideolojik çatışma alanları belirlenmiştir. Bu dönemde iletişim araçları da etkili bir şekilde kullanılmış ve bireylere kominizm tehlikesi işlenmiştir (Özçağlayan ve Apak, 2017: 115).

Propaganda ile dezenformasyon kavramı iç içe geçmiş anlamı ve amacı kelimelerle savaşı olan iki kavramdır. Propaganda dezenformasyon kavramına göre daha rekabetçi anlam taşıyan bir kavramdır. Bu noktada yalan haber kavramının mutasyona uğratılarak propagandanın örtük bir biçimini tanımlamaya yönelik bir kavrama dönüştürüldüğünün de altını çizmek gerekmektedir (Tudjman ve Mikelic, 2003: 1514-1515). Her ne kadar bu kavramlar anlam yönünden bilginin sistematik ve amaçlı manipülasyon aşamasını ifade etse de propaganda, bilginin ve düşüncelerin kasıtlı bir şekilde yayılmasını anlatırken, dezenformasyon ise bu yayılma hareketinin aldatmaca faktörü ile bir arada yapılmasını belirtmektedir (Büyükaşar, 2019: 92-93).

Kitle iletişim araçları, Birinci Dünya Savaşı döneminde savaşın gidişatına yönelik bilgileri topluma aktarma görevi görmüştür. Bu dönemde hızlı bir biçimde yükselişe

geçen propaganda faaliyetlerini yürütmek için broşürler, mektuplar ve pankartlardan yararlanılmıştır. Geleneksel dönemde propaganda araçlarına bakıldığı zaman neredeyse hepsinde yüz yüze temaslar ve birincil ilişkiler görülmektedir (Köseoğlu ve Al, 2013: 108). Ne var ki bu araçlar aracılığıyla aktarılan bilgiler siyasi ve ekonomik iktidarlar tarafından yönlendirilerek dezenformasyon olarak sunulmuştur. Hatta bu bilgiler yeniden üretilerek özünden koparılmış ve birer propaganda malzemesi olarak manipülasyon, algı ve kontrol amaçlı kullanılmıştır (Torun, 2018: 18). Özellikle propaganda siyasal süreçte kitle iletişim araçları ile var olarak yoğun bir siyasal propaganda dönemini başlatmıştır.

Özellikle haber, 1609 yılında ilk gazetenin çıkmasından günümüze dek her dönemde propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Düşünceleri ikna etmeye ve yönlendirmeye yönelik olan propaganda kavramının iletişim alanında kullanımının en başarılı örneği Soğuk Savaş döneminde olmuştur. Bu yıllarda ABD tarafından yazılı basın, radyo, televizyon araçları kullanılarak Sovyetler Birliği ile komünizm kötülenmiş ve toplumda bir korku oluşturulmaya çalışılmıştır. Yine aynı şekilde Sovyetler Birliği de kitle iletişim araçlarını kullanarak farklı fikirleri göz ardı ederek tek taraflı bir biçimde yayınlarına devam etmiştir (Özçağlayan ve Apak, 2017: 113).

Günümüzde dünya genelinde artan internet ve sosyal medya kullanımının sonucunda geleneksel iletişim araçları ile gerçekleştirilen birçok faaliyet dijital ortama taşınmıştır. Yaşanan dijitalleşme sürecinde öncelikle internet olmak üzere yeni iletişim araçları propaganda faaliyetlerinin kapsamının ve etkisinin hiç olmadığı kadar yayılmasına neden olmuştur (Çakı, 2018: 33). Bugün dijitalleşmenin geldiği son nokta ile uygulanan herhangi bir propaganda faaliyeti bütün dünyaya ulaşmakta ve milyarlarca bireyi etkisi altına alabilmektedir. Geleneksel anlamdan sıyrılarak dijital bir anlam kazanan propaganda ister geleneksel yöntemlere başvurularak yapılsın ister çevrimiçi ortam ve araçları ile yapılsın her zaman temel amacı hedef kitleyi arzu edilen biçimde etkilemek olmuştur (Karakuş, 2021: 468).

Gazetecilik pratiklerinin en erken dönemlerinden itibaren var olan yalan haber, dijital dönemde bir propaganda faaliyeti olarak hızını ve etkisini artırmıştır. Yeni medya ortamlarında daha kolay ve ucuz bir hal alan yalan haber üretmek amaçlarına göre ekonomik, siyasi ve eğlence alanlarında şekillenmektedir. Doğru olmayan haberlerin bahsi geçen ortamlarda yayılımını artıran, bu yönden kavramın popülerleşmesini

sağlayan ve kurumsal gayretlerin beslendiği motivasyonlar yalan haber kavramının propaganda unsuruna dönüştürülmesinin nedenlerini ortaya koymak açısından elzemdir. Bu motivasyonların alt yapısında ekonomik, siyasi, ideolojik etkenlerin ve şöhret beklentilerinin yer aldığı söylenebilir (Marwick ve Lewis, 2017: 27).

3.2. Haberin Doğrulanması ve Doğrulama Platformları

Williams'a (2012: 117) göre medyaya yönelik üç farklı güven türü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi haberin içeriğine olan güven, ikincisi haberi aktaranlara yani habercilere olan güven, üçüncüsü ise medya kuruluşlarına olan güvendir. Sosyal medya platformlarının habercilik alanında bireysel ve medya kuruluşları tarafından kullanılması sonucu çeşitli ideolojik, ekonomik ve siyasi nedenlerin de etkisi ile yalan, aldatıcı ve uydurma haberlerin sayısında artış olmuştur.

Dijital ve sosyal medyada dezenformasyon içerikli iletiler sadece internet kullanıcıları tarafından değil aynı zamanda kurumlar veya kuruluşlar tarafından da oluşturulabilmektedir. Bu anlamda yeni medyada bir yandan içerik üreticileri sayesinde yoğun bir haber akışı ortaya çıkarken bir yandan da bilgi kirliliği artış göstermekte ve safsatalar hızla yayılmaktadır (Ünal ve Taylan, 2017: 82). Her geçen gün artan yalan ve sahte haberler toplumun doğru ve sağlıklı bilgiyle donatılmasının önündeki engellerden biridir (Kavaklı, 2019: 665).

Medya tüketicileri yoğun enformasyon ortamı içinde doğruluk payı olmayan haberlere inanmaktadırlar. Edgerly, Mourão, Thorson ve Tham tarafından 2020 yılında yapılan bir çalışmada (2020: 65) haber doğrulama noktasında kaynak güvenilirliğinin doğrudan etkisi olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda bireylerin, güvenilir buldukları ve siyasi düşünceleriyle uyumlu olduklarını düşündükleri kaynaklardan gelen bilgileri doğrulama konusunda daha fazla istekli oldukları, güvenilir görmedikleri kaynaklardan gelen bilgileri ise doğrulama noktasında daha az istekli oldukları görülmüştür. Çünkü bireyler güvenilir bulmadıkları kaynaktan gelen ve doğruluğu net olmayan bilgileri önemsiz olarak değerlendirmekte ve bu nedenle bilgileri doğrulamak için herhangi bir gayret sarf etmemektedirler.

Yalan haber ve yanlış bilgi verme tarihin her döneminde var olmuştur fakat internet teknolojisinin gelişmesi ile kitlesel boyutlara ulaşmıştır. Özellikle de hakikatin önemini yitirdiği post-truth dönemde her türlü içerikle birlikte yalan haber de sosyal ağ siteleri ile hızla yayılma göstermiştir. Post-truth kavramı hakikatin artık öneminin

kalmadığı bir duruma gönderme yapmaktadır. Hakikat sonrası çağ olarak da adlandırılan post-truth döneminde çeşitli kelime oyunları ile yalan söylemek normalleşmiştir. Keyes'e göre (2017: 33) bu çağda artık kimse yalan söylememekte onun yerine yanlış konuşmakta, abartmakta, yanlış yargılarda bulunmakta ya da hata yapmaktadır. Böylece dil oyunları kullanılarak yalan söylemler hafifletilmekte ve yalanın kişiler üzerindeki etik kaygıları azaltılmaktadır.

Bireyler post-truth dönemde yalan söylemekten ve yalan bilgiler okumaktan keyif almaktadırlar. Medya organları da kullanıcıların eğlence ihtiyaçlarını gidermek için yalan habere başvurumaktadırlar. Yalan haberin artışı etik anlamda bir gerilemeye işaret etmektedir.

Birçok insan bu çağda bakış açısının değişmesinden dolayı yalan içeriği önemsememektedir. Bunun sebebi olarak ise günümüzde yalan söyleyen bir insanın yakalanması durumunda cezalandırılmaması ve yalanın zamanla sıradanlaşması olarak görülebilir. Yalan kavramına karşı azalan farkındalık ortamında insanlar kendi söyledikleri yalanları bile fark edememektedirler. Bireyler yalanı etik dışı olarak değerlendirmekten kaçınmak için başka çıkış yolları aramaktadırlar (Keyes, 2019: 14-15). Sosyal mecralar ise bir çıkış noktası olarak görülmüştür.

İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve özellikle de hakikat ötesi dönemde yalan haberlerin hızlı bir biçimde artış göstermesi haberciliğin başlıca sorunlarından biri haline gelmiştir. Sadece haber toplamanın yeterli gelmediği günümüzde haberlerin ayrıca doğruluk kontrolünden de geçirilmesi gerekmektedir (Şener, 2018: 55). Yalan ve yanlış haberlerle mücadele etmek için çeşitli çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu çözüm önerilerinden en önemlisi doğruluk platformları tarafından yapılan doğruluk kontrolü ya da doğrulama çalışmalarıdır. Doğruluk kontrolü/doğrulama, çevrimiçi mecralardaki içeriklerde toplumsal ya da siyasi kişilerin söylemlerinde yer alan ifadelerin ve iddiaların doğruluğunu ortaya koymaya yönelik çalışmalar olarak ifade edilmektedir (Fabry, 2017). Doğrulama yalnızca siyasi ve toplumsal aktörlerin söylemleri üzerinden değil aynı zamanda videolar ve fotoğraflar üzerinden de yapılabilmektedir.

1920'li ve 1930'lu yıllarda bazı ulusal dergilerde ayrı bir şekilde yer alan haber doğrulama departmanları günlük haberlerin yayınlanmasıyla birlikte görevlerini tamamlamaktaydı. Bu departmanlar habercilerin doğru bir biçimde alıntı yapıp

yapmadığını kontrol etmek veya bu alıntıda yer alan söylemlerin doğruluğunu değerlendirmeye yönelik herhangi bir görev üstlenmemişlerdir. Yayıncılık organizasyonlarında yer alan ve haber doğrulama pratiklerinin kurumsallaşmasına dair ilk örnekleri oluşturan haber doğrulama departmanları, günümüzdeki profesyonel doğrulama platformlarının görev tanımları ve sorgulama tekniklerinden farklılıklar barındırmıştır (Graves, 2013: 2-3).

Geleneksel ve dijital dönemdeki haber doğrulama pratiklerinde bazı ayrılan noktalar bulunmaktadır. Geleneksel dönemdeki haber doğrulama pratiğinin temelinde ürünün yayınlanmadan önceki asılsız iddialarının haberleştirilmesinin önlenmesi, olası yanlışların tespitinde bulunulması ve daha önceden yayına alınan yanlışın düzeltilmesi yer almaktadır. Günümüzdeki dijital dönemde ise haber doğrulama pratiği, yayın aşamasını tamamlamış ve kamuoyu ile paylaşılmış haberlerde yer alan yanlışların düzeltilmesinden ziyade bu içeriklerdeki iddiaların doğruluğunun araştırılmasına yönelik şüpheli bir bakış açısını ifade etmektedir (Amazeen vd., 2018: 29-30).

20. yüzyıl gazeteciliği içerisinde ortaya çıkan haber doğrulama platformları kurum ve kuruluşlardaki yolsuzlukları ortaya çıkarmaya yönelik bir yayıncılık anlayışı benimsemiştir. Yakın bir tarih olan 1980'lerden sonra gazeteciliğin ayrı bir türü olarak politik yaklaşımlar ve siyasi meseleler üzerinde sorgulayıcı, yorumlayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahip haber doğrulama pratikleri ortaya çıkmıştır (Büyükaşar, 2019: 129). Günümüzdeki haber doğrulama platformlarının öncüsü olarak kabul edilen bu platformlar siyasi ve ticari gibi farklı alanlarda uzmanlaşmıştır.

Dünya genelinde faaliyet gösteren haber doğrulama platformları Poynter Enstitüsü tarafından kurulan *Uluslararası Doğruluk Kontrolü Ağı (The International Fact-Checking Network-IFCN)* bünyesinde bir araya gelmiştir. Medyada yer alan iddiaların değerlendirilmesi noktasında modern yöntemler geliştiren ve temel ilkeler belirleyen ağ, üyelerine de bu noktada yol gösterici olmaktadır (Kessler, 2017).

1996 yılında ilk haber doğrulama platformu olan *Snopes.com* haber, çevrimiçi söylentiler ve şehir efsaneleri ve gibi kategorilerde doğruluk kontrolü yapmak amacıyla kurulmuştur (Snopes, 2023). 2001 yılında ise siyasi söyleme yönelik ilk tarafsız doğrulama mecrası olan *Spinsanity* kurulmuş ve 2004 yılında gerçekleştirilen ABD Başkanlık Seçimleri'nde 400'den fazla iddianın doğruluk değerlendirilmesini yapmıştır (Spinsanity, 2023). İlk tarafsız doğrulama platformu olan *Factcheck.org* ise

2003 yılında ABD’de Pensilvanya Üniversitesi bağlı olan Annenberg Vakfı tarafından kurulmuştur (Brandtzaeg ve Folstad, 2017: 66). 2007 yılına gelindiğinde ise *Tamba Bay Times* gazetesinin bağımsız bir projesi olan *PolitiFact* faaliyetlerine başlamıştır. PolitiFact’ın faaliyetlerine başlamasının hemen ardından *The Washington Post* gazetesi de kendi haber doğrulama girişimini hayata geçirmiştir. 2008 ABD Başkanlık Seçimleri sırasında gazetenin bir sütununda yer alan doğruluk kontrolü sekmesi 2011 yılı itibariyle kalıcı bir şekilde gazetede varlığına devam etmiştir (Graves, 2013: 4).

Türkiye’de ise çeşitli konulardaki doğruluk kontrolü faaliyetlerini yürütmek ve bu iddialara yönelik çıkarımlar geliştirmek amacıyla 2009 yılında Yalansavar.org kurulmuştur (Yalansavar, 2023). Bir diğer platform olan Doğruluk Payı ise kamusal ve siyasal söylemlerin doğruluk kontrollerini gerçekleştirmek amacıyla 2014 yılında faaliyetlerine başlamıştır (Doğruluk Payı, 2023). Malumatfuruş adlı doğrulama platformu ise kendilerini köşe yazarı zabıtası olarak tanımlayan ve Türkiye’nin ilk doğrulama platformlarından olan Muhtesip.com adlı internet sitesinden ilham alarak köşe yazarlarının yanlışlarını tespit etme amacıyla 2015 yılında kurulmuştur (Malumatfuruş.org, 2023). Boğaziçi Küresel İlişkiler Merkezi projesi olan Günün Yalanları kendilerini yazılı ve görsel medyada yer alan haberleri, politikacılar tarafından söylenen söylemleri ve sosyal mecralarda dolaşıma giren doğruluğu kesin olmayan içeriklerin doğruluk değerlendirmesini yapan bir mecra olarak tanımlamaktadır (Günün Yalanları, 2023). Yine aynı merkezin projesi olan Fact-Checking Turkey platformu ise yabancı basında Türkiye’ye yönelik çıkan haberlerin doğruluk araştırmasını gerçekleştirmektedir (Fact-Checking Turkey, 2023). İnternette yer alan şüpheli bilgileri incelediklerini, bireylerde dijital okuryazarlık ve eleştirel bakış açısı geliştirmek adına eğitim faaliyetleri yürüttüklerini ve yanlış bilgi sorununa dair çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkıda bulduklarını beyan eden Teyit.org ise 2016 yılında hizmet vermeye başlamıştır (Teyit.org, 2023). Teyit.org ve Doğruluk Payı Uluslararası Doğruluk Kontrolü Ağı’na üye olan Türkiye kökenli platformlardır. Bir diğer platform olan Doğrula ise Dijital Toplum Araştırmaları Derneği’ne bağlı kâr amacı gütmeyen bir doğrulama kuruluşu olarak dezenformasyon ile mücadele etmek amacıyla kurulmuştur. Bu tezde konu edilen Anadolu Ajansı Teyit Hattı ise 13 Eylül 2022 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. AA Teyit Hattı, “Toplumun sağlıklı bilgiye ulaşmasını engellemek amacıyla paylaşılan her içeriğin faaliyet alanına girdiğini, bağlamından koparılmış söylemleri yerli yerine oturtmayı hedeflediklerini,

değiştirilmiş görsellerin orijinal hallerini bireylerle paylaşmayı” amaçladıklarını belirtmektedir (Teyit Hattı, 2023).

3.2.1. Post-Truth Çağ ve Doğruluk Kavramı

Post-truth kavramı ilk olarak 1992 yılında Steve Tesich tarafından “*A Government of Lies*” adlı makalede kullanılmıştır. Tesich bu çalışmasında, Ronald Reagan ve George W. Bush döneminden verdikleri örneklerle liderlerin doğru söylemediklerini fakat toplumun da gerçekleri bilmeyi istemediğine yönelik gönderme yapmıştır (Alpay, 2017: 33). 2004 yılında ise Ralph Keyes tarafından kaleme alınan “*The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*” adlı çalışma post-truth kavramını ayrıntılı ve geniş bir şekilde incelemesi açısından öncül olarak yer almaktadır (Uzunoğlu, 2017).

Hakikat ötesi dönemde her şeyin mübah olduğunu, neyin yalan ve kimin yalancı olduğunu insanların kendilerinin seçtiğini ifade eden Keyes, (2006: 85) ayrıca dürüstlüğün ve yalancılığın da bu çağda derecelendirilmeye başladığını ve bu durumu da ‘bakkal defteri ahlakı’ olarak tanımladığını belirtmektedir. Bu durumda kişi, yalanlarını ve doğrularını topladığı zaman eğer doğrular fazla çıkarsa kendini dürüst olarak kabul etmekte ve söylediği yalanları görmezden gelmektedir (Keyes, 2017: 27). Keyes, aynı zamanda post-truth dönemde doğruluğun ve hakikatin önemini kaybettiğini belirtmek adına şu ifadeleri kullanmaktadır:

Hakikat sonrası dönemde gerçek ve yalanlardan başka, tam olarak gerçeği yansıtmamakla birlikte yalan da sayılamayacak muğlak ifadelerden oluşan üçüncü bir kategori bulunmaktadır. Zenginleştirilmiş gerçek denebilir buna. Neo-gerçek. Yumuşak gerçek. Suni gerçek. Hafif gerçek. Gerçeği böyle agresif bir biçimde örterek yalan söyleme eylemini yumuşatırız (2017: 25)

Post-truth’un Türkçe karşılığı olarak; hakikat ötesi, hakikat sonrası, gerçeklik sonrası, gerçek ötesi, post-gerçek, post-hakikat gibi kavramlar kullanılsa da bu noktada henüz tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Post-truth Oxford Dictionaries tarafından 2016 yılının kelimesi olarak seçilmiştir (Oxford Dictionaries, 2023). Hakikat ötesi çağda, gerçekleri ve doğruları gizlemek sıradan bir davranış haline gelmiştir ve bu gerçekler gizlenirken yalan söylenildiği düşünülmemektedir. Bireyler yalan söylerken kendi söylediklerinin de yalan olduğunu bilmemektedirler. Yalandan kaçınmak için geliştirilen yöntemler yalan kelimesinin gerçek anlamını unutturmuş ve bu kavramdan çok uzak ve bağımsız bir işleve dönüşmüştür. Yalan kelimesi yerine daha naif

kelimeler tercih edilmesi kavramın toplum tarafından daha kabul edilebilir bir hale getirmiştir. Kasıtlı olarak veya olmayarak sahte haberlerin aynı zihniyet ile yazılması ve toplumun bu yalanlara inanması hakikat ötesi çağın en somut örneğidir (Tonga, 2023: 97). Yalanlarla çevrilmiş bir doğruluk düzeni inşa eden hakikat ötesi kavramının kökeninde siyaset mekanizması yer almaktadır. Siyasetçiler dile getirdikleri yalanlarını örtmek için gerçeğe dayanan bilgilendirmeler yapmak yerine insanların duygu ve inançlarına seslenmeyi tercih etmişlerdir (Schackmuth, 2018: 13).

Harsin (2018: 8), post-truth kavramının yalnızca yalanlar ve yanlışlar ile tanımlanamayacağını bilgi eksikliğinden kaynaklanan karışıklık ile de ilgili olduğunu ifade etmekte ve hakikat ötesi dönemde toplumların büyük çoğunluğunun kasıtlı olarak dikkat çekmek amacıyla rakiplerini yönetmek veya hükmetmek adına stratejik olarak dezenformasyon yapıldığına işaret etmektedir. Post-truth dönemde gerçekler nesnel dayanaklara değil duygu ve düşünceler temel alınarak oluşturulmaktadır. Çünkü hakikatin arandığı, hakikatin ne olduğuna yönelik kıstasların belirlendiği ve nihayetinde hakikat anlatıcısının kimler olduğunun kararı artık profesyonel çalışma grupları tarafından belirlenmektedir. Toplumlarda iktidarı temsil eden aktörlerin killer veya taşlar üzerine yazdıklarından ziyade günümüzde artık dünyanın herhangi bir yerine haber gönderebilecek, toplu karar alma ve reaksiyon gösterme mekanizmalarını harekete geçirebilecek güç unsuru olarak internet bulunmaktadır (Tonga, 2023: 98).

Post-truth kavramının 2016 yılında kullanımı bir önceki seneye göre yüzde 2 bin artması ile kavram hakkında ayrıntılı bilgi edinme ihtiyacı doğmuştur (Flood, 2016). Kavramın 2016 yılında popülerleşmesinin başlıca sebebinin ise ABD başkanlık seçimleri ve İngiltere’de Brexit referandumu olduğu söylenebilir. Ancak ilgili olaylar post-truth döneminin nedenini değil sonucunu oluşturmaktadır. ABD seçimlerinde Donald Trump’ın Meksika sınırına duvar örülmesi gibi vaatlerde bulunması ve yabancılara yönelik düşmanlığı post-truth siyaset olarak kabul görmektedir (Şimşek, 2018: 2). Ayrıca Tump seçim kampanyası boyunca gerçekliği olmayan bilgilerle rakibi Hillary Clinton’a yönelik itibarsızlaştırma çalışmalarında bulunmuştur. Seçimi Trump’ın kazanması ile sonuçların şaibeli olduğu yönünde iddialar ortaya atılmış ve bu iddiaları destekleyen bir haber dolaşıma girmiştir. BBC Türkçe’nin haberine göre Facebook, Trump’ın seçim kampanyası için Cambridge Analytica adlı şirketin 50 milyon kullanıcının bilgilerini seçim süresince kullandığı iddialarını incelediğini

açıklanmıştır. Facebook Analytica şirketi ile gizlilik politikasını ihlal ettiği için yollarını ayırma kararı almıştır. Şirketin, seçim döneminde Trump lehine ABD seçmenleriyle ilgili veriler sunması iddiası o kadar ses getirmiştir ki *The Great Hack* isimli belgesel filme konu olmuştur (Arkan, 2022b: 8).

Facebook'un, takipçilerinin siyasi görüşleriyle ilgili verileri Trump'ın ekibinin eline mi geçti?

19 Mart 2018

Facebook kullanıcılarının verilerinin ABD'de son başkanlık seçimi öncesi özel bir şirket tarafından Donald Trump lehine kullanıldığı iddia edildi. Şirketin hisseleri güne yüzde 7'den fazla düşüşle başladı.

Facebook, Donald Trump'ın kampanyası için çalışan Cambridge Analytica (Cambridge Üniversitesi ile herhangi bir alakası bulunmuyor) adlı şirketin, 50 milyon kullanıcısının bilgilerini seçim kampanyası sırasında kullandığı iddialarını incelediğini açıkladı.

Sosyal medya devi, politikalarını ihlal ettiği gerekçesiyle bu şirketle çalışmaya son verdi.

İki şirket de bu iddiaları reddediyor.

Resim 3.1. BBC Türkçe'nin Haberi (BBC Türkçe, 2023).

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmak için yaptığı referandumda da benzer bir süreç ortaya çıkmıştır. Ayrılıkçı kanat tarafından ortaya atılan söylemlerin hakikatten uzak olduğu buna rağmen ayrılıkçıların seçimi kazanmasının gerçeklikten kopuk bir siyasetin ortaya çıkmasına yol açtığı yönünde tartışmalar gündeme gelmiştir. Burada ortaya atılan iddia artan popülist söylem neticesinde hakikatin yozlaştığı ve öneminin yok olduğu yönündedir (Şimşek, 2018: 3).

Post-truth dönem ile birlikte siyasi alanda oluşan yeni eğilimler ve bu eğilimler neticesinde dolaşıma giren yalan haberler medyanın yapısal sorununu oluşturmaktadır.

Günümüzde daha çok medya ve siyaset kavramları ile birlikte anılan post-truth kavramı aynı zamanda siyasi ve medya düzenindeki değişiminin de altını çizmektedir (Turkanİpek, 2018: 66). Birçok alanda kendini hissettiren post-truth kavramı, yalan haberlere yönelik bir savunma mekanizması olarak kullanılabilir olan haberciliğin dijitalleşmesi sonucu hakikat barometresi olarak sosyal denetim rolünün ortaya çıkışına neden olmuştur (Zarzalejos, 2017). Hakikat ötesi çağda haber kaynakları tarafından yalan, dedikodu ve söylentilerin korkunç hızla yayılması yeni bir medya düzeninin oluşumunda etkili olmuştur. Özellikle Web 2.0 döneminin sonuçlarından biri olarak gazeteci kimliği taşımayan bireylerin de internet ortamında haber yayınlara yapmaya ve içerik üretmeye başlamaları gazetecilik etiğinin kaybolmasına, yalan haberlerin dolaşıma girmesine ve bu haberlerin bilgi olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Medya kullanıcılarının birbirlerine güvendikleri sosyal ağların yaygın olarak kullanılması ve bu mecralardan dolaşıma giren yalanlar hakikat görünümü kazanmıştır (Alpay, 2017: 41-42).

3.2.2. Dijital Medyada Haber Doğrulama Süreci

Haber doğrulama, geleneksel ve dijital habercilik yöntemleriyle gerçekleştirilen belirli bir medya içeriğinin doğru veya yanlış olup olmadığını belirleme sürecidir (Wardle, 2015: 27). Kamu kurumları ve görevlileri tarafından ortaya atılan iddialarda olgusal bir gerçekliğin olup olmadığını belirlenmesine yönelik yapılan doğrulama süreci, sistematik yayın değerlendirme pratiği olarak da tanımlanmaktadır (Walter, Jonathan, Holbert ve Morag, 2019: 353). Haber doğrulama sürecinin temelinde ise kamuoyunda tanınmış kişilerin, siyasetçilerin, uzmanların dile getirdikleri iddiaların doğruluklarını değerlendiren bir hizmet yer almaktadır (Büyükaşar, 2019: 110).

Haber doğrulama sürecini tam olarak anlamlandırabilmek doğrulama ve teyit kavramlarının tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda doğrulama ve teyit kavramları bilginin doğruluğunu tespit etmeye yönelik birbirini tamamlayan iki kavramdır. Teyit, bir haberin veya içeriğin çoğu zaman yayına girmeden önceki geçerliliğini ve güvenilirliğini kontrol edip o konuya yönelik iddiaları denetleyen bir doğrulama yöntemidir. Doğrulama ise kamuoyuna sunulan iddiaları devlet kuruluşlarından, uzmanlardan veya akademisyenlerden gelen bilgiler ışığında doğrulamakta veya yalanlamaktadır (Ireton ve Posetti, 2022: 88).

Haber doğrulamanın temeli sorgulamaya ve itiraz etmeye dayanmaktadır. Bir habercilik normu ve haber değeri unsuru olan objektiflik haber doğrulama sürecinin nihai amacını oluşturmaktadır. Bu anlamda haber doğrulama, gazetecilik mesleğine yönelik dile getirilen eleştiriler karşısında bu doğrulama faaliyetini yürüten gazetecileri önyargı ve baskıdan kurtaran önemli bir gerekçeyi şekillendirmektedir (Nyhan ve Reifler, 2015: 629).

Dijital medyada yalan içeriklerin yanı sıra *clickbait* (tik tuzağı) ve bot hesaplarla da haberler manipüle edilebilmektedir. Çevrim içi ortamlarda gazetecilerin tıklanma oranlarını artırmak için uyguladıkları clickbait yöntemi ile haberin dikkat çekiciliğini artırmak, haberlerde akıllarda yer edinmek ya da sansasyonel başlıklar kullanarak okuyucuları sayfaya tıklamaya ikna etmek amaçlanmaktadır (Shu ve Wang, 2018: 138). Bot hesaplar ise algoritmalar tarafından kontrol edilen ve gerçek kişilere ait olmayan otomatik sosyal medya hesapları olarak tanımlanmaktadır (İmren, 2023). Aynı zamanda herhangi bir kişinin sesinin ve dudak hareketlerinin başka bir kişinin yüzüne uyarlanması olan *deep fake* kavramı da sosyal medyada haberin kamuoyuna doğru ulaştırılması noktasında bir engel oluşturmaktadır (Gregory, 2020: 88).

Yalan içeriklerle mücadele etme amacıyla kurulan doğrulama platformlarının güvenilirlik, açıklık, şeffaflık ve objektif konularında herhangi bir şüphe barındırmamaları gerekmektedir. Bu bağlamda dünyada sayıları hızla artış gösteren doğrulama kuruluşları 2015 yılında Poynter Institute bünyesinde kurulan *The International Fact-Checking Network (IFCN)* çatısı altında toplanmıştır. Kaynağın şeffaflığı, yöntem ve organizasyon konularında prensipler belirleyerek bu kuruluşların profesyonelleşmesinde önemli bir role (Singer, 2021: 1931) sahip olan IFCN bazı temel ilkeler belirlemiştir (IFCN Code of Principles, 2023):

- **Tarafsız ve Adaletli Davranma İlkesine Bağlılık:**

Her bir içerik için aynı kontrol süreçleri yürütülmektedir. Doğrulama kontrollerini gerçekleştiren kişi/kişiler konuya yönelik herhangi bir yargıda bulunmamakta ve siyasi bir pozisyon almamaktadır.

- **Kaynakların Şeffaflığı İlkesine Bağlılık:**

Doğrulama kontrolünü gerçekleştiren kişi/kişiler doğrulama sürecindeki bulguları okuyuculara sunarak onların da doğrulayabilmelerine olanak tanımaktadır. Kişisel

bilgilerin ihlaline yol açacak durumlar dışında yararlanılan her bir kaynak ayrıntılı bir şekilde belirtilmektedir.

- **Finansal ve Organizasyonel Yapının Şeffaflığı İlkesine Bağlılık:**

Doğrulama platformları finansal kaynaklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Değerlendirme süreçlerine herhangi bir müdahalede bulunmamak ön koşuluyla diğer kuruluşlardan fon kabul edilebilmektedir. Kuruluşların organizasyon yapıları ve süreçlerde görev alan kişilerin profesyonel geçmişleri detaylı olarak verilmektedir. Kişilerin bu platformlarla iletişime geçebilecekleri kanallar belirtilmektedir.

- **Doğrulama Sürecinde Kullanılan Yöntemin Şeffaflığı İlkesine Bağlılık:**

İçeriklerin kontrol süreçlerinde ele alınacak iddiaların seçimi, araştırılması, analizlerin yazım süreçleri, yapılan düzenlemelerin kamuoyu ile paylaşılması ve düzeltmek için kullanılan yöntem detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Platformlar, doğruluk kontrolünde şeffaf davranarak kullanıcıların kendilerine kontrol edilmesi adına içerik göndermelerini teşvik etmektedirler.

- **Analizlerin Güvenilir ve Açık Bir Şekilde Düzeltmesi İlkesine Bağlılık:**

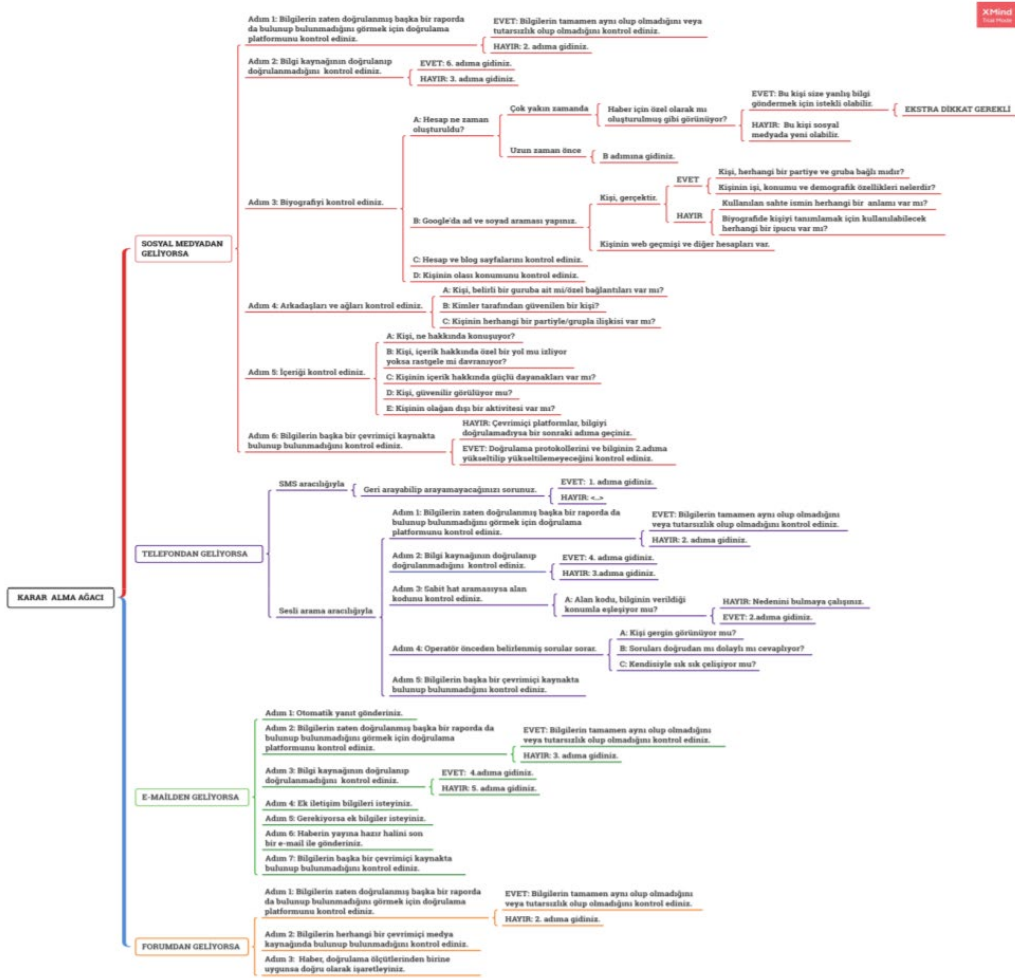
Gerçekleştirilen analizlerin düzeltme politikaları yayınlanmakta ve takibi titizlikle yapılmaktadır. Okuyucuların mümkün olduğunca içeriğin düzeltilmiş halini görmeleri için süreç açık ve şeffaf bir şekilde yürütülmektedir.

Wardle (2016: 26) haber doğrulamanın ücretsiz çevrim içi araçlar ve geleneksel habercilik yöntemleri ile yapılabilen anahtar bir beceri olduğunu ifade etmektedir. Kullanıcılar tarafından üretilen içeriklerin var olan teknolojiler ile yüzde yüz kesinlik oranıyla otomatik olarak doğrulanamadığını belirten Wardle, insan gözünün ya da geleneksel yöntemlerin de yeterli gelmediğini vurgulamaktadır. Doğru bir sürecin iki yöntemin birlikte kullanılması ile yürütülebileceğini ifade eden Wardle, sosyal medya aracılığı ile paylaşılan bir bilgide araştırılması ya da doğrulanması gereken dört unsuru şu şekilde açıklamaktadır:

- **Köken:** Paylaşılan metin içeriğin orijinal bir parçası mıdır?
- **Kaynak:** İçerik kim tarafından yüklendi?
- **Tarih:** İçerik hangi tarihte üretildi?

- **Yer:** İçeriğin üretilme yeri neresi?

Lacucci (2016: 32-33), telefon, sosyal medya, e-posta ve forum gibi kaynaklardan gelen içeriklerin doğrulama sürecini oluşturduğu *karar alma ağacı modeli* ile gerçekleştirmiştir. Şekil 3.3.'de yer alan karar alma ağacı modelinin ilk adımını bilgi ve kaynağı olan kişiye ait dijital izlerin belirlenmesine yönelik araştırma oluşturmaktadır. Dijital izlerde kişiye ait sosyal medya hesapları, kişisel ilişkileri, makalelerdeki referansları, eğitim ve uzmanlık bilgileri gibi bilgilere bakılmaktadır. İkinci adımda ise kişinin ve içeriğin profili oluşturulmaktadır. Metin temelli içerikler dışında fotoğraf ve videoların doğrulama sürecinde farklı bir yol izlenmektedir; içeriklerde yer alan nesnelere/simgelere bakılmakta, video sesleri analiz edilmekte (dil, gündelik konuşma dili, arka plan sesleri vb.), giysiler ise ışıklandırma teknikleri kullanılarak analiz edilmektedir.

Şekil 3.3. Lacucci Karar Alma Ağacı. (Lacucci, 2016: 33, akt. Ata, 2022: 85).

BBC News’de sosyal medya ve kullanıcı üretimi içerik ağında görev alan Trushar Barot (2016: 35) ise sosyal ağların kullanımında ve mobil cihazların g¼c¼nde hızlı ve b¼y¼k bir yükseliş olduğunu özellikle de 2005 yılından itibaren önemli ölç¼de yol aldığını belirtmektedir. Bu değişimlerin gazetecilere bazı zorluklarla beraber haber toplama konusunda özellikle de sıcak gelişmelerde büyük katkılar sağladığını ifade etmektedir. Barot, sosyal medya aracılığıyla paylaşılan bir görünt¼n¼n doğrulanabilmesi için temel ilkeleri şöyle özetlemektedir (2016: 36-41):

- **Görünt¼n¼n kaynağıyla/sahibiyle iletişime geçilmeli**

Bu aşamanın en etkili yolu görünt¼y¼ yükleyen kişiyile iletişime geçerek görünt¼y¼ yakalayanın kendisinin olup olmadığını sormaktır. Bir görselin kaynağının izini sürmede Google Görsel Arama ya da TinEye gibi hizmetler de kullanılmakta ve bu araçlar aracılığıyla aranan bir görselin genellikle en yüksek çözünürl¼kl¼ olanı özg¼n olmaktadır.

- **Görünt¼n¼n kaydedildiği yer, tarih ve yaklaşık zaman onaylanmalıdır**

Görünt¼ye ait detaylı bilgileri toplamak adına yükleyen kişiyile/kaynağa “onlar kim?”, “neredeler?”, “ne zaman oraya gittiler?”, “ne görebiliyorlar ya da fotoğraflar neyi gösteriyor”, “neden oradalar” gibi sorular sorulmalıdır. Detaylı bilgiler alındıktan sonra bunun doğruluğunu onaylamak için iki temel yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, üst veri ya da dijital görünt¼lerde EXIF olarak adlandırılan görünt¼ içine göm¼lm¼ş bilgilere ulaşılmalıdır. Bu verilerden kameranın modeline, markasına, görünt¼n¼n tarih bilgilerine (fabrika ayarlarında ya da farklı bir zaman diliminde olmadığına dikkat edilmeli) ve görünt¼n¼n boyutları gibi bilgilere ulaşılabilmektedir. İkinci yöntem ise görünt¼de yer alan giyim tarzları, şehir sembelleri, araç plakaları, hava durumu, harfler, d¼kkanlar gibi ipuçlarına bakılmalıdır.

- **Görünt¼n¼n etiketlendiği/iddia edildiği şey onaylanmalıdır**

Görünt¼ doğrulamanın bir parçası olarak zaman, tarih, yer kadar bağlamı belirlemede önemlidir. Gerçek bir görünt¼ yanlış bir bağlamda bulunabilmektedir. Belli bir konumdan paylaşılan bir içeriği doğrulamayabilmek için benzer görünt¼lerin ajanslar ya da resmi haber kuruluşları tarafından da dağıtılıp dağıtılmadığı kontrol edilmelidir. Aynı zamanda o konumda sosyal medyadan başkaları tarafından da paylaşılan paylaşımlar kontrol edilmelidir.

- **Görüntünün kullanılabilmesi için kaynağından/sahibinden izin alınmalıdır**

Burada dikkat edilmesi gereken husus herhangi bir sorun olmaması adına görüntülerin telif sahiplerinden izin alınmalıdır. Bir görüntünün kullanılabilmesi için izin istenirken kullanılmak istenen görüntü(ler) konusunda açık olunmalı, görüntülerin nasıl kullanılacağı açıklanmalı, fotoğrafçının kendisinden nasıl bahsedilmek istendiği (adı, soyadı ya da bazı durumlarda anonim kalmak isteyebilir) sorulmalıdır.

3.2.3. Dünyada ve Türkiye’de En Bilinen Haber Doğrulama Platformları

Günümüzde yeni iletişim araçlarının özellikle de sosyal medya mecralarının yaygınlaşması sonucu dolaşıma giren yalan haberlerle mücadele etme noktasında haber doğrulama platformları önemli bir rol üstlenmektedir. Haber doğrulama platformları haber kaynakları tarafından geleneksel ya da dijital medya aracılığı ile verilen bilgileri, siyasetçilerin konuşmalarını veya kamuoyu ile paylaşılan açıklamaları inceleyen kontrol ağlarıdır. Bu platformlar aracılığıyla şüpheli iddialara yönelik ölçüm raporları hazırlanarak kamuoyunun doğru bir şekilde bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır (Şener, 2019: 357).

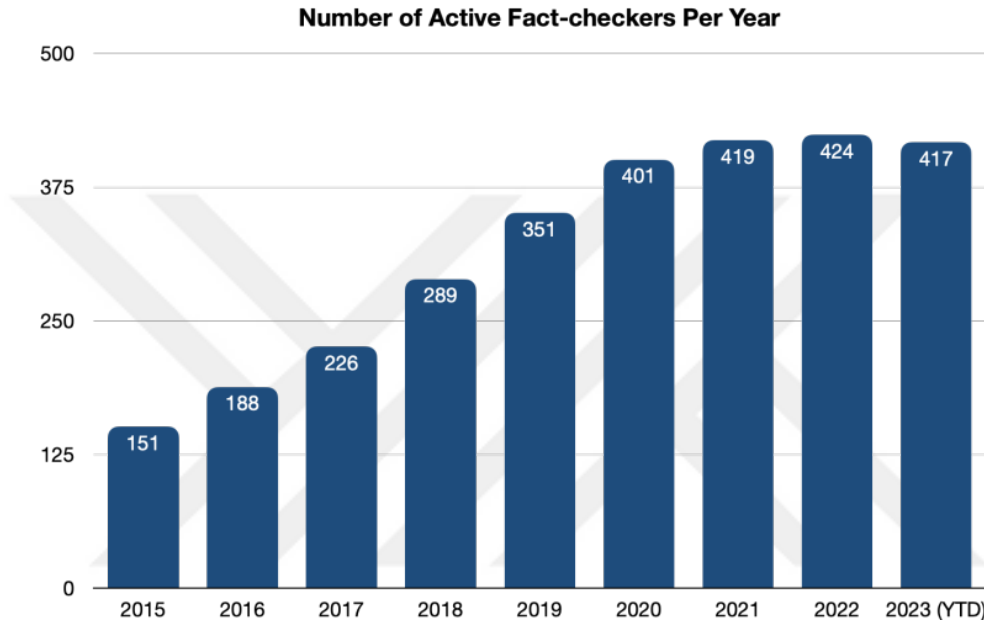
Doğrulama platformları yalnızca metinlere odaklanmamakta fotoğraflar ve videolar üzerinden de çalışmalar yürütmektedir. Doğruluk kontrolü yapılan konuları şu şekilde sıralamak mümkündür (Şener, 2019: 490):

- Doğruluğu noktasında şüpheye düşülen haberler,
- Manipüle edilmiş veya bağlamından koparılarak dolaşıma giren görseller,
- Farklı bir olaya ait ve yeni bir bağlam içerisinde paylaşılan videolar,
- Siyasetçilere yönelik haberlerde yer alan siyasi demeçler,
- Olağanüstü veya kriz dönemlerinde kullanıcılar tarafından dolaşıma sokulan içerikler.

İlk doğrulama platformları ABD’de 2000’li yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Graves ve Cherubini, 2016: 6). Kısa bir süre içerisinde dünya genelinde yaygınlaşmaya başlayan doğrulama platformları Türkiye’de de gelişim göstermiştir. Duke Reporters’ Lab’ın verilerine göre 2023 yılı itibarıyla dünyada 100’den fazla ülkede aktif bir şekilde faaliyet gösteren platformlar baz alındığında 69 dilde 417 haber doğrulama platformu bulunmaktadır. Doğruluk platformlarına yönelik dünyadaki en

büyük pazarı ABD oluşturmaktadır ancak Güney Amerika, Avrupa, Asya, Balkanlar, Afrika ve Avustralya’da da özellikle 2022 yılında kayda değer bir artış yaşanmaktadır (Duke Reporters’ Lab, 2022).

2015-2023 yılları arasında doğrulama platformlarının artışını gösteren rakamsal bilgiler Şekil 3.4.’de yer almaktadır.

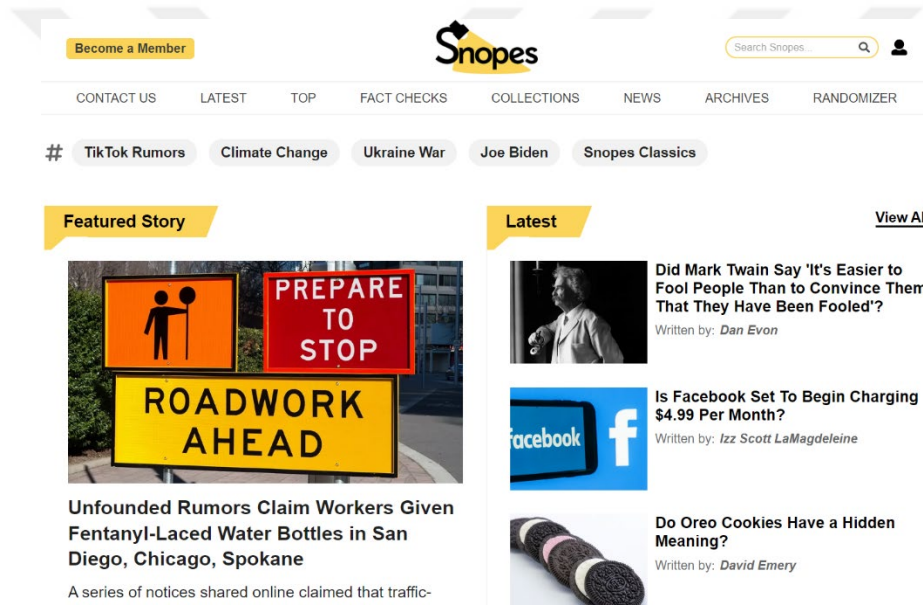
Şekil 3.4. Yıllara Göre Doğrulama Platformlarının Artışı (Stencel, 2023).

Doğrulama platformları bağımsız bir şekilde veya bir sivil toplum kuruluşuna bağlı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. Doğrulama platformlarını ilgi alanlarına göre üç kategoride incelemek mümkündür (Brandtzaeg ve Folstad, 2017: 65).

1. Kamusal ve politik beyanlara yönelenler (PolitiFact, The Washington Post Checker, FactCheck.org, CNN Reality Check, Full Fact)
2. Çevrimiçi söylenti ve asılsız haberlere yönelenler (Viralgranskaren-Metro, Snopes.com, Hoax-Slayer, HoaxBusters, ThruthOrFiction.com)
3. Tematik konulara odaklananlar (StopeFake, TruthBe Told, #RefugeeCheck, Climate Feedback)

Çevrimiçi doğruluk kontrolü yapan ilk platform olan *Snopes.com*, 1996 yılında Barbara Mikkelson ve David Mikkelson tarafından kurulmuştur. Günümüzde en

popüler doğrulama platformlarından olan Snopes.com yalnızca haber içeriklerini değil aynı zamanda çevrimiçi dedikoduları ve şehir efsanelerini de değerlendirmektedir (Snopes, 2023). Sosyal medya kullanımının artması ile haber doğrulamaya duyulan ihtiyaç neticesinde platform doğrulama içeriklerinin kapsamını genişletmiştir. Snopes.com bilgi ve haberlere yönelik ulaştığı araştırma sonuçlarını internet sayfası ve sosyal medya hesaplarından kullanıcılar ile paylaşmaktadır. Haber doğrulama süreçlerinde ve ekonomik kaynaklarında şeffaflık ilkesini benimseyen platformun gelirinin çok büyük bir bölümünü kullanıcılar tarafından yapılan destekler oluşturmaktadır (Çömlekçi, 2019: 1555).

Resim 3.2. Snopes İnternet Sitesi.

ABD’de ilk politik doğrulama platformu olan *Spinsanity*, üniversiteden yeni mezun olan Ben Fritz, Bryan Keefe ve Brendan Nyhan tarafından basında yer alan doğru olmayan iddiaları çürütmek amacıyla kurulmuştur. Platform, 2004 ABD Başkanlık seçimleri sürecinde birçok iddianın doğruluk değerlendirmesini yapmıştır. Kısa zamanda dönemin en popüler internet sitelerinden biri haline gelen Spinsanity, kurucularının kendi alanlarına yönelik çalışmalara odaklanması nedeniyle 2005 yılında faaliyetlerine son vermiştir (Spinsanity, 2023).

Factcheck.org 2003 yılında ABD Pensilvanya Üniversitesi bünyesinde yer alan *Annenberg Vakfı'nın* desteğiyle siyasi söylemlerin doğruluk kontrolünü

gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Platformun incelediği içeriklerde siyasi demeçler ve politik konular yer almaktadır. Profesyonel gazetecilerden oluşan platformun gelir kaynaklarını bireylerin vakıfa yaptıkları bağışlar oluşturmaktadır (FactCheck, 2023).

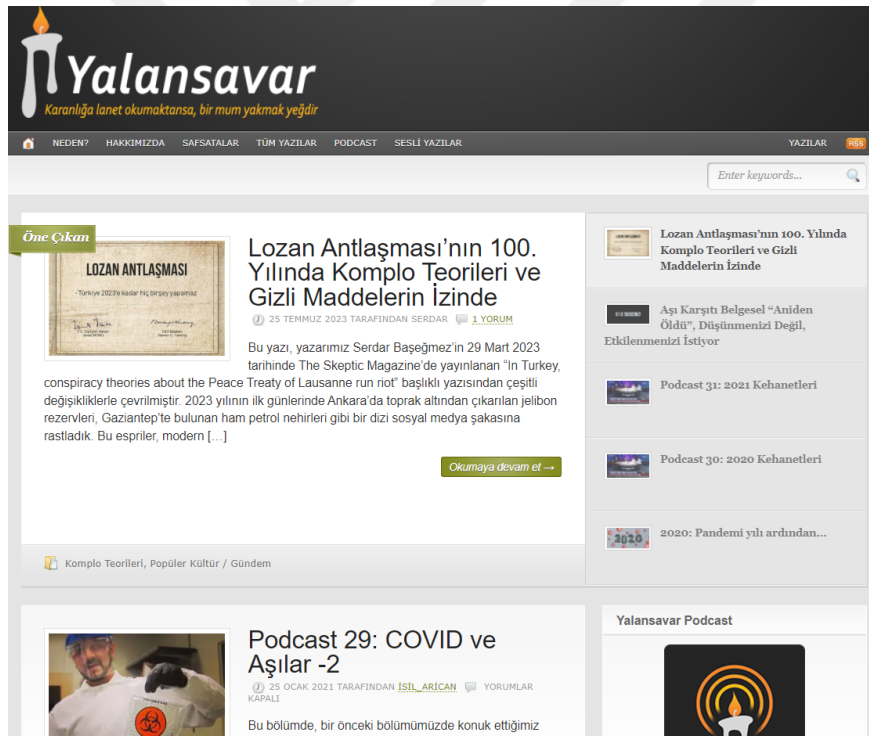
Resim 3.3. FactCheck İnternet Sitesi.

2007 yılında çalışmalarına başlayan *PolitiFact* ve *The Washington Post's Fact Checker* ABD'de siyasi söylemlere odaklanan haber doğrulama platformlarıdır. *PolitiFact*, Florida'da faaliyet gösteren günlük gazete olan *Tampa Bay Times*'in bir projesi olarak siyasi söylemleri değerlendirmek amacıyla kurulmuştur. *PolitiFact*, 2008 yılında gerçekleştirilen ABD başkanlık seçim kampanyası döneminde gerçekleştirdiği faaliyetlerinden dolayı Pulitzer ödülünü kazanmıştır. *The Washington Post* gazetesi de *PolitiFact*'in kurulmasının ardından kendi haber doğrulama girişimini başlatmıştır. 2008 ABD Başkanlık Seçimleri sırasında gazetenin bir sütununda yer alan doğruluk kontrolü sekmesi 2011 yılında kalıcı bir şekilde gazetede varlığını sürdürmüştür.

Türkiye'de ise 2009 yılında ilk doğruluk web sitesi olan *Yalansavar* kurulmuştur. İnternet üzerindeki birçok konuda doğruluğu belirsiz iddiaları incelemek ve bu iddiaların doğrulukları ve geçerliliklerine yönelik bir sonuç elde etmek amacıyla 11 gönüllü tarafından kurulan platform amaçlarını "Sağlıklı bir toplum için gerekli olan

eleştirel düşünce alışkanlığını yaymaya katkıda bulunmak ve muhtelif asılsız iddiaları araştırma” olarak belirtmektedir. İnternet sitesinin masraflarını 11 gönüllünün karşıladığı platform, yürüttüğü faaliyetlerden de herhangi bir kazanç elde etmediğini ifade etmektedir (Yalansavar, 2023).

Yalansavar, bilim haberciliği, doğaüstü/paranormal, eleştirel düşünce/skeptisizm, komplo teorileri, popüler kültür/gündem, sözdebilim, tıp/sağlık ve diğer olarak kategorilendirdiği alanlarda şüpheli iddialara yönelik çalışmalar yürütmektedir. Yalansavar ekibi, doğruluk değerlendirmesinin yanı sıra hedefleri doğrultusunda kaleme aldıkları yazıları da internet sitesinde yayınlamakta ayrıca konulara ilişkin podcastlerini de iTunes, Spotify ve Deezer gibi birçok uygulamada kullanıcılarına ulaştırmaktadır (Yalansavar, 2023).

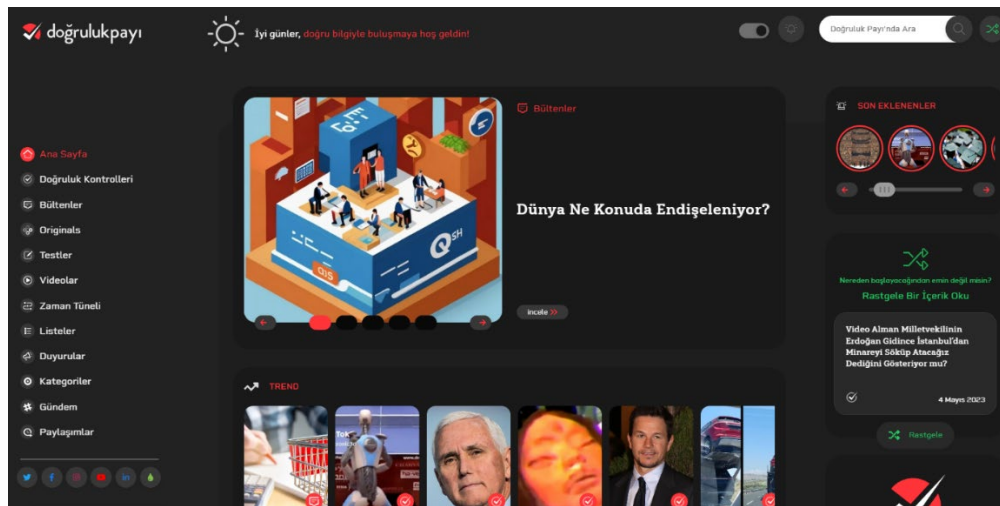

Resim 3.4. Yalansavar İnternet Sitesi.

Ortak Gelecek için Diyalog Derneği girişimi olan ve 2014 yılında kurulan *Doğruluk Payı*, siyasetçilerin iddialarını takip ettiğini belirterek kamuya açık kaynaklar aracılığı ile bu iddiaların doğrulunu kontrol etmektedir. Faaliyete geçtiği ilk zamanlar PolitiFact kuruluşunu örnek alarak yalnızca siyasetçilerin iddialarını kontrol eden Doğruluk Payı

zaman içerisinde birçok farklı alandaki içeriklerin doğruluk değerlendirmesini gerçekleştirmiştir. Uluslararası Doğruluk Kontrolü Ağı'nın (IFCN) üyesi olan platform, içeriklerin doğru bir şekilde kamuoyuna ulaştırılması için ağ tarafından belirlenen ilkelerin de savunucusudur.

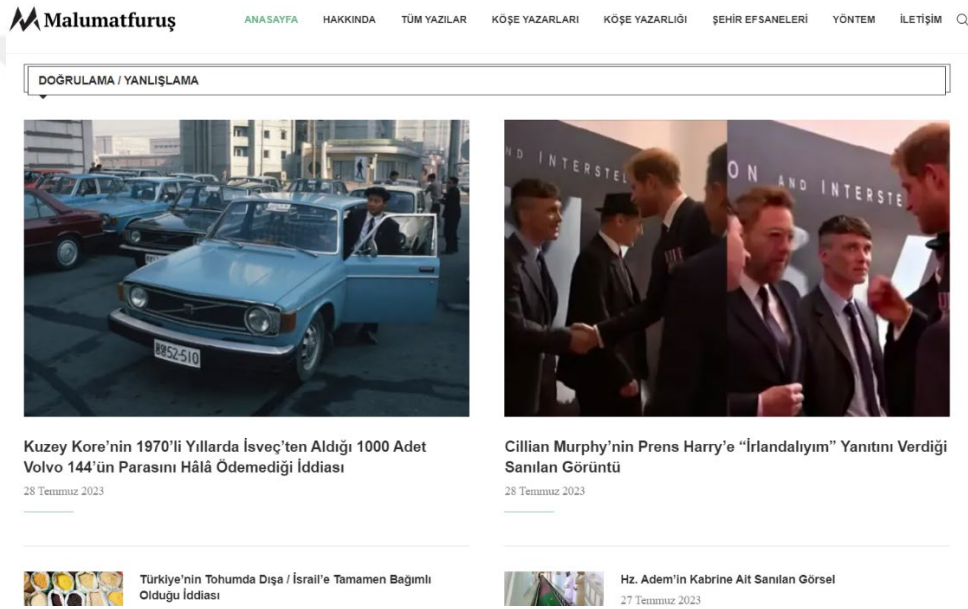
Şeffaf ve tarafsız bir doğrulama yöntemiyle iddiaları değerlendirdiğini öne süren Doğruluk Payı, doğruluk kontrolünün ilk aşamasının sosyal medya platformlarında yer alan ve kullanıcılar tarafından platforma bildirilen şüpheli metin, fotoğraf, video veya makalelere yönelik bir havuz oluşturmak olduğunu belirtir. Platform tarafından iddialarının kontrol aşamasının içerik türüne göre değişiklik gösterdiği, paylaşımların kontrol edilmesinde kamuya açık kaynaklarının kullanılmasının öncelikli olduğu, kamuya açık olarak erişilmeyen içeriklerde ise uzman ve taraf görüşlerine destekleyici olarak yer verildiği ifade edilmektedir. Doğruluk kontrolü sonucu içerik doğru, yanlış, kısmen yanlış, belirsiz olarak dört farklı kategoriye ayrılarak iddiaya yönelik sonuçlar internet sitesinde ve sosyal medya hesaplarında kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Ayrıca Doğruluk Payı, her hafta değerlendirmesi gerçekleştirilen içeriklerin yer aldığı e-bültenini talep etmeleri halinde kullanıcılarının mail hesaplarına göndermektedir (Doğruluk Payı, 2023).

Resim 3.5. Doğruluk Payı İnternet Sitesi.

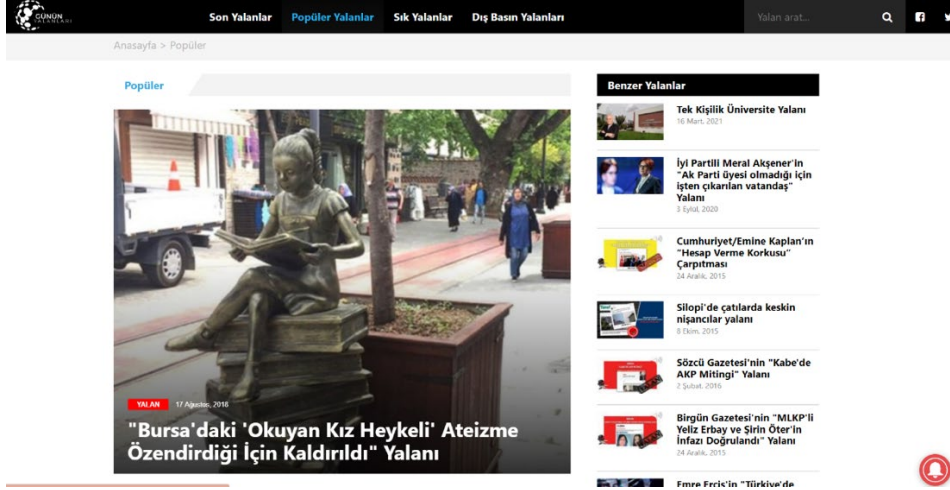
Köşe yazarları odaklı platform olan *Malumatfuruş*, 2015 yılından itibaren doğruluk kontrolü faaliyetlerine başlamıştır. Malumatfuruş, Türkiye'de 2010-2015 yılları arasında kendilerini 'köşe yazarı zabıtası' olarak tanımlayan köşe yazarı yanlışlama

platformu olan *Muhtesip*'in devamı niteliğindedir. Köşe yazarlarının yanı sıra basılı yayımlar ve dijital ortamlarda yer alan şüpheli iddialara odaklandıklarını beyan eden Malumatfuruş, bu iddiaların belirlenmesinde yaygınlık, önemlilik ve aciliyet kriterlerini göz önünde bulundurduklarını belirtmektedir. Malumatfuruş “rassal bir şekilde” seçilen köşe yazılarında herhangi bir “ön yargı ve tutumun” olmadığını ve içeriklerin anonim olarak paylaşıldığını ve ayrıca gönüllülük esasına dayanan platformda çalışmaların herhangi bir kâr amacı gütmeyen gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır (Malumatfuruş, 2023).

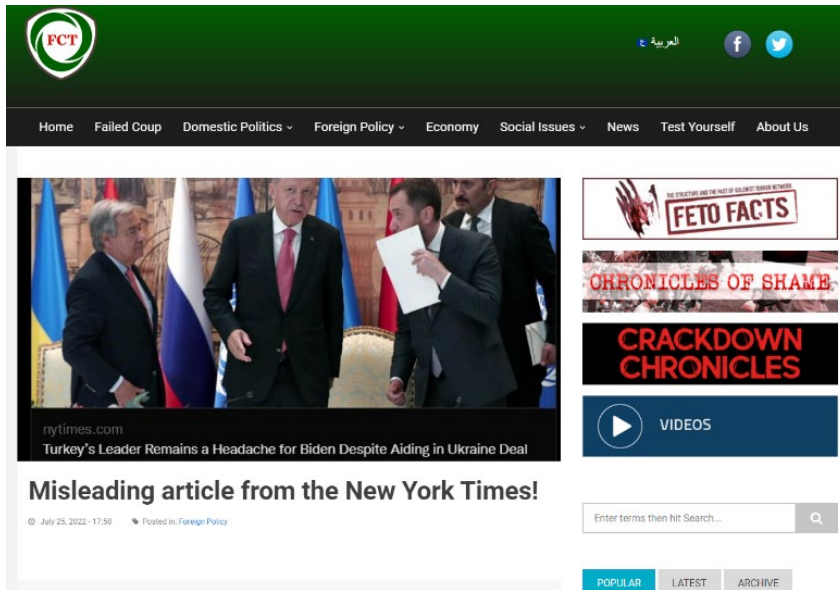
Resim 3.6. Malumatfuruş İnternet Sitesi.

Boğaziçi Küresel İlişkiler Merkezi projesi olan *Günün Yalanları*, “Yazılı ve görsel medyada yer alan haberleri, siyasetçilerin dile getirdikleri iddiaları ve sosyal medyada dolaşıma giren şüpheli bilgilerin doğruluğunu araştırdıklarını” ifade etmektedir. *Günün Yalanları* internet sitesinde, platformun görev tanımını ortaya konulmakta fakat bu amaca yönelik herhangi bir doğruluk kontrolü metodolojisine veya benimsenen doğruluk kontrolü ilkelerine yönelik bir bilgiye rastlanılmamaktadır (*Günün Yalanları*, 2023).

Resim 3.7. Günün Yalanları İnternet Sitesi.

Yine aynı proje kapsamında olan ve haber doğrulama faaliyeti gerçekleştiren *Fact-Checking Turkey* ulusal ve uluslararası basında Türkiye ile ilgili yayınlanan haberlerin doğruluk incelemesini gerçekleştirdiğini beyan etmektedir. İngilizce ve Arapça dillerinde yayın yapan Fact-Checking Turkey, web sitesinde kontrol edilecek iddiaları seçerken gündemde olan konulara odaklandıklarını ve yanlış/yanıltıcı içeriklerin medyada dolaşımını engellemeyi hedeflediklerini belirtmekte fakat iddiaların hangi kriterler gözetilerek seçildiği, uygulanan doğruluk kontrolü metotları ve ilkelerine ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır (Fact-Checking, 2023).

Resim 3.8. Fact-Checking Turkey İnternet Sitesi.

2016 yılında faaliyete başlayan *Teyit.org* görev tanımını “İnternette yer alan şüpheli bilgileri incelemek, bireylerin dijital okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla eğitim faaliyetleri yürütmek, farklı aktörleri bir araya getirerek yanlış bilgi sorununa yönelik çözüm önerileri geliştirilmesine katkıda bulunmak” şeklinde açıklamaktadır. Gazeteci Mehmet Atakan Foça tarafından kurulan platformun Avrupa Uluslararası Doğruluk Kontrolü Standartları Ağı (European Fact-Checking Standards Network-EFSCN) ile Uluslararası Doğruluk Kontrolü Ağı (IFCN)’na üyelikleri bulunması ve İlkeler Kılavuzu’nun da imzacısı olması sebebiyle platformun web sitesinde doğruluk kontrolü aşamalarının bu ilkeler ile uyumlu bir şekilde yürütüldüğü ifade edilmektedir (Teyit, 2023).

Teyit’in (2023) şüpheli içerikleri inceleme metodolojisi şu şekildedir:

Tarama: İnternette karşılaşılan şüpheli bilgiler editörlerin tespitlerinin yanı sıra kullanıcılar tarafından Facebook, Twitter, WhatsApp ve e-posta aracılığıyla platforma iletilmektedir. *Dubito* isimli bir panelde toplanan şüpheli iddialar burada derlenmekte ve yönetilmektedir.

Seçme ve Ölçeklendirme: İlk aşamada iddiaların verilere ve somut delillere dayandırılarak doğrulanabilir olup olmadığına bakılmaktadır. Doğrulanabilir iddialar, viralite (internet kullanıcılarının gündeminde olması), önem (kişilerin, grupların, sistemlerin veya demokrasinin etkilenmesine sebep olacak içerikler) ve aciliyet (olağanüstü ve kriz dönemleri) olarak üç kategoriye göre önceliklendirilmektedir.

Araştırma ve Deliller: İncelenecek iddianın doğruluğuna veya yanlışlığına yönelik asgari iki delil ortaya çıkarılmaktadır. Bu deliller doğrulanabilir aynı zamanda da tüm kullanıcılar tarafından ulaşılabilir kaynaklardan elde edilmiş olmalıdır. Teyite yönelik deliller dijital yollarla elde edilebilecek açık veriler, resmi somut belge ve dokümanlar, gayriresmi somut belge ve dokümanlar, konuya yönelik birinci tarafların görüşleri ve uzman görüşleri sıralaması ile elde edilmektedir.

Yazım: Teyit’te yayınlanacak analizlerde standart bir yapı izlenmektedir. Platform, erişimi artırmak adına yanıltıcı ve bilgiyi saklamaya yönelik tekniklerden uzak durduğunu ifade etmekte ve analiz sonuçlarında kullanılan standart yapının ayrıntılarına internet sitesinde yer vermektedir.

Yayın: Toplanan kaynaklar ve hazırlanan analizler tekrar kontrol edilmektedir. Bu kontrol çift aşamalıdır. İlk aşamada elde edilen delillerin kontrolü yapılmakta, ikinci aşamada ise anlatımın yalın bir dille geri tepme etkisini minimum seviyeye indirecek şekilde kurgulanıp kurgulanmadığına ve imlaya bakılmaktadır. Elde edilen veriler neticesinde, incelenen iddialar doğru, yanlış, karma ve sonuçlandırılmadı olarak dört farklı türde kategorilendirilmektedir.

Cevap Hakkı: Yalan veya yanlış bilginin kaynağı olan kişi ya da kurum cevap hakkını kullanabilmektedir. Başvurunun değerlendirilmesinin ardından cevap editörün uygun gördüğü şekilde değerlendirilmektedir.

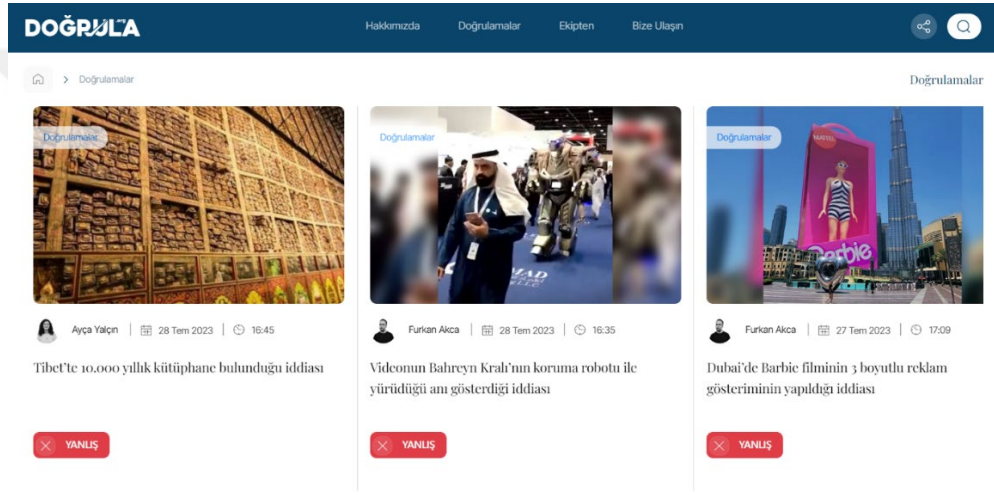
Etki İzleme: Analiz yayına alındıktan ve sosyal medyada kullanıcılarıyla paylaşıldıktan sonra yanlış bilgiyi dolaşıma sokan sosyal medya profilleri ve haber siteleri kontrol edilmektedir.

Resim 3.9. Teyit İnternet Sitesi.

Dijital Toplum Araştırmaları Derneği'ne bağlı kâr amacı gütmeyen bir doğrulama kuruluşu olan ve 2017 yılında kurulan *Doğrula*, 11 kişilik bir ekipten oluşmaktadır. Doğrula platformunun internet sitesinde siyasi partilerden, herhangi bir gruba doğrudan yakınlığı olan kurumlardan, sivil toplum kuruluşlarından ve kişilerden bağış, proje sponsorluğu ve desteği kabul etmedikleri yönünde bilgi bulunmaktadır.

İncelemeye alınacak şüpheli iddiaları seçerken bu iddiaların yayılımını, şüphe duyulup duyulmadığını, doğruluk kriterlerini ve sadece açık kaynaklar kullanılarak analiz edilip edilemeyeceğini göz önünde bulundurduklarını beyan eden Doğrula, iddia kontrol sürecinin seçme, ön değerlendirme, inceleme, analiz etme ve sunma şeklinde beş aşamadan oluştuğunu belirtmektedir. Platformun internet sitesinde yer alan bilgide Doğrula ekibinin, incelenecek iddialarının seçiminde önceliklendirme yaparken “insani fayda” yönünü gözettikleri ve olağanüstü durumları içeren konuları ilk sıraya aldıkları ifade edilmektedir (Doğrula, 2023).

Resim 3.10. Doğrula İnternet Sitesi.

3.2.3.1. Anadolu Ajansı Teyit Hattı

Çalışmada konu edilen Teyit Hattı, Anadolu Ajansı Genel Müdürü Serdar Karagöz'ün duyurusu ile 13 Eylül 2022 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Karagöz, Twitter hesabından Teyit Hattı'nın kuruluşuna yönelik yaptığı paylaşımında, “Anadolu Ajansı teyit editörlüğü kuruldu. Algının gerçeği örttüğü sosyal medyada dezenformasyonun ve manipülasyonun tehlikeli boyutlara ulaştığı günümüzde gerçekleri ortaya çıkarmak AA'nın en önemli vazifesi olacak” ifadelerini kullanmıştır.

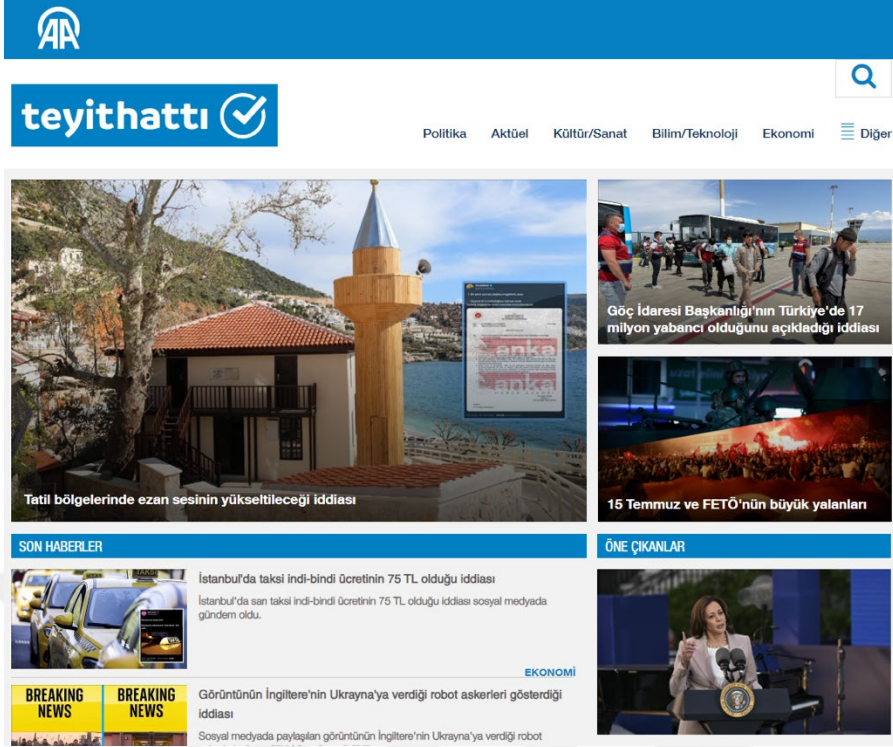
Teyit Hattı'nın internet sitesinde yer alan bilgide¹, haber kaynaklarının gün geçtikçe değişim göstererek geleneksel yayın organlarının kitlesinin azalırken sosyal medya kullanıcı sayısında artış yaşandığı bu bağlamda internetin en çok başvurulan içerik

¹ Teyit Hattı hakkında detaylı bilgi için: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti>.

kaynağı haline geldiği belirtilmektedir. İnternete ayrılan zamanın ve içeriğin artış göstermesinin doğal sonuçlarından birinin de yanıltıcı içeriklerin dolaşıma girmesi olduğunun altının çizildiği yazıda, haberciliğin temelde bir kamu görevi olduğu farkındalığıyla yayın yapan Anadolu Ajansı'nın, yanıltıcı içerik ve bilgi kirliliğiyle mücadelede sorumluluk üstlenecek yeni birimi olan Teyit Hattı'nın faaliyete geçtiği vurgulanmaktadır (Teyit Hattı, 2023). Kamuoyunun doğru bilgi edinmesine engel teşkil edecek her içeriğin faaliyet alanına girdiği belirtilen Teyit Hattı'nın amacı, görev tanımı ve hedefi şu şekilde açıklanmaktadır (Teyit Hattı, 2023):

“Ekibimiz; bağlamından koparılmış ifadeleri yerli yerine oturtmayı hedefliyor. Değiştirilmiş görsellerin orijinal hallerini kullanıcıyla paylaşmayı amaçlıyor. Sahte kimlikler üzerinden yayılan dezenformasyon kampanyalarının önüne geçmeyi başlıca görevlerinden biri olarak görüyor. Her gün ortaya çıkan bilgi kirliliğiyle mücadele etmeyi sürdürmek için yeni biçim ve yöntemlere başvurma güdüsüyle hareket ediyor. Bunları yaparken toplumun bilgi havuzunu kirleten kaynakları kurutmayı, kamuoyunun medya okur-yazarlık reflekslerini geliştirmeyi, kötü niyetli içerik üreticilerine karşı bir bilinç oluşturmayı hedefliyoruz. Mücadelemizde en çok Anadolu Ajansı'nın bir asrı deviren tecrübesine, dünyanın dört bir yanına yayılan geniş muhabir ağına ve sıkı sıkıya bağlı olduğumuz gazetecilik etiğine güveniyoruz.”

Teyit Hattı'nın internet sitesinde tespit edilen şüpheli haber ve iddialar “politika”, “aktüel”, “kültür/sanat”, “bilim/teknoloji”, “ekonomi” başlıkları altında yer almaktadır. İnternet sayfasında çeşitli konularda kaleme alınan blog yazılarının yanı sıra kelime anlamlarının da yer aldığı “teyit sözlüğü” bölümü yer almaktadır. Ancak platformda, doğruluğu değerlendirilecek iddiaların hangi ölçütler kapsamında seçildiklerine, uygulanan doğruluk kontrolü metotlarına ve ilkelerine yönelik bir bilgilendirme eksikliği gözlemlenmektedir. Teyit Hattı, doğruluk araştırmasının yapıldığı içerikleri aynı zamanda Instagram ve Twitter (@AA_TeyitHatti) hesaplarından da kullanıcılarına ulaştırmaktadır.

Resim 3.11. Anadolu Ajansı Teyit Hattı.

4. ANADOLU AJANSI TEYİT HATTI TARAFINDAN DOĞRULUK KONTROLÜ YAPILAN HABERLERİN İNCELENMESİ

Bu bölümde; bilgi ekosistemi içerisinde yer alan yanlış ve çarpıtılmış bilgilerle çevrelenen şüpheli iddialara karşı mücadele eden haber doğrulama platformlarından biri olan Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın doğrulama süreci aşamaları ve doğruluk kontrolü yöntemleri incelenmektedir. Platform, çevrimiçi iletişim ortamlarında dolaşan çeşitli iddiaları doğruluk kontrollerine tabi tutmaktadır. Ocak-Haziran 2023 tarihleri arasında AA Teyit Hattı tarafından ele alınan iddialar çalışma çerçevesinde oluşturulan analiz tablosu üzerinden içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın sınırlılıklarını ve aynı zamanda örneklem grubunu haberlerin genel olarak hafta başı gündeme alınması sebebiyle pazartesi günleri yayınlanan içerikler oluşturmaktadır.

Söz konusu unsurlar sonucunda oluşturulan analiz tablosu ile gerçekleştirilen incelemeler neticesinde iddiaların seçilme, araştırılma ve sonuçlandırılma aşamaları ile haberlerin doğrulanma sürecinde uygulanan kriterler ve doğruluk kontrolü yöntemleri ayrıntılı bir şekilde açıklığa kavuşturulmaktadır.

4.1. Yöntem

4.1.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışma, gelişen teknoloji ile birlikte internetin habercilik alanında ortaya çıkardığı yeni türler sonucu haberlerin doğru bir şekilde kamuya ulaşmasını engelleyen sorunların önlenmesi noktasında kurulan doğrulama platformu olgusuna odaklanmaktadır. Çalışmanın teorik temeli, teknolojik değişimlerin ve internetin habercilik pratiğine kazandırdığı yeniliklerin özellikle etik açıdan neleri beraberinde getirdiğini incelemeye dayanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, teknoloji devriminden başlayarak haberciliğin tarihinde meydana gelen değişimler ve yeni medyadaki gazetecilik uygulamaları ele alınmaktadır. Habercilik alanında yaşanan bu dönüşümler, internetle bağlantılı bir biçimde meydana gelmiş ve haberlerin doğruluğuyla ilgili sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle çalışmada, dijital medyada yer alan şüpheli iddialara yönelik mücadele etme amacıyla kurulan doğrulama platformlarından biri olan Anadolu Ajansı Teyit Hattı tarafından yayınlanan içerikler haber ve doğruluk ilişkisini ortaya koymak adına çalışma

çerçevesinde geliştirilen analiz tablosu üzerinden içerik analizi yöntemi ile ele alınmıştır.

4.1.2. Araştırmanın Amaçları

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte habercilik alanında önemli dönüşümler yaşanmıştır. Geleneksel gazetecilik pratiği, internetle bütünleşmiş ve profesyonel gazetecilerin yerini sivil gazeteciler almıştır. Haber üretim süreçlerinde farklı teknolojilerin ve yeni medya uygulamalarının yaygınlaşması ile habercilik mesleki değerler ve standartların ihlallerinin yaşandığı bir alan haline gelmiştir. Gazeteciliğin özgürlük mücadelesi, internetin kullanılmaya başlamasıyla hâlâ devam etmektedir ancak etkisi eskisi kadar belirgin değildir. Bu çalışmada, haberciliğin son yıllardaki söz konusu değişimine internetin nasıl etki ettiği incelenmektedir. Ayrıca haber odalarındaki editör kontrolünün azalması, internet haberciliğinde bilgi doğruluğunu önemli bir sorun haline getirmiştir. Bu bağlamda haberlerin doğruluğuna yönelik okur şüphelerini gidermeye çalışan Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın haber doğrulama metodu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu süreçte internet aracılığıyla paylaşılan haberlerin doğruluğunun ne ölçüde olduğu bu platform tarafından yapılan araştırmalara dayandırılarak ortaya konulmaktadır.

4.1.3. Araştırma Soruları ve Varsayımlar

Bu çalışma kapsamında araştırılacak sorular şunlardır:

- AA Teyit Hattı iddia doğrulama sürecinde nasıl bir yol izlemektedir?
- AA Teyit Hattı'nın doğruladığı haber metinleri üzerinde yapılan içerik analizleri sonucunda haber ve doğruluk bağlamına ilişkin hangi bulgular bulunmaktadır?
- AA Teyit Hattı'nın analiz ettiği iddialar hangi dönemlerde artış göstermiştir?

Bu soruların temelinde şu varsayımlar bulunmaktadır:

- Yeni medya platformları haberlerin doğruluğunu sorgulatan önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır.
- Dijital medyada dezenformasyon özellikle olağanüstü ve afet dönemlerinde artış göstermektedir.

- Yeni medyanın habercilikte yol açtığı haberin okuyucuya doğru bir şekilde ulaştırılmasının önündeki engellere karşı AA Teyit Hattı bariyer görevi görmektedir.

4.1.4. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, AA Teyit Hattı adlı haber doğrulama platformu içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmektedir. İçerik analizi sözlü, yazılı ve diğer materyalleri nesnel ve sistematik bir şekilde sınıflandırma, sayısal verilere dönüştürme ve çıkarımda bulunma amacını taşıyan bilimsel bir yaklaşımdır. Bu yöntem, metinleri belirli kurallara dayalı kodlamalarla daha küçük içerik kategorileriyle özetleyen sistemli ve tekrarlanabilir bir teknik olarak kabul edilmektedir. İçerik analizi, metinleri sayısal verilere dönüştürerek sonuca ulaşma amacını taşır ve araştırmacının elde edilen veriler üzerinden objektif ve sistematik bir şekilde yorumda bulunabilmesine imkân tanır (Koçak ve Arun, 2006: 24).

Bu bağlamda araştırmada kullanılan tabloda haber durum belirlemeye, haber doğruluk kontrolüne ve sonuç sürecine ilişkin ayrı ayrı kategoriler bulunmakta ve ele alınan iddialar bu üç aşamaya göre incelenmektedir. İlk aşamada doğruluk kontrolü yapılan şüpheli iddianın uygunluk, geçerlilik, doğrulanabilirlik ve önem durumuna bakılarak ve bu iddianın AA Teyit Hattı tarafından hangi nedenlerle seçildiği açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır.

İkinci aşamada ise ele alınan şüpheli iddianın soruşturulmasına, kaynağının araştırılmasına, haber iddiasının içeriğinin analizine ve son olarak kamusal ve bilimsel verilerden yararlanılmasına ilişkin tespitler ortaya konulmaktadır. İncelenen iddiaya yönelik AA Teyit Hattı tarafından gerçekleştirilen doğrulama yöntemleri bu noktada değerlendirilmektedir.

Üçüncü aşama olan şüpheli iddiaların sonuç sürecinde ise ele alınan iddianın sonucu “doğru”, “yanlış” ve “belirsiz” olarak kategorilendirilmektedir. Sonucun “yanlış” veya “belirsiz” olması durumunda iddianın, Clarie Wardle’nin (2020a) “Yanlış ve Çarpıtılmış Bilginin 7 Türü” çalışması referans alınarak yedi farklı biçimi ortaya konulmaktadır. Yanlış haberin türü ise, Clarie Wardle ve Hossein Derekhshan’ın (2017) “Bilgi Bozukluğunun 3 Türü” çalışmalarından referans alınarak “dezenformasyon”, “mezenformasyon”, “malenformasyon” olarak belirlenmektedir.

Son olarak yanlış haberin amacı ve hedef kitlesinin ortaya konulması ile araştırma tamamlanmaktadır.

4.1.5. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu çalışma habercilikteki değişim süreçlerini ve internetin etkilerini ele alırken haber doğrulama platformlarını odak noktası olarak almıştır. Araştırmanın evrenini, haberlerin etik doğruluğunu sorgulayan ve haber doğrulama faaliyetlerine devam eden internet tabanlı platformlar oluşturmaktadır. Türkiye'de etkin bir şekilde haber doğrulama çalışmalarına devam eden Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Anadolu Ajansı'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi haber ajansı olmasından dolayı söz konusu araştırmada temsili örneklem olarak seçilmiştir. Verilerin elde edilmesi noktasında ise amaçlı örneklem ile AA Teyit Hattı doğrulama çalışmaları kapsamında pazartesi günleri üretilen içerikler ele alınmıştır.

4.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Ocak-Haziran 2023 tarihleri arasında pazartesi günleri AA Teyit Hattı'nın internet sitesinde yayınlanan içerikleri kapsamaktadır. Tarihlerin bu şekilde sınırlandırılmasının nedeni, Türkiye gündeminin deprem ve seçim gibi toplumun genelini ilgilendiren haber üretim süreçlerindeki farklı toplumsal yansımaları sağlaması olarak temellendirilmesi ve en güncel halini ortaya koyma çabası olmuştur. Amaçlı örneklem olarak belirlenen söz konusu tarih aralığı ise yapılan tüm çalışmaların incelenemeyecek derecede fazla olması ve habercilikte haftanın gündeminin belirlendiği günün genellikle pazartesi olması sebebiyle ilişkilendirilmiştir.

4.2. Anadolu Ajansı Teyit Hattı Tarafından Kontrolü Yapılan Haberlerin

Analizi

Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın internet sitesinde Ocak-Haziran 2023 tarihleri arasında pazartesi günleri yayınlanan 74 adet iddia tespit edilmiştir. Tüm bu iddialar, çalışma çerçevesinde geliştirilen analiz tablosu ile aşağıdaki gibi incelenmektedir.

İddia: Videonun Kâbe'de kar yağdığını gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitleleri						
(x) Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.1. 02.01.2023 Tarihli “Videonun Kâbe'de Kar Yağdığını Gösterdiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-mekkede-kar-yagdigini-gosterdigi-iddiasi/1815199>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Son zamanlarda çeşitli sosyal medya platformlarında, Mescid-i Haram'da ibadet ettiği görülen Müslümanların üzerine kar yağdığını gösteren bir video paylaşıyor.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, paylaşılan videodan aldığı ekran görüntülerini, tersine görsel arama metodu ile aradı.*” ifadesinden iddia, “görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Videoyla alakalı olarak Suudi Arabistan Ulusal Meteoroloji Merkezi'nin resmi Twitter hesabından yaptığı açıklamaya ulaştı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

Analiz sonucunda “*Videonun Kâbe'de kar yağdığını gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**bireyler**” oluşturmaktadır.

İddia: Pakistan parasında Türk bayrağı olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		(x) Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.2. 02.01.2023 Tarihli “Pakistan Parasında Türk Bayrağı Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/pakistan-parasinda-turk-bayragi-oldugu-iddiasi/1815198>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada yapılan paylaşımlarla Pakistan parasının üzerinde Türk bayrağının olduğu iddia edildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Pakistan parası ve Türk bayrağı şeklinde Google üzerinde bir tarama yapıldığında 2007’de bir gazetenin konuyla ilgili yapmış olduğu bir habere ulaşıldı.*” ifadesinden iddia, “görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Dönemin Pakistan Enformasyon Bakanı Tarık Azim bayrağın renginin yanlışlıkla kırmızı olduğunu açıkladı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

Analiz sonucunda “*Pakistan parasında Türk bayrağı olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlışlığın farkında olmama**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Görüntülerdeki otomobil Afganistan'da mı üretildi?						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
(x) Doğru		() Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.3. 09.01.2023 Tarihli “Görüntülerdeki Otomobil Afganistan'da Mı Üretildi?” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/goruntulerdeki-otomobil-afganistanda-mi-uretildi/1815223>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada dolaşıma sokulan videodaki otomobilin Afganistan'da üretildiği iddia edildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, videodan aldığı görüntüleri tersine görsel arama metodu ile aradı.*” ifadesinden iddia, “görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Videodaki aracın Afganistan'da üretilen Mada 9 isimli spor aracın test sürüşü sırasında çekilmiş görüntüleri olduğu tespit edilirken, haber kaynakları tarafından da haberleştirildiği belirlendi. Mada 9 ENTOP isimli Afganistan'da kurulan bir firma tarafından geliştirildi. ENTOP'ın CEO'su Muhammad Raza Ahmadi'ye göre Mada 9, Afganistan Bilişim Bakanlığı desteğiyle, Afganistan Teknik ve Mesleki Eğitim Dairesi ve İnovasyon Merkezi'nde beş yıldır geliştiriliyor.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

Analiz sonucunda “*Görüntülerdeki otomobil Afganistan'da mı üretildi?*” başlıklı haber **doğrulanmıştır.**

İddia: Mekke'de son yağışların ardından dağların yeşillendiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
(x) Doğru		() Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.4. 09.01.2023 Tarihli “Mekke'de Son Yağışların Ardından Dağların Yeşillendiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/mekkede-son-yagislarin-ardindan-daglarin-yesillendigi-iddiasi/1815224>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada kullanıcılar tarafından paylaşılan video ve görüntülerle Arabistan'da son yağışların ardından dağların yeşillendiğini iddia etti.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*İngilizce ve Arapça, Mekke'de yağış ve dağlar şeklinde internette taratıldığında konuyla ilgili basında haberlerin yapıldığı görüldü.*” ifadesinden iddia, “görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Mekke Emirliği resmi Twitter hesabında paylaştığı gönderisinde son yağmurlardan sonra yeşilliklerle kaplanan dağların gösterildiği videoya yer verdiği tespit edildi.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

Analiz sonucunda “*Mekke'de son yağışların ardından dağların yeşillendiği iddiası*” başlıklı haber **doğrulanmıştır.**

İddia: Yavuz Sultan Selim'in küpe taktığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.5. 09.01.2023 Tarihli “Yavuz Sultan Selim'in Küpe Taktığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/kultur-sanat/yavuz-sultan-selimin-kupe-taktigi-iddiasi/1815228>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Yavuz Sultan Selim'in küpe taktığı iddiası, tarihi bir portreye dayanıyor.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı konu hakkında güncel bilgi için T.C. Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar Başkanlığı'na başvurdu.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan tarihçilerin görüşlerinden ve “*Tarihçiler Yavuz Sultan Selim'in küpe takmadığı konusunda hemfikir.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

Analiz sonucunda “*Yavuz Sultan Selim'in küpe taktığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**bireyler**” oluşturmaktadır.

İddia: Boğaziçi Üniversitesi'nde "Bir dekana üç koltuk" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.6. 16.01.2023 Tarihli “Boğaziçi Üniversitesi'nde ‘Bir Dekana Üç Koltuk’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/bogazici-universitesinde-bir-dekana-uc-koltuk-iddiasi-/1815240>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde 3 bölüm var: İktisat, İşletme ve Siyaset Bilim ve Uluslararası İlişkiler* Haber “*Bir dekana üç koltuk*” başlığıyla 11 Ocak’ta Cumhuriyet gazetesinde yayımlandı” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*11 Ocak’ta Cumhuriyet gazetesinde yayımlandı*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Prof. Dr. Gökhan Özertan, İktisat Bölüm Başkanı, Prof. Dr. Oğuzhan Özbaş, İşletme Bölüm Başkanı, Prof. Dr. Murat Önder, Prof. Dr. Hakan Yılmaz’dan boşalan Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı kadrosuna geçici süre vekalet ediyor.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Boğaziçi Üniversitesi’nde “Bir dekana üç koltuk’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: ABD FAA sisteminin Rus siber saldırısına uğradığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
() Kanıt ve ispatı mümkün			(x) Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.7. 16.01.2023 Tarihli “ABD FAA Sisteminin Rus Siber Saldırısına Uğradığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/abd-faa-sisteminin-rus-siber-saldirisina-ugradigi-iddiasi/1815241>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün değil** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*ABD Federal Havacılık İdaresi'nin (FAA) NOTAMS (Notices to Air Missions) sisteminde yaşanan kesintinin ardından ABD genelinde binlerce uçuş ertelendi ve iptal edildi.*” ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*11 Ocak Çarşamba günü yaşanan bu kesintinin ardından sosyal medyada konuyla ilgili birçok iddia gündeme gelmeye başladı.*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*FAA, Bildirim Sistemi'nde yaşanan kesintiyi çözmeye çalıştıklarını aktarırken, güncellemeleri de Twitter'da paylaştıkları tweet zinciri üzerinden yaptılar. Sistem kesintisinin temel nedenini incelediklerini ve yaptıkları ön çalışmalarda kesintiye hasarlı bir veri tabanı dosyasının sebep olabileceğini paylaşıırken, FAA şu an için siber saldırı olduğuna dair herhangi bir kanıtın olmadığını da belirtti.*” ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*ABD FAA sisteminin Rus siber saldırısına uğradığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“uydurma içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”**

olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar vermek” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “kurum ve kuruluşlar” oluşturmaktadır.

İddia: "Video, Nepal'de düşen uçağın son anlarını gösteriyor" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
(x) Doğru		() Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.8. 16.01.2023 Tarihli “Video, Nepal'de Düşen Uçağın Son Anlarını Gösteriyor” İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/video-nepalde-dusen-ucagin-son-anlarini-gosteriyor-iddiasi-/1815242>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün değil** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“Nepal'in başkenti Katmandu'dan Pokhara kentine gitmek üzere havalanan, Yeti Hava Yollarına ait "ATR 72" tipi yolcu uçağı, Seti Nehri Vadisi yakınında düştü. Arama kurtarma ekipleri uçaktaki 72 kişiden 68'inin cansız bedenlerine ulaştı. Karakutusu bulunan uçağın neden düştüğüne dair net bir açıklama yapılmadı. Ancak sosyal medyaya paylaşılan ve uçaktaki bir yolcunun kaza anlarını kaydettiğine dair görüntüler basında geniş yer buldu.”* ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Videoyu çeken yolcunun oturduğu koltuğun başlığında Yeti Havayolları'nın logosu görünüyor”, “Görüntüler, Sonu Jaiswal isimli bir kişinin Facebook üzerinden gerçekleştirdiği canlı yayın sonrası sosyal medyada dolaşıma girdi.”, “Hindistan vatandaşı Sonu Jaiswal'in ismi, yolcu listesinde yer alıyor.”* ifadelerinden iddia, **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan *“Teyit Hattı, Sonu Jaiswal'in Nepal uçağında seyahat edip etmediğini araştırdı. Nepal medyası tarafından paylaşılan 68 kişilik yolcu listesinde, videoyu yayınlayan Sonu Jaiswal isimli Hint vatandaşının adının da yer aldığı belirlendi.”* ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda "Video, Nepal'de düşen uçağın son anlarını gösteriyor" iddiası" başlıklı haber **doğrulanmıştır**.

İddia: U1 Metro Hattı ile İstanbul Havalimanı arasındaki yürüme mesafesinin 21 dakika olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
(x) İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.9. 23.01.2023 Tarihli "U1 Metro Hattı ile İstanbul Havalimanı Arasındaki Yürüme Mesafesinin 21 Dakika Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/u1-metro-hatti-ile-istanbul-havalimani-arasindaki-yurume-mesafesinin-21-dakika-oldugu-iddiasi-/1815260>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün değil** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyadaki iddiaları bazı haber siteleri ‘Skandal: İstanbul Havalimanı Metrosu Yolcuları 1,5 KM Uzakta Bırakıyor’ başlığıyla okuyucularına servis etti.*” ifadesinden iddia **“haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, İstanbul Havalimanı ile metro giriş kapılarını birbirine bağlayan ve otoparkın üzerinden geçen ‘yaklaşık 300 metrelik geçidin’ yürüme mesafesiyle ne kadar sürdüğünü de inceledi. Her iki denemesinde de ortalama 400 adım atan muhabirimiz, Kağıthane-İstanbul Havalimanı Metro istasyonu ile İGA’nın kapısına yürüyen bantları kullanıp normal hızda hareket ederek 2 dakika ile 2 dakika 20 saniye arasında zaman harcadı.*” ifadesinden iddia, “*görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.*” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı muhabiri, U1 Metro Hattı ve İstanbul Havalimanı giriş kapılarını birbirine bağlayan ‘300 metrelik’ geçidi, yürüyen bantları kullanarak ortalama 2 dakika 20 saniyede yürüdü.*’, ‘*Yolcu peronundan, 10 numaralı İGA kapısına gidiş 6 dakika 19 saniye sürdü.*’, “*İstanbul Havalimanı Giriş 1” noktasındaki otoparkta 5'er dakika aralıklarla sefer süresi ortalama 3 dakika olan servis*

araçlarının çalıştığı öğrenildi.” ifadesinden iddia, “iddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “U1 Metro Hattı ile İstanbul Havalimanı arasındaki yürüme mesafesinin 21 dakika olduğu iddiası” başlıklı haber yalanlanmıştır. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “uydurma içerik” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “dezenformasyon” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar vermek” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “kurum ve kuruluşlar” ile “toplumun bir kesimi” oluşturmaktadır.

İddia: Videonun Fransa'da gıda yardımı alabilmek için sıraya giren öğrencileri gösterdiği iddiası	
Haber Durum Belirleme	
Uygunluk Durumu	
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti	() Kamusal söylem
Geçerlilik Durumu	
() Kişisel yorum – varsayım	(x) Gerçekliği yansıtan objektif
Doğrulanabilirlik Durumu	
(x) Kanıt ve ispatı mümkün	() Kanıt ve ispatı mümkün değil
Önem Durumu	
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık	() Gündem – olağanüstü dönem
Haber Doğruluk Kontrolü	
Haberin İddiasını Soruşturma	
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.	(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma	
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.	(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi	
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.	(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma	
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.	(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 4.10. 30.01.2023 Tarihli “Videonun Fransa'da Gıda Yardımı Alabilmek İçin Sıraya Giren Öğrencileri Gösterdiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-fransada-gida-yardimi-alabilmek-icin-siraya-giren-ogrencileri-gosterdigi-iddiasi-/1815281>, (Teyit Hattı, 2023).

Sonuç Süreci

Haber Doğrulama Sonucu						
☒ Doğru		☐ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☐ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☐ Toplumun tamamı	

Tablo 4.10. (devam) 30.01.2023 Tarihli “Videonun Fransa'da Gıda Yardımı Alabilmek İçin Sıraya Giren Öğrencileri Gösterdiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-fransada-gida-yardimi-alabilmek-icin-siraya-giren-ogrencileri-gosterdigi-iddiasi-/1815281>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları ve yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medya platformu Twitter'da ve haber sitelerinde, Fransa'da gıda yardımı alabilmek için sıraya giren yüzlerce öğrenciyi gösterdiği iddiasıyla paylaşılan bir video gündeme geldi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer**

verilmiştir.” ve “haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “AA Teyit Hattı, videonun Linkee isimli derneğin yaptığı gıda yardımı için sıraya giren öğrencileri gösterdiğini teyit etmek için Linkee ile iletişime geçti.” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “AA Teyit Hattı, videonun çekildiği lokasyonu belirlemek için görüntüleri Google Maps aracılığıyla araştırdı.” ifadesinden iddia, “görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgidен dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “Dominique Laureau, Linkee'nin gıda yardımını gösterdiği belirtilen görüntülerin Gazeteci Clement Lanot tarafından CL Press ajansı için çekildiğini bildirdi ve görüntülerin sosyal medyada paylaşıldığı tweet linkini Teyit Hattı'na ilettili.” ifadesinden iddia, **içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “Videonun Fransa'da gıda yardımı alabilmek için sıraya giren öğrencileri gösterdiği iddiası” başlıklı haber **doğrulanmıştır.**

İddia: Sakarya'da 5,5 büyüklüğünde deprem olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti	() Kamusal söylem					
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım	() Gerçekliği yansıtan objektif					
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün	() Kanıt ve ispatı mümkün değil					
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık	(x) Gündem – olağanüstü dönem					
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.	() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.					
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.	(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.					
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.	(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.					
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.	(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.					
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru	(x) Yanlış	() Belirsiz				
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon	() Mezenformasyon	() Malenformasyon				
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme	() Yanlış yönlendirme	() Yanlışlığın farkında olmama				
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler	() Kurum ve kuruluşlar	() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı			

Tablo 4.11. 06.02.2023 Tarihli “Sakarya'da 5,5 Büyüklüğünde Deprem Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sakaryada-5-5-buyuklugunde-deprem-oldugu-iddiasi-/1815306>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Kandilli Rasathanesi yetkilileri ile iletişim kurularak iddialar soruldu. Yapılan açıklamada, Sakarya’da herhangi bir depremin meydana gelmediği, depremlerin çözümlendikten sonra resmi hesaplardan vatandaşlarla paylaşıldığı ifade edildi. Yetkililerden gelmeyen, onaylanmamış verilere itibar edilmemesi gerektiği ifade edildi.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Kandilli Rasathanesi ve AFAD, Sakarya’da 5,5 büyüklüğünde deprem olduğuna dair iddiaları yalanladı.*” ifadesinden iddia, **içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Sakarya’da 5,5 büyüklüğünde deprem olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır.** Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar vermek**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Adana Havalimanı'nın uçuş trafiğine kapatıldığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.12. 06.02.2023 Tarihli “Adana Havalimanı'nın Uçuş Trafiğine Kapatıldığı İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/adana-havalimaninin-ucus-trafigine-kapatildi-iddiasi/1815307>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Twitter başta olmak üzere sosyal medya platformlarında Adana Havalimanı'nın ikinci bir emre kadar uçuşlara kapatıldığı öne sürüldü. Bu iddia sadece sosyal medyada değil bazı haber siteleri tarafından da okuyucularla paylaşıldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*İddianın gündeme gelmesinin ardından, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü resmi sosyal medya hesabından yalanlama metni vatandaşlarla paylaşıldı. "Deprem nedeniyle Adana Havalimanı'nın trafiğe kapandığına ilişkin haberler gerçek dışıdır. Havalimanımızda yolcularımıza hizmet vermeye devam edilmektedir."* ifadelerine yer verildi.” ifadesinden iddia, **içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Adana Havalimanı'nın uçuş trafiğine kapatıldığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar**

vermek” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “kurum ve kuruluşlar” ile “toplumun bir kısmı” oluşturmaktadır.

İddia: Görüntülerin Kahramanmaraş depremine ait olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		(x) Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitesini						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.13. 06.02.2023 Tarihli “Görüntülerin Kahramanmaraş Depremine Ait Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-kahramanmaras-depremine-ait-oldugu-iddiasi/1815303>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Bir sosyal medya kullanıcısı, ‘6 Şubat 2023 birkaç yüz ölü olduğuna dair haberler var. Son bir saatte meydana gelen 7,8 büyüklüğündeki depremin merkez üssü Güney #Turkey’de tüm binalar çöktü.’ ifadelerini yazarak bir video paylaştı.*”, “*Başka bir Twitter kullanıcısı, ‘Ölüm ve hayat mücadelesi #deprem anında #gaziantep #depremoldu #kahramanmaraş’ ifadelerini yazarak bir video paylaştı.*” ve “*Bir başka kullanıcı da ‘#deprem #sondakika Korkunç Hatay Antakya tüm Türkiye İstanbul’da #Mardin Erzurum önemli duyuru #İskenderun Güneydoğu Hatay’da’ ifadelerini yazarak bir deprem videosu paylaştı.*” ifadelerinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*İlk görüntünün 30.10.2020’de İzmir’in Seferihisar ilçesinde meydana gelen depreme ait olduğu tespit edildi. İkinci görüntünün 23.10.2022’de Düzce’nin Gölyaka ilçesinde meydana gelen depreme ait olduğu belirlendi. Üçüncü görüntünün 24.06.2021’de ABD Florida eyaletindeki Miami’deki kentindeki bir binanın çökme anını gösterdiği anlaşıldı*” ifadelerinden iddia, “*görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.*” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgidan dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Görüntülerin Kahramanmaraş depremine ait olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü

“dezenformasyon” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar vermek” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “toplumun tamamı” oluşturmaktadır

İddia: "Malatya'da yaşlı ve engellilerin dışarıda kaldığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			(x) Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış			() Belirsiz	
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	(x) Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon			() Malenformasyon	
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme			() Yanlışlığın farkında olmama	
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar			() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı

Tablo 4.14. 06.02.2023 Tarihli “Malatya'da Yaşlı ve Engellilerin Dışarıda Kaldığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/vg/video-galeri/malatyada-yasli-ve-engellilerin-disarida-kaldigi-iddiasi/92821>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Bazı haber siteleri ve sosyal medya kullanıcıları depremin etkilediği illerden Malatya’da özel bir bakım merkezinden deprem nedeniyle çıkarılan engelli vatandaşların soğukta donma riskiyle karşı karşıya kaldığı ileri sürüldü. Görüntülerde engelli vatandaşlar ve bir kişinin sesi duyuluyor.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” ve “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı söz konusu iddiayı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkililerine sordu. Yapılan açıklamada, basında yer alan görüntülerin öğlen vakti gerçekleşen şiddetli depremde bir kısmı yatağa bağımlı ağır engelli vatandaşların hızlıca dışarı taşınması sonrasında çekildiği aktarıldı.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Malatya’da yaşlı ve engellilerin dışarıda kaldığı’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı bağlam**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü

“dezenformasyon” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar vermek” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “bireyler” ile “kurum ve kuruluşlar” oluşturmaktadır.

İddia: AFAD'ın "İstanbul'da bu geceyi dışarıda geçirin" açıklaması yaptığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.15. 06.02.2023 Tarihli “AFAD'ın ‘İstanbul'da Bu Geceyi Dışarıda Geçirin’ Açıklaması Yaptığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/afadin-istanbulda-bu-geceyi-disarida-gecirin-aciklamasi-yaptigi-iddiasi/1815308>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının araştırılması; Haber içeriğinde yer alan “*Hem sosyal medyada hem de mesajlaşma gruplarında, Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremden sonra fay hatlarının Türkiye'ye gittikçe yayıldığı, AFAD'ın güvenlik amacıyla vatandaşların dışarıda kalmaları gerektiğine dair uyarı yaptığı öne sürüldü.*” ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, söz konusu iddialarla ilgili Jeolog Prof. Dr. Okan Tüysüz ile iletişime geçti. Tüysüz, iddiaların gerçeği yansıtmadığını söyledi...*” ifadesinden iddia, **“iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı, söz konusu iddiayla ilgili Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'ın afet durumlarında devamlı olarak duyurularını yaparak kamuoyunu bilgilendirdiği sosyal medya hesaplarını taradı.*” ifadelerinden iddia, **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgidan dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*AFAD'ın bahse konu olan iddiayla ilgili olarak herhangi bir paylaşımı bulunmadığı*”

tespit edildi. AFAD Risk Azaltma Müdürü Orhan Tatar, yaptığı basın toplantısında...” ifadesinden iddia, “içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “AFAD’ın “İstanbul’da bu geceyi dışarıda geçirin’ açıklaması yaptığı iddiası” başlıklı haber yalanlanmıştır. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “uydurma içerik” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “dezenformasyon” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “yanlış yönlendirme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “toplumun tamamı” oluşturmaktadır.

İddia: "NEREDEYİM" yazıp 7777'ye gönderildiğinde yetkililere konum bildirildiği iddiası	
Haber Durum Belirleme	
Uygunluk Durumu	
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti	() Kamusal söylem
Geçerlilik Durumu	
(x) Kişisel yorum – varsayım	() Gerçekliği yansıtan objektif
Doğrulanabilirlik Durumu	
(x) Kanıt ve ispatı mümkün	() Kanıt ve ispatı mümkün değil
Önem Durumu	
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık	(x) Gündem – olağanüstü dönem
Haber Doğruluk Kontrolü	
Haberin İddiasını Soruşturma	
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.	() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma	
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.	(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi	
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.	(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma	
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.	() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 4.16. 06.02.2023 Tarihli “NEREDEYİM’ Yazıp 7777’ye Gönderildiğinde Yetkililere Konum Bildirildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/neredeyim-yazip-7777ye-gonderildiginde-yetkililere-konum-bildirildiği-iddiası-/1815302>, (Teyit Hattı, 2023).

Sonuç Süreci

Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☒ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☐ Dezenformasyon		☒ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☒ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitleleri						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☒ Toplumun tamamı	

Tablo 4.16. (devam) 06.02.2023 Tarihli “NEREDEYİM’ Yazıp 7777’ye Gönderildiğinde Yetkililere Konum Bildirildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/neredeyim-yazip-7777ye-gonderildiginde-yetkililere-konum-bildirildi-iddiasi-/1815302>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Teyit Hattı, söz konusu iddia hakkında Turkcell Müşteri Hizmetleri ile iletişime geçti. Turkcell Müşteri Hizmeti yetkilisi Teyit Hattı'na yaptığı açıklamada ‘Sosyal medyada dolaşan ve çok fazla haber sitesinde yer alan bu iddia doğru değil...*” ifadesinden iddia, “**iddianın**

ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda "NEREDEYİM" yazıp 7777'ye gönderildiğinde yetkililere konum bildirildiği iddiası” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlışlığın farkında olmama**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Depremlerin Boğaz'daki ABD savaş gemisiyle alakalı olduğu" iddiası	
Haber Durum Belirleme	
Uygunluk Durumu	
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti	() Kamusal söylem
Geçerlilik Durumu	
() Kişisel yorum – varsayım	(x) Gerçekliği yansıtan objektif
Doğrulanabilirlik Durumu	
(x) Kanıt ve ispatı mümkün	() Kanıt ve ispatı mümkün değil
Önem Durumu	
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık	(x) Gündem – olağanüstü dönem
Haber Doğruluk Kontrolü	
Haberin İddiasını Soruşturma	
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.	() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma	
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.	() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi	
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.	() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma	
(x) İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.	(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 4.17. 06.02.2023 Tarihli "Depremlerin Boğaz'daki ABD Savaş Gemisiyle Alakalı Olduğu' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/depremlerin-bogazdaki-abd-savas-gemisiyle-alakali-oldugu-iddiasi/1815311>, (Teyit Hattı, 2023).

Sonuç Süreci

Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☒ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☒ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☒ Toplumun tamamı	

Tablo 4.17. (devam) 06.02.2023 Tarihli "Depremlerin Boğaz'daki ABD Savaş Gemisiyle Alakalı Olduğu' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/depremlerin-bogazdaki-abd-savas-gemisiyle-alakali-oldugu-iddiasi/1815311>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Kompla teorilerinin fitili, ABD'ye ait bir savaş gemisinin birkaç gün önce İstanbul Boğazı'na demirlemesiyle başladı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “İddianın bilimsel karşılığı yok. Gemideki komutan, Türkiye'ye geliş nedenlerini açıkladı. İnternette iddiayla ilgili geçmişten bugüne çok sayıda içeriğe rastlanıyor.” ifadesinden iddia, “**İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan “Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Jeofizik Bölümü Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Sabri Bülent Tank da geçmişte 1999 Depremi'ndeki HAARP iddialarıyla ilgili değerlendirmesinde depremleri tetiklemenin mümkün olmadığını belirtiyor.” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Depremlerin Boğaz'daki ABD savaş gemisiyle alakalı olduğu*’ iddiası” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Kahramanmaraş depreminde Atatürk Barajı'nın hasar aldığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitleleri						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.18. 06.02.2023 Tarihli "Kahramanmaraş Depreminde Atatürk Barajı'nın Hasar Aldığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/kahramanmaras-depreminde-aturk-barajinin-hasar-aldigi-iddiasi/1815304>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum ve varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Şanlıurfa Valiliği ve Birecik Kaymakamlığı Birecik Barajı'nın hasar aldığına dair iddiaları yalanladı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Kahramanmaraş depreminde Atatürk Barajı'nın hasar aldığı' iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Deprem sonrası Türkiye'de tsunami dalgaları oluştu" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.19. 06.02.2023 Tarihli "Deprem Sonrası Türkiye'de Tsunami Dalgaları Oluşturdu" İddiası Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deprem-sonrasi-turkiye-tsunami-dalgaları-olustugu-iddiasi/1815310>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Çıkan haberlerin üzerine yabancı kaynaklı çok sayıda sosyal medya kullanıcısı Türkiye’de tsunami yaşandığını iddia eden videolar paylaşmaya başladı. Aynı video farklı hesaplar tarafından da paylaşılmaya devam etti.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı gündemdeki Tsunami uyarılarını Ankara Üniversitesi Jeofizik Bölüm Başkanı Bülent Kaypak’a sordu...*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı iddialara konu olan videoları araştırdı...*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Deprem sonrası Türkiye’de tsunami dalgaları oluştu*” iddiası” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Gökyüzündeki ışığın depremden önce Türkiye’de gözlemlendiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☒ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☐ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☒ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☒ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☐ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☒ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☒ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☒ Toplumun tamamı	

Tablo 4.20. 13.02.2023 Tarihli "Gökyüzündeki Işığın Depremden Önce Türkiye’de Gözlemlendiği’ İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/gokyuzundeki-isiigin-depremden-once-turkiye-de-gozlemlendiği-iddiasi/1815379>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının araştırılması; Haber içeriğinde yer alan “*Bir sosyal medya kullanıcısı tarafından paylaşılan gönderide, Kahramanmaraş depreminden saniyeler önce Türkiye ve Suriye'nin semalarında sıra dışı görüntülerin belirdiği iddia edildi*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, söz konusu videoyu araştırdı...*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Gökyüzündeki ışığın depremden önce Türkiye’de gözlemlendiği’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Fotoğrafın Irak'ta Japon şirket tarafından yapılan ve depremde ayakta kalan merdiveni gösterdiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.21. 13.02.2023 Tarihli "Fotoğrafın Irak'ta Japon Şirket Tarafından Yapılan ve Depremde Ayakta Kalan Merdiveni Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/fotografın-irakta-deprem-sonrası-japon-sirketi-tarafından-yapılan-merdiveni-gosterdiği-iddiası/1815378>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada paylaşılan bir gönderide yer alan görselin Irak depreminden sonra yıkılan binada ayakta kalan ve Japon bir şirket tarafından yapılan merdiveni gösterdiği iddia edildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Gönderide yer alan görseli Google Tersine Arama Yöntemi ile tarattığımızda fotoğrafın orijinaline ulaşıldı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Fotoğrafın Irak'ta Japon şirket tarafından yapılan ve depremde ayakta kalan merdiveni gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: "AFAD'ın, yaşam belirtisi bulunan binada enkaz kaldırmaya başladığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.22. 13.02.2023 Tarihli "AFAD'ın, Yaşam Belirtisi Bulunan Binada Enkaz Kaldırmaya Başladığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/vg/video-galeri/afadin-yasam-belirtisi-bulunan-binada-enkaz-kaldirmaya-basladi-iddiasi-/92822>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Bir sosyal medya kullanıcısı tarafından paylaşılan gönderide, Hatay'ın İskenderun İlçesine bağlı Çay Mahallesi'nde yıkılan Günay Apartmanı'nın enkazından seslerin geldiği, içeride canlıların bulunduğu, buna rağmen AFAD'ın enkaz temizlemek için çalışmalar başlattığı ve kurtarmaya engel olduğu iddia edildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Görüntülerde ekibe çalışma planını aktarırken görülen TAP ekibinden Can Sözen, TAP Başkanı Rezzak Elazat ve sahada faaliyet gösteren güvenlik güçleri, Teyit Hattı'na konuyla ilgili açıklamalarda bulundu.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*AFAD'ın, yaşam belirtisi bulunan binada enkaz kaldırmaya başladığı*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan

haber “yanlış yönlendirme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “kurum ve kuruluşlar” ile “toplumun tamamı” oluşturmaktadır.

İddia: Konteyner için önceliğin ev sahiplerine verildiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haber Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haber Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haber Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.23. 13.02.2023 Tarihli "Konteyner İçin Önceliğin Ev Sahiplerine Verildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/konteyner-icin-onceligin-ev-sahiplerine-verildigi-iddiasi/1815383>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*İddianın paylaşıldığı gönderide yer alan fotoğrafı Google tersine arama yöntemi ile arattığımızda fotoğrafın Romanya'da çekildiği görüldü.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. İddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı'nın iletişime geçtiği bir AFAD yetkilisi iddianın doğru olmadığını...*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Konteyner için önceliğin ev sahiplerine verildiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: "Pazarcık'ta salgın başladı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.24. 20.02.2023 Tarihli "Pazarcık'ta Salgın Başladı" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/pazarcikta-salgin-basladi-iddiasi/1815470>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı söz konusu iddiaları araştırdı. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca 18.02.2022'de resmi Twitter hesabından bahse konu olan iddialarla ilgili yaptığı ilk açıklamada 'Deprem bölgelerinde salgın hastalık yoktur. Tahliye edilmesi gereken hiçbir ilimiz bulunmuyor. Halk sağlığı için bütün tedbirler devrede.' dedi.*” ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Pazarcık'ta salgın başladı' iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“uydurma içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“kasıtlı olarak zarar verme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“toplumun tamamı”** oluşturmaktadır.

İddia: Videonun Ay'a inen UFO'yu gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.25. 20.02.2023 Tarihli "Videonun Ay'a İnen UFO'yu Gösterdiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-aya-inen-ufoyu-gosterdigi-iddiasi-/1815472>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Twitter'da ‘Bir astronomi meraklısı ayı gözlemlerken, ayın karşı tarafına inen dev bir UFO'yu böyle görüntüledi’ açıklamasıyla paylaşılan videonun yer aldığı tweet 2 milyon 400 bin görüntülenme aldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı, videoyu inceledi. Video görüntüleri internette açık kaynaklarda taratıldığında, videonun ‘aleksey_n’ isimli kullanıcı tarafından Youtube'a yüklendiği tespit edildi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun Ay'a inen UFO'yu gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Gaziantep'te yıkılmayan binaları Japon mühendislerin inşa ettiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.26. 20.02.2023 Tarihli "Gaziantep'te Yıkılmayan Binaları Japon Mühendislerin İnşa Ettiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/gaziantep-te-yikilmayan-binalari-japon-muhendislerin-insa-ettiği-iddiasi/1815473>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; “*Sosyal medyada yapılan paylaşımlarda, Gaziantep'te bulunan Iconova Evleri adlı sitenin Japon mühendislerin inşa ettiği öne sürüldü.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı, konuyla ilgili yaptığı araştırmada Şireci Acarsan İnş. San. Tic. Yetkililerine ulaşarak Japon mühendis iddialarını sordu. Şirket yetkilisi projenin bir sistemin ürünü olduğunu ve tamamen kendilerinin üretimi olduğunu belirtti...*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Gaziantep'te yıkılmayan binaları Japon mühendislerin inşa ettiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Kontrollü yıkılan Elbistan Belediyesi enkazında resmi evrak kaldı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.27. 20.02.2023 Tarihli "Kontrollü Yıkılan Elbistan Belediyesi Enkazında Resmi Evrak Kaldı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/kontrollu-yikilan-elbistan-belediyesi-enkazinda-resmi-evrak-kaldi-iddiasi/1815471>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Elbistan Cumhuriyet Başsavcılığı, ilçe belediye binasının yıkılarak binadaki belgelerin yok edildiği ve delillerin karartıldığı yönündeki iddiaların gerçeği yansıtmadığını duyurmuştu. Yazılı açıklamada, ‘Tüm delillere el kondu, deliller muhafaza altına alındı, delillerin karartıldığı iddialar gerçeği yansıtmıyor.’ denildi.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Kontrollü yıkılan Elbistan Belediyesi enkazında resmi evrak kaldı’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: "Videonun depremden sonra Hatay'da kaydedildiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.28. 20.02.2023 Tarihli "Videonun Depremden Sonra Hatay'da Kaydedildiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-depremden-sonra-hatayda-kaydedildiği-iddiası/1815476>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada, Hatay'da meydana gelen depremlerin ardından yer kabuğunun kırılmasına ilişkin yeni bir video dolaşıma sokuldu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı iddiaya konu olan videodan alınan ekran görüntülerini tersine görsel arama metodu ile aradı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun depremden sonra Hatay'da kaydedildiği' iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: "Bağış kampanyaları hakkında konuşan kişinin imam olduğu" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.29. 20.02.2023 Tarihli "Bağış Kampanyaları Hakkında Konuşan Kişinin İmam Olduğu" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/bagis-kampanyalari-hakkinda-konusan-kisinin-imam-oldugu-iddiasi-/1815474>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan-objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Bir sosyal medya kullanıcısı Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olduğunu iddia ettiği bir imamın camide verdiği cuma hutbesinde bağış yapan kişilerin Türkiye Tek Yürek Kampanyası'na verdikleri desteğin miktarını eleştirdiği videoyu paylaşarak, 'Bir imam Cuma hutbesinde Haluk Levent ve Oğuzhan Uğur'u hedef aldı' ifadelerini kullandı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Diyanet İşleri Başkanlığı Ofisi yetkilileri videodaki yerin camii değil, bir fabrikaya ait ibadet için ayrılmış bir yer olduğunu, videoda konuşan kişinin ise Diyanet İşleri Başkanlığı ile hiçbir ilişkisinin olmadığını aktardı.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Bağış kampanyaları hakkında konuşan kişinin imam olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**bireyler**” ile “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: "Depremzedelerin Konya'daki boş evlere yerleştirilmediği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.30. 20.02.2023 Tarihli "Depremzedelerin Konya'daki Boş Evlere Yerleştirilmediği" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/depremedelerin-konyadaki-bos-evlere-yerlestirilmediği-iddiasi-/1815469>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan-objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“Twitter'da paylaşılan bir video ile boş olan evlerin depremzedelere verilmediği iddia edildi.”* ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan *“AA Teyit Hattı'nın iletişime geçtiği Dedemli köyü muhtarı Yunis Özer, köy halkının taşınma işlemlerinin devam ettiğini ama henüz taşınmayanların veya ikinci bir evi olanların evlerini depremzedelere açtığı ve köy halkının elinden gelen her yardımı yaptığı bilgisini aktardı.”* ifadesinden iddia, **“iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“İddianın yer aldığı içerikteki videodan alınan görüntü Google tersine görsel arama yöntemi ile aratıldığında, evlerin Konya Meram ilçesine TOKİ tarafından kurulan Dedemli mahallesini gösterdiği tespit edildi.”* ifadesinden iddia **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda *“Depremzedelerin Konya'daki boş evlere yerleştirilmediği’ iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“çarpıtılmış içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin

türü “dezenformasyon” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar verme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “kurum ve kuruluşlar” ile “toplumun bir kesimi” oluşturmaktadır.

İddia: Görüntülerin 20 Şubat'taki depreme ait olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.31. 20.02.2023 Tarihli "Görüntülerin 20 Şubat'taki Depreme Ait Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-20-subattaki-depreme-ait-oldugu-iddiasi/1815481>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Depremden birkaç dakika sonra sosyal medyada bir video dolaşıma girdi. Panikle etrafa kaçışanların, yıkılan bir binanın altında kalmaktan son anda kurtulduğuna yönelik ifadeler paylaşımında yer aldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, iddiaya konu olan videonun 6 Şubat tarihinde gerçekleşen ilk depreme ait olduğunu belirledi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Görüntülerin 20 Şubat'taki depreme ait olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Enkaz altından kurtarılan kedi videosunun Türkiye'de kaydedildiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.32. 20.02.2023 Tarihli "Enkaz Altından Kurtarılan Kedi Videosunun Türkiye'de Kaydedildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/enkaz-altindan-kurtarilan-kedi-videosunun-turkiyede-kaydedildiği-iddiasi/1815475>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Yabancı bir sosyal medya kullanıcısı enkaz altından kurtarılan bir kedi videosu paylaşarak, görüntünün Türkiye’de kayda geçtiğini iddia etti.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı söz konusu videodan alınan ekran fotoğraflarını tersine görsel arama metodu ile aradı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Enkaz altından kurtarılan kedi videosunun Türkiye’de kaydedildiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Çöken apartmana 'az hasarlı' raporu verildiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.33. 20.02.2023 Tarihli "Çöken Apartmana 'Az Hasarlı' Raporu Verildiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/coken-apartmana-az-hasarli-raporu-verildiği-iddiasi-/1815480>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Tweet'de Hatay'ın Defne ilçesinde deprem sonrası 2 katı çöken apartmanın videosuna yer verildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Teyit Hattı apartmanların numarasını teyit etmek için Sümerler Mahallesi muhtarıyla iletişime geçti.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı, iddianın doğruluğunu araştırdı. Google Maps üzerinden videoda görüntülenen apartmanın ve çevresindeki apartmanların da bulunduğu adrese ulaştı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Çöken apartmana 'az hasarlı' raporu verildiği' iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar**

verme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “bireyler” ile “kurum ve kuruluşlar” oluşturmaktadır.

İddia: "61 milyon kişinin e-Devlet bilgilerinin çalındığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.34. 27.02.2023 Tarihli "61 Milyon Kişinin E-Devlet Bilgilerinin Çalındığı" İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/61-milyon-kisinin-e-devlet-bilgilerinin-calindigi-iddiasi-/1815531>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları-yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, iddialarla ilgili resmi sosyal medya hesabından kamuoyuyla bir bilgi notu paylaştı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*61 milyon kişinin e-Devlet bilgilerinin çalındığı’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Jandarma personelinin Hatay'da Türk bayrağını indirdiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.35. 27.02.2023 Tarihli "Jandarma Personelinin Hatay'da Türk Bayrağını İndirdiği" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/jandarma-personelinin-hatayda-turk-bayragini-indirdigi-iddiasi/1815534>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*İstanbul'da Jandarma personelinin, kaçak bir yapının yıkımı esnasında zarar görmemesi için direktteki Türk bayrağını indirmek istemesi, sosyal medyada paylaşılan bir video aracılığıyla çarpıtılarak kamuoyuna sunuldu*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, iddialarla ilgili resmi sosyal medya hesabından kamuoyuyla bir bilgi notu paylaştı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Jandarma personelinin Hatay'da Türk bayrağını indirdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "İniş yapan uçağın pistte sekip ters döndüğü" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.36. 27.02.2023 Tarihli "İniş Yapan Uçağın Pistte Sekip Ters Döndüğü" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/inis-yapan-ucagin-pistte-sekip-ters-dondugu-iddiasi-/1815533>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“Twitter'da dolaşıma giren bir videoda, bir yolcu uçağının kötü hava koşulları şartlarında inişe geçtiğine dair anlar yer aldı”* ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Anadolu Ajansı Teyit Hattı, kullanıcıların dikkatini çeken videonun arka planını araştırdı. Görüntülerin gerçek olmadığı, bir yazılım şirketi tarafından geliştirilen bir uçak simülasyonu oyununa ait olduğu anlaşıldı.”* ifadesinden iddia **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda *“İniş yapan uçağın pistte sekip ters döndüğü’ iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“hatalı ilişkilendirme”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“kasıtlı olarak zarar verme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“kurum ve kuruluşlar”** oluşturmaktadır.

İddia: "Rusya'da Kovid-19 aşılarının yasaklandığı ve imha edilmesi yönünde emir verildiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.37. 06.03.2023 Tarihli "Rusya'da Kovid-19 Aşılarının Yasaklandığı ve İmha Edilmesi Yönünde Emir Verildiği" İddiası Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/rusyada-kovid-19-asilarinin-yasaklandigi-ve-imha-edilmesi-yonunde-emir-verildigi-iddiasi-/1815586_ (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, iddiaların arka planını araştırmak için Moskova Ofisi ile temasa geçti. Rus basınında iddiaya dair herhangi bir haberin yer almadığı ifade edildi.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Rusya’da Kovid-19 aşularının yasaklandığı ve imha edilmesi yönünde emir verildiği’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Videoda yer alan seslerin antik uygarlıkların konuşmalarını gösterdiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		(x) Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.38. 06.03.2023 Tarihli "Videoda Yer Alan Seslerin Antik Uygarlıkların Konuşmalarını Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videoda-yer-alan-seslerin-antik-uygarliklarin-konusmalarini-gosterdigi-iddiasi/1815589>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının araştırılması; Haber içeriğinde yer alan “*Eski uygarlıkların konuşması olarak paylaşılan bir video, sosyal medya kullanıcıları tarafından farklı platformlar aracılığıyla pek çok kez paylaşıldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı'nın söz konusu video ile ilgili yaptığı araştırmada, ilk kaynağın 13 Aralık 2015 tarihinde yüklenen Youtube kanalına ‘Antik Dillerin Sesi’ isimli video olduğu tespit edildi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Videoda yer alan seslerin antik uygarlıkların konuşmalarını gösterdiği’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlışlığın farkında olmama**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Görüntünün İstiklal Marşını okuyamayan Milli Eğitim Müdürü ve personelinin gösterdiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.39. 13.03.2023 Tarihli "Görüntünün İstiklal Marşını Okuyamayan Milli Eğitim Müdürü ve Personelinin Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntunun-istiklal-marsini-okuyamayan-milli-egitim-muduru-ve-personelini-gosterdigi-iddiasi-/1815625>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada paylaşılan bir videoda, İstiklal Marşını okuyamayan kalabalığın Yozgat İl Millî Eğitim Müdürlüğü kadrosu olduğu öne sürüldü.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Video ile ilgili araştırma yapan AA Teyit Hattı, görüntülerin eski olduğu ve Yozgat veya Millî Eğitim Bakanlığı ile herhangi bir ilgisinin olmadığı bilgisine ulaştı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Görüntünün İstiklal Marşını okuyamayan Millî Eğitim Müdürü ve personelinin gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: Görüntülerin güncel olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.40. 13.03.2023 Tarihli "Görüntülerin Güncel Olduğu İddiası' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-guncel-oldugu-iddiasi/1815630>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada farklı hesaplar tarafından 13 Mart 2023 tarihinde yapılan paylaşımlarda Erzincan'ın İliç ilçesindeki maden sahasında çekilen görüntülerin güncel olduğu ifade edildi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın ulaştığı güncel fotoğraflara ve durum özetine göre görüntülerin en az bir yıl öncesine ait olduğu ve videoda görülen evaporatör cihazlarının hali hazırda kullanılmadığı anlaşılıyor.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada farklı hesaplar tarafından 13 Mart 2023 tarihinde yapılan paylaşımlarda Erzincan'ın İliç ilçesindeki maden sahasında çekilen görüntülerin güncel olduğu ifade edildi.*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Görüntülerin güncel olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Hadisin gerçek olduğunu kanıtlamak için zehir içen Asrar Raşid'in öldüğü" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.41. 20.03.2023 Tarihli "Hadisin Gerçek Olduğunu Kanıtlamak İçin Zehir İçen Asrar Raşid'in Öldüğü" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/hadisin-gercek-oldugunu-kanitlamak-icin-zehir-icen-asrar-rasidin-oldugu-iddiasi-/1815664>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada yayınlanan görüntülerde yer alan adamın hurma yiyip üzerine fare zehiri olduğu iddia edilen mor renkli bir sıvı içtiği, sonrasında ise öldüğü iddia edildi.*” ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı konuyla ilgili araştırma yaptı. Öldüğü öne sürülen Asrar Raşid isimli şahsın sosyal medya hesabından yaptığı açıklamaya ulaştı. Hesabından Türkçe açıklama da yapan Raşid, ‘Ustad Asrar Raşid hayattadır. Bu haber kanalı yalan haber yayıyor. Asrar Raşid Hoca iyidir ve fare zehri içtikten sonra bir şey olmamıştır.’ ifadelerini kullandı.*” ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Hadisin gerçek olduğunu kanıtlamak için zehir içen Asrar Raşid'in öldüğü’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“hatalı ilişkilendirme”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan

haber “yanlış yönlendirme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “bireyler” oluşturmaktadır.

İddia: "Depremzede çocukların beyaz araçla kaçırıldığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.42. 20.03.2023 Tarihli "Depremzede Çocukların Beyaz Araçla Kaçırıldığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

<https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/depremezde-cocuklarin-beyaz-aracla-kacirildigi-iddiasi-/1815663>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“İddianın kaynağı bir haber. Haberde H.N.T.(12) ve F.A.A.'nın (4) kayb olduğu ve en son beyaz bir araca bindirilirken görüldüğü ele alınıyor. İddianın kendilerine de ulaştığını belirten bir milletvekili görüşü var.”* ifadesinden iddia **“haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan *“Adıyaman Valiliği, iddiayla ilgili bir açıklama yaptı. F.A.A. ve H.N.T.'nin bulunmasına yönelik- DNA karşılaştırması dahil- çalışmalar sürüyor. Açıklamada, ‘Çocuklarımızın enkazdan çıkarıldıktan sonra beyaz bir araçla götürüldüğü yönünde hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.’ denildi. Valilik kamuoyuna provokasyon maksatlı, yanıltıcı ve yalan haber yayanlar hakkında suç duyurusunda bulundu.”* ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda *“Depremzede çocukların beyaz araçla kaçırıldığı’ iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“çarpıtılmış içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“kasıtlı olarak zarar verme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“kurum ve kuruluşlar”** ile **“toplumun tamamı”** oluşturmaktadır.

İddia: Sanayi Bakanı Varank'ın "CHP uzaya çıkmamıza engel oluyor" dediği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	(x) Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
(x) Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.43. 27.03.2023 Tarihli "Sanayi Bakanı Varank'ın 'CHP Uzaya Çıkmamıza Engel Oluyor' Dediği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sanayi-bakani-varankin-chp-uzaya-cikmamiza-engel-oluyor-dedigi-iddiasi-/1815692>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Varank, iddiaların sosyal medyada yayılmasının ardından konuyla ilgili açıklama yaptı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Sanayi Bakanı Varank'ın ‘CHP uzaya çıkmamıza engel oluyor’ dediği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı bağlam**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**bireyler**” ile “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: "Papa Francis'in beyaz mont giydiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.44. 27.03.2023 Tarihli "Papa Francis'in Beyaz Mont Giydiği" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/papa-francisin-beyaz-mont-giydigi-iddiasi-/1815693>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Katolik dünyasının ruhani lideri Papa Francis, uzun beyaz mont giydiğini gösteren bir fotoğrafla gündem oldu.*” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*İnternette yapılan araştırmada fotoğrafın, ABD’li sosyal haber ve tartışma sitesi Reddit’te 3 gün önce paylaşıldığı görülüyor.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Papa Francis’in beyaz mont giydiği’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**bireyler**” oluşturmaktadır.

İddia: Videonun Tacikistan depremini gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.45. 03.04.2023 Tarihli "Videonun Tacikistan Depremi Gösterdiği" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-tacikistan-depremini-gosterdigi-iddiasi-/1815719>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Google Görseller üzerinden yapılan geriye dönük araştırma sonucunda videonun, Tacikistan depreminin yaşandığı 23 Şubat 2023 tarihinden daha önce sosyal medyaya yüklendiği tespit edildi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*23 Şubat 2023 tarihinden daha önce sosyal medyaya yüklendiği tespit edildi.*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun Tacikistan depremini gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Görüntünün uzaydan yanardağ patlamasını gösterdiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuyadair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.46. 03.04.2023 Tarihli "Görüntünün Uzaydan Yanardağ Patlamasını Gösterdiği' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/goruntunun-uzaydan-yanardag-patlamasini-gosterdigi-iddiasi-/1815720>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Twitter’da paylaşılan bir görüntünün, uzaydan bir yanardağ patlamasını gösterdiği iddia edildi.*” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Görüntüdeki yanardağ, Rusya’ya bağlı Kamçatka Yarımadası’nda bulunan Kliuchevskoi Yanardağı. Yanardağ 30 Eylül 1994’te patladı. Yanardağla ilgili görsel, uzay mekiği Endeavour’daki astronotlar tarafından kayda alındı. NASA Dünya Gözlemevi’nin açıklamasında görselle ilgili Uzaydan Görüntüleme Radarı-C/X-bandı Sentetik Açıklıklı Radar ile yanardağın üst görüntüsünü oluşturmak için kara yüzeyi verilerinin toplandığı yer alıyor.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Görüntünün uzaydan yanardağ patlamasını gösterdiği’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**”

amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “toplumun tamamı” oluşturmaktadır.

İddia: "Togg'un yurtdışında üretildikten sonra Türkiye'ye getirildiği" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	(x) .Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.47. 10.04.2023 Tarihli "Togg'un Yurtdışında Üretildikten Sonra Türkiye'ye Getirildiği" İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/toggun-yurtdisinda-uretildikten-sonra-turkiyeye-getirildiği-iddiasi-/1815744_ (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“Twitter'da yapılan bazı paylaşımlarda ‘İtalya'da üretilen Togg'lar videoda görüldüğü gibi yabancı ülkelerin tırları ile Bursa'ya getirilmekte...”* ifadesinden iddia **“haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Sosyal medyada iddialara konu olan sevkiyat görüntüleri bilgisayar ortamında detaylı şekilde incelendiğinde Togg T10X model elektrikli araçları taşıyan tırların plakalarının yerli olduğu tespit edildi.”* ifadesinden iddia **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda *“Togg'un yurtdışında üretildikten sonra Türkiye'ye getirildiği iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“çarpıtılmış içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“kasıtlı olarak zarar verme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“kurum ve kuruluşlar”** oluşturmaktadır.

İddia: "Aynı güzergahta yol olmasına rağmen Badal Tüneli'nin yapıldığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.48. 10.04.2023 Tarihli "Aynı Güzergahta Yol Olmasına Rağmen Badal Tüneli'nin Yapıldığı' İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/ekonomi/ayni-guzergahta-yol-olmasına-ragmen-badal-tunelinin-yapıldığı-iddiasi-/1815745>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“Twitter'da yapılan bazı paylaşımlarda ‘Bu video, Twitter başta olmak üzere çok sayıda sosyal medya platformunda paylaşıldı. Bazı kullanıcılar Badal Tüneli'nin rant amaçlı inşa edildiğini öne sürdü.”* ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Anadolu Ajansı Teyit Hattı, videoda yer alan iddiaların arka planını araştırdı. Açık kaynaklardan gerekli taramalar yürütüldü ve yetkililerle iletişime geçildi.”* ifadesinden iddia, **“iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Teyit Hattı, Google Earth üzerinden Badal Tüneli'nin yanında yer alan yolun coğrafi koşullarını inceledi.”* ifadesinden iddia **“görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda *“Aynı güzergahta yol olmasına rağmen Badal Tüneli'nin yapıldığı’ iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“çarpıtılmış içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“kasıtlı olarak zarar verme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“kurum ve kuruluşlar”** oluşturmaktadır.

İddia: Videonun Sudan'daki darbe girişimini gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.49. 17.04.2023 Tarihli "Videonun Sudan'daki Darbe Girişimini Gösterdiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-sudandaki-darbe-girisimini-gosterdigi-iddiasi-/1815771>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Twitter başta olmak üzere sosyal medya platformlarında, bölgedeki şiddetli çatışmalara dair çok sayıda görüntü paylaşıldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Açık kaynaklardan yapılan araştırmada, iddiaya konu olan videonun 15 Nisan 2023 tarihinden daha önce sosyal medyada paylaşıldı belirlendi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan “*Görüntülerin, Ağustos 2022'de Youtube ve Tiktok'ta farklı hesaplar tarafından paylaşıldığı anlaşıldı.*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun Sudan'daki darbe girişimini gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: BBC'nin "Bir numaralı ölüm sebebi Kovid aşısı" başlıklı haber yayınladığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
(x) İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.50. 24.04.2023 Tarihli “BBC'nin ‘Bir Numaralı Ölüm Sebebi Kovid Aşısı’ Başlıklı Haber Yayınladığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/saglik/bbcnin-bir-numarali-olum-sebebi-kovid-asisi-baslikli-haber-yayinladigi-iddiasi/1815790>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının araştırılması; Haber içeriğinde yer alan “...Gönderide iddianın kaynağı olarak da online bir haber sitesinin bu konuyla ilgili yaptığı bir haber gösteriliyor.” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “Gönderide iddianın kaynağı olarak gösterilen haber incelendi. Haberde BBC'nin yüksek ölüm oranlarının sebebinin ‘aşılar’ olduğunu doğruladığına dair herhangi bir kanıtın olmadığı görüldü. Haber incelendiğinde BBC ve ana akım medyanın yüksek ölüm oranlarının sebebinin aşı olduğu bilgisini halktan gizlediği ile ilgili iddiaların yer aldığı görüldü. Ama haberde de bununla ilgili kesin bir bilginin olmadığı ve sadece iddiaların olduğu bulundu.” ifadesinden iddia, “**iddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “BBC'nin “Bir numaralı ölüm sebebi Kovid aşısı” başlıklı haber yayınladığı iddiası” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı**

olarak zarar verme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “kurum ve kuruluşlar” ile “toplumun tamamı” oluşturmaktadır.

İddia: Protestocunun Macron'a tokat attığı videonun güncel olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(x) Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.51. 24.04.2023 Tarihli “Protestocunun Macron'a Tokat Attığı Videonun Güncel Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/protestocunun-macrona-tokat-attigi-videonun-guncel-oldugu-iddiasi-/1815788>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Geçtiğimiz günlerde Macron'un yumurtalı saldırıya uğradığına yönelik bir haberin dolaşıma girmesinin ardından bu kez Twitter'da yeni bir görüntü kullanıcıların dikkatini çekti. Video, Macron'un emeklilik yasası reformu karştı bir kişi tarafından tokatlandığını öne süren paylaşımlara konu oldu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, iddiaya konu olan görseli internette tarattığında videonun güncel olmadığı anlaşıldı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Protestocunun Macron'a tokat attığı videonun güncel olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**bireyler**” ile “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: Kılıçdaroğlu'nun videosunun "Twitter tarihinde en çok izlenen video" olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
(x) Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.52. 24.04.2023 Tarihli “Kılıçdaroğlu'nun Videosunun ‘Twitter Tarihinde En Çok İzlenen Video’ Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/kilicdaroglunun-videosunun-twitter-tarihinde-en-cok-izlenen-video-oldugu-iddiasi-/1815792>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Millet İttifakı'nın Cumhurbaşkanı adayı ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 19 Nisan 2023 tarihinde Twitter hesabından paylaştığı bir video sosyal medyada gündem oldu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Açık kaynaklardan yapılan araştırmada Kemal Kılıçdaroğlu'nun Twitter hesabından paylaştığı videonun 104 milyon görüntüleme alırken 29,2 milyon izlendiği anlaşıldı. Kullanıcıların karşılaştırma yapmak için iddiaya konu ettiği 27 Kasım 2019 tarihinde Twitter'a yüklenen Lionel Messi videosunun ise 26,6 milyon izlendiği anlaşıldı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Kılıçdaroğlu'nun videosunun 'Twitter tarihinde en çok izlenen video' olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**bireyler**” oluşturmaktadır.

İddia: DEVA Partisi'nin seçim aracına saldırı gerçekleştirildiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☒ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☒ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☒ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☒ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☒ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi		☐ Toplumun tamamı

Tablo 4.53. 24.04.2023 Tarihli “DEVA Partisi'nin Seçim Aracına Saldırı Gerçekleştirildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deva-partisinin-secim-aracina-saldiri-gerceklestirildi-iddiasi>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Millet İttifakı'nın üyelerinden olan Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) Şanlıurfa Milletvekili adayı Ahmet Tüysüz'ün Twitter hesabından paylaştığı bir video sosyal medyada tartışma konusu oldu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan valilik açıklamasındaki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Konuyla ilgili Şanlıurfa Valiliği, resmi Twitter hesabından açıklama yaptı...*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*DEVA Partisi'nin seçim aracına saldırdı gerçekleştirildiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: MİT'in etkisiz hale getirdiği DEAŞ'ın sözde liderinin geçmişte ABD tarafından öldürüldüğü iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☒ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☒ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☒ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☒ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☒ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
☒ Bireyler		☒ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi		☐ Toplumun tamamı

Tablo 4.54. 01.05.2023 Tarihli “MİT'in Etkisiz Hale Getirdiği DEAŞ'ın Sözde Liderinin Geçmişte ABD Tarafından Öldürüldüğü İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/mitin-etkisiz-hale-getirdigi-deasin-sozde-liderinin-gecmiste-abd-tarafindan-olduruldugu-iddiasi-/1815856>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Çankaya Köşkü'nde 30 Nisan'da gerçekleştirilen TRT Türk, ATV Avrupa, Euro D, Euro Star ve Kanal 7 ortak yayınına katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkiye'nin sınır ötesinde gerçekleştirdiği terör operasyonları hakkında bilgi verdi.*” ifadesinden iddia “**Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı iddiaların arka planını yetkililerle temasa geçerek ve açık kaynaklardan tarama yaparak aydınlattı. 3 Şubat 2022 tarihinde Amerikalı yetkililer, 2019'da öldürülen DEAŞ lideri Ebu Bekir el-Bağdadi'nin ardından terör örgütünün liderliğini üstlenen Ebu İbrahim el-Haşimi el-Kureysi'nin gerçekleştirilen bir saldırı sonucu Özel Kuvvetler tarafından etkisiz hale getirildiğini açıkladı.*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Çankaya Köşkü'nde 30 Nisan'da gerçekleştirilen...*” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*MIT'in etkisiz hale getirdiği DEAŞ'ın sözde liderinin geçmişte ABD tarafından öldürüldüğü iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir.

Yanlış olan haber “kasıtlı olarak zarar verme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “bireyler” ile “kurum ve kuruluşlar” oluşturmaktadır.

İddia: Videonun Napoli'nin şampiyonluk kutlamalarını gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.55. 08.05.2023 Tarihli “Videonun Napoli'nin Şampiyonluk Kutlamalarını Gösterdiği İddiası’ Başlıklı” Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-napolinin-sampiyonluk-kutlamalarini-gosterdigi-iddiasi-/1815888>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Bitime 5 hafta kala 2022-2023 sezonu şampiyonu olan Napoli'nin şampiyonluk kutlamalarını gösterdiği iddiasıyla paylaşılan bir video etkileşim yarattı.*” ifadesinden iddia “**Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Video tersine aramayla incelendiğinde geçmişte dijital izlere rastlanıyor.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun Napoli'nin şampiyonluk kutlamalarını gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: Anadolu Ajansı'nın verileri bir siyasi partiden aldığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☒ Kişisel yorum – varsayım			☐ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☐ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☒ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☒ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☒ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☒ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☐ Toplumun tamamı	

Tablo 4.56. 15.05.2023 Tarihli “Anadolu Ajansı'nın Verileri Bir Siyasi Partiden Aldığı İddiası’ Başlıklı” Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/anadolu-ajansinin-verileri-bir-siyasi-partiden-aldigi-iddiasi/1815928>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Seçim sonuçlarıyla ilgili süreç işlerken Anadolu Ajansı kurumsal sosyal medya hesaplarından bir duyuru paylaşıldı. Her partinin ıslak imzası bulunan sandık sonuç tutanaklarının bir ayırım gözetmeksizin geliş sırasına göre iletildiği belirtildi...*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Anadolu Ajansı'nın verileri bir siyasi partiden aldığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: Açılışı yapılan Hatay Defne Devlet Hastanesi'nin içinin boş olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.57. 22.05.2023 Tarihli “Açılışı Yapılan Hatay Defne Devlet Hastanesi'nin İçinin Boş Olduğu İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/acilisi-yapilan-hatay-defne-devlet-hastanesinin-icinin-bos-oldugu-iddiasi/1815971>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Hastanenin hasta kabulüne başlayacağını duyurulması ve açılışının yapılmasının ardından ise bir kez daha binanın güncel durumu sosyal medyadaki iddialara konu oldu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Defne Hastanesi'nin 22 Mayıs itibariyle hasta kabule başlayacağı Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından açıklanmıştı. Koca yeni yapılan hastaneye dair şu bilgileri paylaşmıştı...*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Açılışı yapılan Hatay Defne Devlet Hastanesi'nin içinin boş olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: "İlk turda oy kullanan kişilerin ikinci turda oy vermesine gerek olmadığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
(x) İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.58. 22.05.2023 Tarihli “İlk Turda Oy Kullanan Kişilerin İkinci Turda Oy Vermesine Gerek Olmadığı” İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ilk-turda-oy-kullanan-kisilerin-ikinci-turda-oy-vermesine-gerek-olmadigi-iddiasi-/1815972>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Sosyal medyada bazı kullanıcılar, üzerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın fotoğrafının yer aldığı, "İlk turda verdiği oy hâlâ geçerli, sandığa gitme kararını değiştirme."* yazılı bir görseli AK Parti'nin seçim çalışması olarak paylaştı.” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı, konuyla ilgili yaptığı araştırmada söz konusu görselin AK parti veya Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçim çalışmaları kapsamında kullandığı bir görsel olmadığını tespit etti.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*1950 yılından bu yana uygulanan gizli oy açık tasnifli seçim sisteminde, kişilerin hangi partiye oy verdiği bilinmeyeceği gibi, aynı usulde 28 Mayıs tarihinde gerçekleştirilecek seçimlerde, ilk turda yapılan seçimlere oyun aktarılacağı iddiası gerçeği yansıtmıyor.*” ifadesinden iddia, “**İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*İlk turda oy kullanan kişilerin ikinci turda oy vermesine gerek olmadığı’ iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile

kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: İkinci turda sandık numaralarının değiştiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haber Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haber Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haber Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.59. 22.05.2023 Tarihli “İkinci Turda Sandık Numaralarının Değiştiği İddiası” Başlıklı Haber Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ikinci-turda-sandik-numaralarinin-degistigi-iddiasi-1815973>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Konuyla ilgili Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi vatandaşlarla bilgi notu paylaştı. Seçmenlerin oy kullanacakları sandıkların, 14 Mayıs seçimlerinde oy kullandıkları sandıklarla aynı olduğu belirtildi.*” ifadesinden iddia, “**İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*İkinci turda sandık numaralarının değiştiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Fenerbahçe taraftarlarının attıkları slogan nedeniyle disiplin kuruluna sevk edildiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☐ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☒ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☒ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☐ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☐ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☒ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☒ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
☐ Bireyler		☒ Kurum ve kuruluşlar		☒ Toplumun bir kesimi	☐ Toplumun tamamı	

Tablo 4.60. 22.05.2023 Tarihli “Fenerbahçe Taraftarlarının Attıkları Slogan Nedeniyle Disiplin Kuruluna Sevk Edildiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/fenerbahce-taraftarlarinin-attiklari-slogan-nedeniyle-disiplin-kuruluna-sevk-edildigi-iddiasi-/1815974_ (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Gazeteci Fatih Altaylı, kendi internet sitesinden paylaştığı "Faturayı Kim Ödetecek Seçimi!" başlıklı yazısında olaylı geçen Trabzonspor-Fenerbahçe karşılaşması ile ilgili bir iddiayı gündeme getirdi.*” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır**”. seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, iddiaların arka planını araştırmak için Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) yetkilileri ile temasa geçti. Maç gecesi stadyumda görev yapan basın mensupları ile görüşerek olayın detayını öğrendi...*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanmış**.” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Fenerbahçe taraftarlarının attıkları slogan nedeniyle disiplin kuruluna sevk edildiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: Akçakale Belediyesi'nin saat 20.00'ye kadar oy kullanılabileceği anonsu geçtiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi		() Toplumun tamamı

Tablo 4.61. 29.05.2023 Tarihli “Akçakale Belediyesi'nin Saat 20.00'ye Kadar Oy Kullanılabileceği Anonsu Geçtiği İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/akcakale-belediyesinin-saat-2000ye-kadar-oy-kullanilabilecegi-anonsu-gectigi-iddiasi-/1816022>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, Akçakale Belediyesi Basın Müdürü Mustafa Güçlü ile temasa geçti. Yapılan açıklamada...*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Twitter'da 'Saat Kaç Oldu?' isimli bir hesap 28 Mayıs 2023 tarihinde attığı bir Tweet'te "Önemli! Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde AKP'li belediyenin diyafonlardan oy kullanımının saat 8'e kadar süreceği yönünde anons geçtiği iddiası var." ifadelerini takipçileriyle paylaştı.*” iddiaya yönelik ifadesinden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*İddianın gündeme gelmesinin ardından Akçakale Belediyesi açıklama yaptı...*” ifadesinden iddia, “**İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Akçakale Belediyesi'nin saat 20.00'ye kadar oy kullanılabileceği anonsu geçtiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı**

olarak zarar verme” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “toplumun bir kesimi” oluşturmaktadır.

İddia: "Uşak'ta Suriyeli şahıs Türk vatandaşını bıçakladı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.62. 29.05.2023 Tarihli "Uşak'ta Suriyeli Şahıs Türk Vatandaşını Bıçakladı" İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/usakta-suriyeli-sahis-turk-vatandasini-bicakladi-iddiasi-/1816026>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*İddia ile ilgili video ve görseller sosyal medyada çokça kez paylaşıldı.*” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Söz konusu görsellerle ilgili yapılan geriye dönük taramada, olayın 28 Şubat 2023 tarihinde Aydın'ın Efeler ilçesinde yaşandığı, olayda geçen şahısların ikisinin de Türk vatandaşı olduğu belirlendi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan “28 Şubat tarihinde yaşanan olay...” ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Akçakale Belediyesi'nin saat 20.00'ye kadar oy kullanılabileceği anonsu geçtiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Sancaktepe'de bir kız çocuğunun vurularak öldürüldüğü iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.63. 29.05.2023 Tarihli "Sancaktepe'de Bir Kız Çocuğunun Vurularak Öldürüldüğü İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sancaktepede-bir-kiz-cocugunun-vurularak-olduruldugu-iddiasi/1816025>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “... *isimli kız çocuğunun başından kaza kurşunu ile vurularak değil, evinin balkonundan düşmesi sonucu hayatını kaybettiğini aktardı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA Teyit Hattı söz konusu iddiayı inceledi. Teyit Hattı'nın konuyla ilgili bilgi aldığı AA İstanbul muhabiri Emrah Gökmen, N. A. (5) isimli kız çocuğunun...*” ifadesinden iddia, “**iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanmıştı.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Ayrıca olayla ilgili olarak Sancaktepe Kaymakamlığı hem resmi internet sayfasından hem de Twitter hesabından yazılı bir açıklama yaptı. Açıklamada, N. A.'nın yüksekte düşme sonucunda hayatını kaybettiği belirtildi.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Sancaktepe'de bir kız çocuğunun vurularak öldürüldüğü iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır.** Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber

iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: TEMA Vakfı'nın meyve çekirdeklerinin toprağa atılması için çağrıda bulunduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			() İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	(x) Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haber Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haber Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haber Hedef Kitle						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.64. 29.05.2023 Tarihli "TEMA Vakfı'nın Meyve Çekirdeklerinin Toprağa Atılması İçin Çağrıda Bulunduğu İddiası" Başlıklı Haber Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/teyithatti/aktuel/tema-vakfinin-meyve-cekirdeklerinin-topraga-atilmasi-icin-cagrida-bulundugu-iddiasi/1816023>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan *“TEMA Vakfı bu paylaşımın kendilerine ait olmadığını paylaşımın yayılmaya başladığı ilk yıllarda duyurmuştu. İnternet sitelerinde de konuya ilişkin yapılan açıklamaya ulaşmak mümkün. Vakıf yaptığı açıklamada şu ifadelere yer verdi...”* ifadesinden iddia, **“İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda *“TEMA Vakfı'nın meyve çekirdeklerinin toprağa atılması için çağrıda bulunduğu iddiası”* başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası **“sahte-taklit içerik”** yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü **“dezenformasyon”** olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber **“yanlış yönlendirme”** amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise **“toplumun tamamı”** oluşturmaktadır.

İddia: Videonun ABD'de patlamayı gösterdiği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.65. 05.06.2023 Tarihli "Videonun ABD'de Patlamayı Gösterdiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-abdde-patlamayi-gosterdigi-iddiasi-/1816058>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*ABD'nin başkenti Washington'da ses sınırını aşan bir askeri uçağın neden olduğu sonik patlama, sosyal medyada gündem oldu. Bir sosyal medya kullanıcısının paylaştığı video içerik, etkileşim yarattı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Tersine görüntü taraması incelemesinde çok sayıda içeriğe, yerli ve yabancı habere erişilebiliyor.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*Videonun ABD'de patlamayı gösterdiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: M16 eski şefinin yeni Dışişleri Bakanı Fidan adına açılan sahte hesabı etiketlediği iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☒ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☒ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☒ Doğru		☐ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv - Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☐ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☐ Toplumun tamamı	

Tablo 4.66. 05.06.2023 Tarihli "M16 Eski Şefinin Yeni Dışişleri Bakanı Fidan Adına Açılan Sahte Hesabı Etiketlediği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/m16-eski-sefinin-yeni-disisleri-bakani-fidan-adina-acilan-sahte-hesabi-etiketlediği-iddiasi/1816059>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*İngiltere'nin istihbarat örgütü olan 'Gizli Haber Alma Servisi' eski Şefi Richard Moore, Twitter hesabı üzerinden bir paylaşımda bulundu.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Yapılan araştırmada Moore tarafından etiketlenen hesabın, aslında Hakan Fidan adına açılmış parodi bir hesap olduğu ve kullanıcı tarafından bu durumun profilde İngilizce ve Türkçe şekilde belirtildiği anlaşıldı.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*M16 eski şefinin yeni Dışişleri Bakanı Fidan adına açılan sahte hesabı etiketlediği iddiası*” başlıklı haber **doğrulanmıştır.**

İddia: Las Vegas'ta kaydedildiği iddia edilen görüntünün orijinal olduğu iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
() Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(x) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
() Dezenformasyon		(x) Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi		(x) Toplumun tamamı

Tablo 4.67. 12.06.2023 Tarihli "Las Vegas'ta Kaydedildiği İddia Edilen Görüntünün Orijinal Olduğu İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/las-vegasta-kaydedildigi-iddia-edilen-goruntunun-orijinal-oldugu-iddiasi/1816092_1 (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*ABD'nin Nevada eyaletinde bulunan Las Vegas kentinde kaydedildiği iddia edilen uzaylı görüntüsü sosyal medyada paylaşıldı.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*İddia videosu incelendiğinde, uzaylı görüntüsünün bir televizyon programında yayınladığı görülüyor.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür

-Analiz sonucunda “*Las Vegas'ta kaydedildiği iddia edilen görüntünün orijinal olduğu iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: İran'daki dükkanlara Arapça tabela asılmasının yasaklandığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(x) Kişisel yorum – varsayım			() Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(x) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			() İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	(x) Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.68. 19.06.2023 Tarihli “İran'daki Dükkanlara Arapça Tabela Asılmasının Yasaklandığı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/irandaki-dukkanlara-arapca-tabela-asilmasin-in-yasaklandigi-iddiasi-/1816123>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **kişisel yorum – varsayım** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*AA İran ofisinden alınan bilgide, Huzistan Kültür ve İslami Rehberlik Genel Müdürü Hojjat-ul-Islam Reza Kolahkaj'ının yabancı kelimesini Farsça ve Arapça harf içermeyen tüm Latin alfabesi ailesi olarak değerlendirdiği belirtildi.*” ifadesinden iddia, “**iddiannın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddiannın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*İran'daki dükkanlara Arapça tabela asılmasının yasaklandığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: "Yabancı uyruklu kişinin tehdit videosu yayınladığı" iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	(x) Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.69. 19.06.2023 Tarihli "Yabancı Uyruklu Kişinin Tehdit Videosu Yayınladığı" İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/yabanci-uyruklu-kisinin-tehdit-videosu-yayinladigi-iddiasi/1816124>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan *“TikTok'ta paylaşılmasının ardından basın organları tarafından haberleştirilen 12 saniyelik görüntüde...”* ifadesinden iddia **“haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan *“AA Teyit Hattı söz konusu iddiayı inceledi. Teyit Hattı'nın konuyla ilgili bilgi aldığı AA İstanbul muhabiri Emrah Gökmen, N. A. (5) isimli kız çocuğunun...”* ifadesinden iddia, **“iddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanmıştı.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan *“Suriyeli parmak sallayarak Türkleri tehdit etti” açıklamasıyla sosyal medya platformlarında 17 Haziran Cumartesi günü yayınlanan video tepkilerin odağı haline geldi.”* ifadesinden **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan *“Çekilen videonun arka planını araştıran AA Teyit Hattı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlilerince TikTok'ta paylaşılan videoya ilişkin çalışma başlatıldığı bilgisine ulaştı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün yaptığı açıklamada...”* ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda "Yabancı uyruklu kişinin tehdit videosu yayınladığı' iddiası" başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası "**uydurma içerik**" yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü "**dezenformasyon**" olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber "**kasıtlı olarak zarar verme**" amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise "**toplumun bir kesimi**" oluşturmaktadır.

İddia: Sperm ve yumurta olmadan insan embriyosu üretildiği iddiası	
Haber Durum Belirleme	
Uygunluk Durumu	
() Çevrimiçi dedikodu ve söylenti	(x) Kamusal söylem
Geçerlilik Durumu	
() Kişisel yorum – varsayım	(x) Gerçekliği yansıtan objektif
Doğrulanabilirlik Durumu	
(x) Kanıt ve ispatı mümkün	() Kanıt ve ispatı mümkün değil
Önem Durumu	
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık	() Gündem – olağanüstü dönem
Haber Doğruluk Kontrolü	
Haberin İddiasını Soruşturma	
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.	(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma	
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.	() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi	
() Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.	(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma	
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.	(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 4.70. 19.06.2023 Tarihli "Sperm ve Yumurta Olmadan İnsan Embriyosu Üretildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sperm-ve-yumurta-olmadan-insan-embriyosu-uretildiği-iddiası/1816126>, (Teyit Hattı, 2023).

Sonuç Süreci

Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☒ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☐ Dezenformasyon		☒ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☒ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☒ Toplumun tamamı	

Tablo 4.70. (devam) 19.06.2023 Tarihli "Sperm ve Yumurta Olmadan İnsan Embriyosu Üretildiği İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sperm-ve-yumurta-olmadan-insan-embriyosu-uretildigi-iddiasi/1816126>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Konuşmayla ilgili haber, İngiltere merkezli The Guardian gazetesi tarafından aynı gün servis edildi.*” ifadesinden iddia “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Cambridge Üniversitesi'nden Dr. Jitesh Neupane, İngiltere merkezli Daily Mail gazetesine yaptığı açıklamada ‘Bunlar embriyo değil. Biz de embriyo üretmeye çalışmıyoruz. Bu deney, insan gelişimini çeşitli açılardan incelememizi sağlayan bir model’ ifadelerini kullandı.*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Sperm ve yumurta olmadan insan embriyosu üretildiği iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**çarpıtılmış içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**mezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Kargo görevlisinin çaldığı paketleri satarak kendisine spor araba aldığı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(x) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
(x) Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitle						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.71. 19.06.2023 Tarihli "Kargo Görevlisinin Çaldığı Paketleri Satarak Kendisine Spor Araba Aldığı İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/kargo-gorevlisinin-caldigi-paketleri-satarak-kendisine-spor-araba-aldigi-iddiasi-/1816125>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*ABC televizyonunun izleyicileriyle paylaştığı öne sürülen bir haberde, "26 yaşındaki Dominykas'ın bu videosu cumartesi gecesi sosyal medyada popüler oldu."* ifadesinden iddia **“haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, öncelikle iddiaya konu haberi ABC News'in Youtube kanalı başta olmak üzere, sosyal medya hesaplarında araştırdı. Bu başlık ve içerikte herhangi bir haberin olmadığı görüldü. Daha sonra iddiaya konu olan Dominykas isimli şahısla ilgili açık kaynaklardaki bilgiler araştırıldı.*” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Merhabalar, ben Amazon'daki paket hırsız. Az önce Amazon'dan şahsıma açılmış dava nedeniyle bir tebligat aldım. O yüzden bu videoyu size nasıl çektiğimi göstermek için yapıyorum, çünkü cezaevine gitmek istemiyorum...*”, *...İnternette bazı Amazon hırsızlarına ait fotoğraflar buldum ve videomu kurguladım.*” ifadesinden iddia, **“içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.”** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Kargo görevlisinin çaldığı paketleri satarak kendisine spor araba aldığı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış

çıkıldığından dolayı haber iddiası “**hiciv-parodi**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

İddia: Mersin'de 'ilk yasaksız Onur Haftası' iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
() Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış			() Belirsiz	
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv- Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	() Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	(x) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haber Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon			() Malenformasyon	
Yanlış Haber Amacı						
(x) Kasıtlı olarak zarar verme		() Yanlış yönlendirme			() Yanlışlığın farkında olmama	
Yanlış Haber Hedef Kitlesi						
() Bireyler		(x) Kurum ve kuruluşlar		(x) Toplumun bir kesimi	() Toplumun tamamı	

Tablo 4.72. 26.06.2023 Tarihli "Mersin'de 'İlk Yasaksız Onur Haftası' İddiası” Başlıklı Haberinin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/mersinde-ilk-yasaksiz-onur-haftasi-iddiasi/1816168>, (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Söz konusu görseller düşük çözünürlüklü, katılımcıların yüzleri belirsiz olarak servis edildi.*”, “*Söz konusu içeriği paylaşan hesap, bir gün sonra görselin yapay zekayla oluşturulduğunu açıklayan bir paylaşımda bulundu.*” ifadelerinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Iddia Mersin Valiliği'ne ve Mersin Emniyeti'ne soruldu. İlgili kaynaklar, paylaşımın ve görsellerin sahte olduğunu belirtti. İşte iddiayla ilgili detaylar...*” ifadesinden iddia, “**içerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Mersin'de 'ilk yasaksız Onur Haftası' iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**manipüle edilmiş içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” ile “**toplumun bir kesimi**” oluşturmaktadır.

İddia: İspanya'da 85 yaşındaki bir kadının sığınmacı tarafından darp edilerek öldürüldüğü iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(x) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			() Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
() Kişisel yorum – varsayım			(x) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(x) Kanıt ve ispatı mümkün			() Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(x) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			() Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(x) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			() Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
() İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			() İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(x) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(x) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
() İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(x) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
() Doğru		(x) Yanlış		() Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
() Hiciv-Parodi	() Çarpıtılmış içerik	() Sahte-Taklit içerik	() Uydurma içerik	(x) Hatalı ilişkilendirme	() Hatalı bağlam	() Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(x) Dezenformasyon		() Mezenformasyon		() Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
() Kasıtlı olarak zarar verme		(x) Yanlış yönlendirme		() Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
() Bireyler		() Kurum ve kuruluşlar		() Toplumun bir kesimi	(x) Toplumun tamamı	

Tablo 4.73. 26.06.2023 Tarihli "İspanya'da 85 Yaşındaki Bir Kadının Sığınmacı Tarafından Darp Edilerek Öldürüldüğü İddiası" Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ispanyada-85-yasindaki-bir-kadinin-siginmaci-tarafindan-darp-edilerek-olduruldugu-iddiasi/1816165> (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **çevrimiçi dedikodu ve söylenti** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **kullanıcı ihbarları – yaygınlık** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının soruşturulması; Haber içeriğinde yer alan “*Başıboş Kaçak Sorunu isimli Twitter hesabı, apartman girişinde bulunan yaşlı bir kadının darp edildiği anlara dair videoyu takipçileriyle paylaştı. Bu videoya "İspanya'da 85 yaşındaki bir kadın, kendisini gasp etmeye çalışan bir sığınmacı tarafından yumruklanarak öldürüldü." ifadelerini ekledi.*” ifadesinden iddia “**haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Anadolu Ajansı Teyit Hattı, gündeme düşen videonun arka planını araştırdı. Yapılan incelemede olayın güncel olmadığı tespit edildi.*” ifadesinden iddia “**görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir. Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan sosyal medya içeriğindeki bilgiden dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Analiz sonucunda “*İspanya'da 85 yaşındaki bir kadının sığınmacı tarafından darp edilerek öldürüldüğü iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**hatalı ilişkilendirme**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**yanlış yönlendirme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**toplumun tamamı**” oluşturmaktadır.

İddia: Kamu kurumlarının yabancı yatırımcılara satılacağı iddiası						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☒ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☒ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☒ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☒ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☐ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☒ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☒ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☒ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☒ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☒ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☒ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☒ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitleleri						
☐ Bireyler		☒ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi		☐ Toplumun tamamı

Tablo 4.74. Kamu Kurumlarının Yabancı Yatırımcılara Satılacağı İddiası” Başlıklı Haberin Analizi

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/ekonomi/kamu-kurumlarinin-yabanci-yatirimcilara-satilacagi-iddiasi-/1816164> (Teyit Hattı, 2023).

Haber durum belirleme bölümünde incelemeye alınan içerik;

-Uygunluk durumu bakımından **kamusal söylem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Geçerlilik durumu bakımından **gerçekliği yansıtan objektif** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin doğrulanabilirlik durumu **kanıt ve ispatı mümkün** seçeneğine karşılık gelmektedir.

-İçeriğin önem durumu ise **gündem – olağanüstü dönem** seçeneğine karşılık gelmektedir.

Haber doğruluk kontrolü aşamasında;

-Haber iddiasının kaynağının analizi; Haber içeriğinde yer alan “*Cumhuriyet Gazetesi'nin yayınladığı bir haberde "Mehmet Şimşek yönetimindeki yeni ekibin Varlık Fonu'ndaki Türk Hava Yolları, Türk Telekom ve BOTAŞ gibi kurumların satışı için analiz yaptığı belirtiliyor..."* ifadesinden iddia, “**haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

--Haber iddiasının içeriğinin analizi; Haber içeriğinde yer alan iddiaya yönelik paylaşılan haber içeriğindeki bilgidен dolayı **iddianın mekân ve zaman bilgisine yer verildiğini** söylemek mümkündür.

-Haberde kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma; Haber içeriğinde yer alan “*Hazine ve Maliye Bakanlığı, iddiaların sosyal medya platformlarında yayılmasının ardından konuyla ilgili Twitter hesabından basın açıklaması yayınladı.*” ifadesinden iddia, “**İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.**” seçeneğine karşılık gelmektedir.

-Analiz sonucunda “*Kamu kurumlarının yabancı yatırımcılara satılacağı iddiası*” başlıklı haber **yalanlanmıştır**. Doğrulama sonucunun yanlış çıktığından dolayı haber iddiası “**uydurma içerik**” yanlış bilgi biçimi ile kurgulanmış ve haberin türü “**dezenformasyon**” olarak belirlenmiştir. Yanlış olan haber “**kasıtlı olarak zarar verme**” amacını taşımaktadır. Yanlış haberin hedef kitlesini ise “**kurum ve kuruluşlar**” oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Bulguları

Analizi Yapılan Haberlerin Sonuçları. İncelenen İddia Sayısı: 74 adet						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
(67 adet) Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			(7 adet) Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
(23 adet) Kişisel yorum – varsayım			(51 adet) Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
(73 adet) Kanıt ve ispatı mümkün			(1 adet) Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
(32 adet) Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			(42 adet) Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
(49 adet) Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			(10 adet) Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
(0 adet) İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			(19 adet) İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
(38 adet) Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			(60 adet) İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
(4 adet) İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			(38 adet) İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
(5 adet) Doğru		(69 adet) Yanlış			(0 adet) Belirsiz	
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
(1 adet) Hiciv-Parodi	(14 adet) Çarpıtılmış içerik	(1 adet) Sahte-Taklit içerik	(23 adet) Uydurma içerik	(21 adet) Hatalı ilişkilendirme	(2 adet) Hatalı bağlam	(7 adet) Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
(59 adet) Dezenformasyon		(10 adet) Mezenformasyon			(0 adet) Malenformasyon	
Yanlış Haberin Amacı						
(45) Kasıtlı olarak zarar verme		(21 adet) Yanlış yönlendirme			(3 adet) Yanlışlığın farkında olmama	
Yanlış Haberin Hedef Kitlesi						
(20 adet) Bireyler		(34 adet) Kurum ve kuruluşlar			(11 adet) Toplumun bir kesimi	(35 adet) Toplumun tamamı

Tablo 4.75. Analizi Yapılan Haberlerin Sonuçları.

Gerçekleştirilen araştırma sonucunda, uygunluk durumu bakımından AA Teyit Hattı tarafından analiz edilen iddialardan 67 adedinin çevrimiçi dedikodu ve söylenti grubuna, 7 adedinin ise kamusal söylem grubuna dahil olduğu görülmüştür. Bu gözlem siber ortamın bilgi dolaşımının özellikle dedikodu ve spekülasyonların hızla yayılmasına olanak sağladığını ve kamuoyu etkileşimlerini etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Gerçeklik durumu bakımından incelenen iddiaların 23'ünün kişisel yorum-varsayım grubuna, 51'inin ise gerçekliği yansıtan objektif grubuna ait olduğu görülmüştür. Doğrulanabilirlik bakımından ise 73 iddianın kanıt ve ispatı mümkünken, 1 iddianın kanıt ve ispatının mümkün olmadığı gözlemlenmiştir. AA Teyit Hattı kanıt ve ispatı mümkün olmayan iddiaya yönelik (Tablo 4.7.) yaptığı açıklamada, kamuya yeterli bilgilendirme yapılmadığından dolayı haberin doğru olmadığını fakat sürecin takipçisi olacaklarını belirtmiştir. Bu durum AA Teyit Hattı'nın titiz doğrulama süreçlerinin etkinliğini vurgulamaktadır. Önem durumu bakımından incelenen iddiaların 32'sinin kullanıcı ihbarları-yaygınlık olduğu 42'sinin ise gündem-olağanüstü dönem grubuna dahil olduğu görülmüştür. Ele alınan iddiaların çoğunluğunun gündem-olağanüstü dönem grubuna ait olması durumu dezenformasyona karşı toplumsal bilincin daha fazla bilinçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Haber doğruluk kontrolü bakımından AA Teyit Hattı'nın ele aldığı bütün iddialarda doğruluk ve güvenilirlik araştırması yaptığı görülmektedir. İncelenen 49 iddiada konuya dair unsurların gerçekliğine yer verildiği görülürken, 10 adet iddianın habercilik ilkelerine göre kurgulandığı gözlemlenmiştir. AA Teyit Hattı iddianın kaynağını araştırırken 19 haberde konuya yönelik kişi ve kurumlarla irtibata geçerek doğrudan aktarımlardan yararlanmışır. Haber iddiasının içeriğinin analizinde ise 38 adet iddia görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir. AA Teyit Hattı'nın iddiaları incelerken kaynaklara erişmek için çeşitli metotları kullandığı görülmüştür. İddiaların içerik analizine odaklanıldığında, incelenen çoğu iddiada mekân ve zaman bilgisine metin içerisinde yer verilmediği görülmüştür. Fakat iddiaya yönelik paylaşılan internet haberinde, ekran görüntüsünde veya iddianın kaynağı olarak paylaşılan web sitesi adresinde bu bilgilere ulaşılabildiği için 60 adet iddia bu gruba dahil edilmiştir. Kamusal ve bilimsel verilerden yararlanma noktasında ise 4 adet iddiaya yönelik mantıksal çıkarımlarda bulunduğu, 38 adet içerikte ise bilimsel kabullere, yasalara,

yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verildiği gözlemlenmiştir.

Sonuçlandırılma sürecinde ele alınan iddialardan 5'i doğrulanırken, 69'u ise yanlışlanmıştır. Biçim olarak yanlışlanan içeriklerin 23'ünün uydurma içerik, 21'inin hatalı ilişkilendirme, 14'ünün çarpıtılmış içerik, 7'sinin manipüle edilmiş içerik, 2'sinin hatalı bağlam, 1'inin hiciv-parodi, 1'inin ise sahte-taklit içerik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yanlışlanan içeriklerden 59'u dezenformasyon grubuna, 10'u ise mezenformasyon grubuna dahil edilirken, malenformasyon içeriğine rastlanılmamıştır. Yanlışlanan içeriklerin 45'i kasıtlı olarak zarar verme, 21'i yanlış yönlendirme, 3'ü ise yanlışlığın farkında olmama amacını taşımaktadır ve 35'i toplumun tamamını 34'ü kurum ve kuruluşları, 20'si bireyleri 11'i ise toplumun bir kesimini hedef almaktadır.

5. SONUÇ

Dijital çağda haber üretimi hızlanmış ve haberlerin çok daha geniş kitlelere yayılması sağlanmıştır. Ancak bu hızlı haber döngüsü içerisinde çoğu zaman haberlerin kaynağının doğruluk kontrolü ihmal edilebilmektedir. Dijital medyanın haberin doğruluğu üzerindeki etkileri sadece hızla sınırlı değildir. Haber kaynaklarının çeşitlenmesi, haber tüketici davranışlarını da etkilemiştir. Dijital medya, haberlere her an her yerden erişim sağladığı için haber tüketimi artmıştır. Ancak bu aynı zamanda haberlerin yüzeysel bir şekilde tüketilmesine ve doğruluk kontrolünün azalmasına neden olmuştur. Ayrıca haber kaynaklarının çeşitliliği bireylerin kendi inançlarını doğrulayan haberleri seçme eğiliminde olmalarına neden olmuştur. Haberlerin insanlara ulaştırılması noktasında kritik bir öneme sahip olan doğruluk, tarafsızlık ve güvenilirlik gibi unsurlar özellikle hızın önem kazandığı çevrimiçi ortamlarda geri plana atılabilmektedir. İnternet çağında haber üretimi ve yayılması arasındaki dengeyi sağlamak ve dijital medya haberlerinde ortaya çıkan sorunlarla mücadele etme amacıyla kurulan haber doğrulama platformları çevrimiçi ortamlarda yanıltıcı bilgileri tespit etme ve düzeltme konusunda önemli bir görev üstlenmektedir.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri sosyal medya platformlarının haberlerin yayılmasında oynadığı rolün büyüklüğüdür. İncelenen 74 adet şüpheli iddianın kaynağına bakıldığında bu içeriklerin en çok çevrimiçi ortamlarda yayıldığı sonucuna varılmıştır. Bu şüpheli iddiaların yanlışlandığı ve Clarie Wardle'nin (2020a) "Yanlış ve Çarpıtılmış Bilginin 7 Türü" çalışmasının referans alındığı sonuçlandırılması aşamasında ise incelenen içeriklerin büyük çoğunluğunun uydurma içerik grubuna dahil olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde Clarie Wardle ve Hossein Derekhshan'ın (2017) "Bilgi Bozukluğunun 3 Türü" çalışmasının referans alındığı yanlışlanan içerik türlerinin büyük çoğunluğunun toplumun tamamını hedef alan ve kasıtlı olarak zarar verme niyetiyle oluşturulan dezenformasyon içerikli metinler olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal medya platformları haberlerin hızlı bir şekilde viral hale gelmesini sağlamıştır ancak aynı zamanda yanlış bilginin de aynı hızla yayılmasına sebep olmuştur. AA Teyit Hattı ise sosyal medya platformları üzerinden dolaşan doğruluğu şüpheli haberleri inceleyerek yanlış bilgiyi ortaya çıkarmış ve kaynaklar tarafından düzeltilmesine katkıda bulunmuştur.

Çalışmanın bir diğer önemli sonucu olarak, Anadolu Ajansı Teyit Hattı'nın kaynak ve hedef arasında doğru bilgi akışının sekteye uğramasının önüne geçme gayretinde bulunduğu söylenebilir. Platform iddiaların araştırılma aşamasında, yanlış ve çarpıtılmış bilgiye yönelik kişi veya kurumlarla iletişime geçmek, görsel ve teknik analizlerden yararlanmak veya bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi veya akademik çalışmalara yer vermek gibi çeşitli metotlar kullanmıştır. Tez kapsamında araştırılan AA Teyit Hattı'nın doğrulama sürecinde ele aldığı bütün iddialarda doğruluk ve güvenilirlik araştırması yaptığı görülmüştür.

AA Teyit Hattı tarafından incelenen şüpheli iddiaların en çok şubat ve mayıs ayında artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Türkiye gündemine bakıldığında 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremler meydana gelmiştir. Yine aynı şekilde Türkiye'de mayıs ayı gündemine bakıldığında Cumhurbaşkanlığı Seçimleri olduğu görülmektedir. Bu durum, doğal afetler ve seçimler gibi toplumun tamamını ilgilendiren konularda dezenformasyonun artış gösterdiğini gözler önüne sermektedir. AA Teyit Hattı insanlarda panik ve korkunun hâkim olduğu deprem döneminde daha fazla haber doğrulaması ile kaynak ve hedef arasındaki doğru bilgi akışının engellenmesinin önüne geçmiştir. Yine aynı şekilde platformun, politik istikrar üzerinde derin etkilere sahip olan seçim döneminde yayınladığı içerikler ile yanıltıcı bilgilerin seçmenlerin kararlarını etkileyebilme ihtimalini engelleyerek enformasyon bozukluğunun oluşmasının önünde bir bariyer görevi gördüğü ve bu anlamda kuruluş amacına uygun faaliyetlerde bulunduğu söylenebilir.

Gerçekleştirilen bu tez çalışmasında dijital medyanın haber üretimi, yayılması ve tüketimi üzerindeki etkileri incelenerek haber ve doğruluk ilişkisine yeni bir bakış sunmak amaçlanmıştır. Ayrıca dijital medyanın haberlerin doğruluğu üzerindeki etkileri ve bu ortamlarda paylaşılan yalan, yanlış ve çarpıtılmış bilgiler içeren mesajların kaynağının tespiti noktasında AA Teyit Hattı'nın nasıl bir süreç ve hangi doğruluk kontrolü metotlarını uyguladığına yönelik kavrayış sağlama amacı güdülmüştür.

Haber doğrulama pratiklerinin etkinliği, doğru olmayan bilgilerin tespitine yönelik benimsenen metodolojik çerçeve ve bu metodolojinin sonuçları genel olarak toplumsal fayda ve gerekli bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Özellikle AA Teyit Hattı gibi doğrulama platformlarının kamuoyu tarafından tartışılan meselelerdeki yapısal ve mantıksal hataları ele almadaki etkinliği literatürde geniş bir kabul görmektedir. Ancak

bu tür platformların yalan haberlerin medya dolaşımından tamamen arındırılması konusunda tek başına yeterli bir çözüm sunamayacağı bilinmelidir.

Bu bağlamda doğrulama platformlarının topluma doğruluk odaklı bir perspektif sunma noktasında tek başına yetersiz olduğu vurgulanmalıdır. Toplumun yalan haberlere maruz kalmasını önlemek için yapısal değişikliklere olan gerekliliğin de özellikle altı çizilmelidir. Bilgi ekosisteminin günümüz medya düzenine uygun bir biçimde düzenlenmesi, yeni bir haber kültürü ve ekosisteminin inşası amacıyla gerçekleştirilecek yapısal değişikliklerin ise yalan haber konusundaki faaliyet alanlarını denetleme, gerekli müdahaleleri belirleme ve bu müdahalelerin etkilerini bilimsel bir perspektifle değerlendirme süreçleriyle desteklenmesi gerekliliği ayrıca vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak; dijital medya ve haberin doğruluğu arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlüdür. AA Teyit Hattı gibi doğruluk kontrol mekanizmaları haberin doğruluğunu korumak için kritik öneme sahiptir. Bu çalışmanın sonuçları haber ve doğruluk ilişkisi üzerine daha fazla araştırma yapılmasını teşvik etmektedir. Dijital medyanın haberin doğruluğu üzerindeki etkileri daha fazla anlaşılmalı ve bu konuda daha fazla bilinç yaratılmalıdır. Haber üreticileri doğruluk kontrolüne daha fazla önem vermeli ve haberlerin güvenilirliğini korumak için çaba göstermelidir. Haber tüketicileri ise haberleri eleştirel bir şekilde incelemeli ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinmeye önem vermelidir. Bu şekilde dijital medyanın haberin doğruluğu üzerindeki olumsuz etkileri minimize edilebilir ve toplum daha sağlam temellere dayalı bir haber tüketme alışkanlığı geliştirebilir.

KAYNAKLAR

- Abanoz, Ö., D. (2023). Türkiye'de Haber Doğrulama Ekosistemi ve Kullanıcıların Doğrulama Platformlarını Kullanım Pratikleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Acharya, U., Pathak, T., Karki, B., Bhandari, R., Shrestha, U., Dahal, R. (2012). *National Survey On Nepali Journalists*. Nepal: Center for Media Research. (June), 2-28.
- Akar, E. (2010). Sanal Toplulukların Bir Türü Olarak Sosyal Ağ Siteleri – Bir Pazarlama İletişimi Kanalı Olarak İşleyişi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 107-122.
- Aktan, C. C., Tunç, M. (1998). Bilgi Toplumunun Doğuşu ve Gelişimi, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat, 118-134.
- Alpay, Y. (2017). Yalanın Siyaseti Yalanın Meşrulaştırılması, Hakikatin Önemsizleşmesi ve Hileli Akıl Yürütme Teknikleri. İstanbul: Destek Yayınları.
- Altun, A. (2008). Yapılandırmacı Öğretim Sürecinde Viki Kullanımı. 8'inci Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Altuntek, N. S. (1993). İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 191-204.
- Alver, F. (2007). *Gazeteciliğin Kuramsal Temelleri*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Alver, F. (2011). *Gazetecilik Bilimi ve Kuramları*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Amazeen, M. A., Thorson, E., Muddiman, A., ve Graves, L. (2018). Correcting Political and Consumer Misperceptions: The Effectiveness and Effects of Rating Scale Versus Contextual Correction Formats. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(1), 28 – 48.
- Anderson, J. (2020). The Impact of Digital Media on News. In *The Handbook of Digital Media* (pp. 87-103). Routledge.
- Arkan, Z. N. (2022a). Hakikat Sonrası Çağda Yalan Haber Üzerinden Söylem Analizi: Twitter Örneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Arkan, Z. N. (2022b). Post-Truth Kavramı Üzerine Türkçe Karşılık Denemesi. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 1-15.
- Arsan, E. (2005). Haber ve Habercilik. S. Alankuş içinde, *Gazetecilik ve Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Aslan, K. (2003). *Haberim Var! Örneklerle Haberin ABC'si*, İstanbul: Anahtar Yayınları.
- Aşkın, A. C. (2015). *Küresel ve Yerel Dezenformasyon*. Ankara: Epos Yayınları.
- Ata, F. (2022). Yerel İnternet Haberciliğinde Doğrulama: Hatay Örneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Awada, G. (2016). Effect Of Whatsapp on Critique Writing Proficiency and Perceptions Toward Learning. *Cogent Education*. The University of Southern Mississippi.
- Aydoğan, F., Kırık, A. M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 58-69.

- Barot, T. (2016). Doğrulama El Kitabı. (https://cdn.teyit.org/wp-content/uploads/2016/12/dogrulama_el_kitabi-baski.pdf , Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- Başaran, F. (2000). *İletişim ve Emperyalizm: Türkiye’de Telekomünikasyonun Ekonomi-Politiği*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- BBC Türkçe. Facebook'un, takipçilerinin siyasi görüşleriyle ilgili verileri Trump'ın ekibinin eline mi geçti? (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43463045> Erişim Tarihi: 30.07.2023).
- Begtimur, M. E. (2018). İlk Matbaanın Mucidi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (12), 160-168.
- Berry, R. (2006). Will The İpod Kill The Radio Star? Profiling Podcasting As Radio, *Convergence: The International Journal of Research Into New Media Technologies*, 12 (2), 143-162.
- Bıçakçı, S. (2013). *21. Yüzyılda Siber Güvenlik*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bilgizone. (2017) Sosyal Medyada Dezenformasyon. (<https://bilgi.zone/sosyal-medyada-dezenformasyon/> Erişim Tarihi: 15.07.2023).
- Bınark, M. (2007). *Yeni Medya Çalışmaları*, Ankara, Dipnot Yayınları.
- Bınark, M. (2014) (Ed.), *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Birsen, Ö. (2021). *Yeni Sesli Kültür: Podcast*, Ankara: Töz Yayınları.
- Boczkowski, P. J. (2004). *Digitizing The News: Innovation in Online Newspapers*, MIT Press.
- Bonini, T. (2015). The ‘Second Age’ of Podcasting: Reframing Podcasting as A New Digital Mass Medium, *Quaderns Del CAC*, 41(18), 21-30.
- Boorstin, D. J. (1996). *Keşifler ve Buluşlar*, (F. Dilber, Çev.), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bossio, D. (2017). *Journalism and Social Media*, Palgrave Macmillan.
- Boyınbode, O. K., Agbonifo, O. C., Ogundare, A. (2017). Supporting Mobile Learning with WhatsApp Based on Media Richness. *Circulation in Computer Science*. 2(3). 37-46.
- Brandtzaeg, P. & Folstad, A. (2017). Trust and Distrust in Online Fact-Checking Services, *Communication of the ACM*, 65-71
- Brown, J. A. C. (1992) *Siyasal Propaganda*. (Y. Yazar, Çev.), İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Bruno, N. (2011). Tweet First, Verify Later? How Real-Time Information is Changing the Coverage of Worldwide Crisis Events. *Reuters Institute Fellowship Paper*, University of Oxford.
- Bruns, A. (2008). *Blogs, Wikipedia, Second Life, and Beyond: From Production to Prodosage*, New York: Peter Lang Publishing.
- Burgess, J., Green, J. (2009). *YouTube: Online Video and Participatory Culture*, Cambridge: Polity Press.
- Büyükafşar, M. (2019). Haber ve Doğruluk İlişkisi: "Yalan Haber" ve Haber Doğrulama Pratikleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Büyükafşar, M. (2022). Sağlık Mezenformasyonu: Çevrimiçi Kanallardan Yayılan Yanlış Bilgi Salgını. *Öneri Dergisi*, 17 (57), 73-101.
- Carpentier, N., Branbender, L., Cammaerts, B. (2019). Yurttaş Gazetecilik ve Kuzey Belçika Barış Yürüyüşü. Stuart A., Einar T. (Der.) Yurttaş Gazetecilik Küresel Perspektifler (İ. S. Temizalp, Çev.), İstanbul: Kafka-Epsilon Yayınevi.

- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Castells, M. (2008). *Ağ Toplumunun Yükselişi*. (E. Kılıç, Çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CBC (Canadian Broadcasting Corporation/Radio-Canada). (2006). *Annual Report 2005–2006*. (https://www.sebi.gov.in/reports/annual-reports/aug-2006/annual-report-2005-2006_14834.html Erişim tarihi: 13.06.2023).
- Chandler, D., Munday, R. (2018). *Medya ve İletişim Sözlüğü*. (B. Taşdemir, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Choudhury, N. (2014). World Wide Web and Its Journey From Web 1.0 to Web 4.0. *International Journal of Computer Science and Information Technologies (IJCSIT)*, 5(6), 8096-8099.
- Coombs, N. L. (2016). Truth Isn't Stranger than Fanfiction: The Serial Podcast and Citizen Journalism. Master's Thesis, Utrecht University Faculty of Humanities, Netherlands.
- Crowley, D., Heyer, P. (2014). *İletişim Tarihi / Teknoloji, Kültür, Toplum*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Çağlar, Ş. (2021) (Ed.) Sosyal Medya Ekolojisi Farklı Açılardan Sosyal Medya. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çakı, C. (2018). Propaganda. M. Karaca ve C. Çakı içinde, *İletişim ve Propaganda* (ss. 13-44). *Çalışmalar*. A.Ü. İLEF Yıllık.
- Çebi, M., S. (1996). Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları-Ampirik Haber Seçimi Görüşleri Üzerine Bir Deneme, *Bilig*, (3), 247-269.
- Çebi, M., S. (2002). *Haberi Anlamak*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çetin, B. (2014). Propaganda Olgusu Ve Propagandanın Amerikanlaşması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 24 (2) , 239-266.
- Çetinkaya, A. (2018). *İçerik Üretiminden Reklama Çevrimiçi Gazetecilik*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çiçeklioğlu, A., Ş. (2019). Yeni Medyada İçerik Doğrulama Platformları: Teyit.Org Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çömlekçi, M. F. (2019). Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* , e-gifder, cilt: 7, Uluslararası Türk Dünyası Basın Sempozyumu Özel Sayısı, 1549-1563.
- Dedeoğlu, G. (2016). *Teknoloji, İletişim, Yeni Medya ve Etik*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Değirmencioğlu, G., Dijitalleşme Çağında Habercilik Pratiklerinin Değişimi ve Yeni Habercilik Türleri. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (UHİVE)*, (10), 45-62.
- Deuze, M. (2003). The Web And Its Journalisms: Considering The Consequences of Different Types of News Media Online. *New Media & Society*, 5(2), 203-230.
- Doğruluk Payı. (2023). (<https://www.dogrulukpayi.com/> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Dumanlı, K., D., Yıldız, G., Koç, R. (2022). Haber İçeriklerinin Sunumunda Podcast Yayıncılığı. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12 (4), 940-953.

- Edgerly, S., Mourão, R. R., Thorson, E., Tham, S. M. (2020). When Do Audiences Verify? How Perceptions About Message and Source Influence Audience Verification of News Headlines. *Journalism&Mass Communication Quarterly*, 97(1), 52-71.
- El-Kahlout, I., Al-Husban, A., Abu-Naser, S. S., Jararweh, Y. (2021). Web 4.0: A Vision For the Future of the İnternet. *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, 12(1), 75-86.
- Ercan, E. E. (2021). Haber ve Misenformasyon Bağlamında Yeni Gazetecilik Pratikleri: Veri, Mecra ve Robot Gazeteciliği, S. S. Akyüz içinde, *Dezenformasyon Çağı*, (pp. 55-76). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Erkin, O. B. (2021). Yeni Medya Düzeninde Sızıntı Gazeteciliği Bağlamında Wikileaks'ın Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, T. (2005). Muhabirliğe Kısa Bir Giriş. S. Alankuş içinde, *Gazetecilik ve Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Fabry, M. (2017). *Here's how the first fact-checkers were able to do their jobs before the internet*. TIME. (Erişim adresi: <https://time.com/4858683/fact-checking-history/>, Erişim Tarihi: 23.07.2023).
- Fact-Checking Turkey. (2023). (<https://factcheckingturkey.com/> Erişim Tarihi: 08.07.2023)
- Flood, A. (2023). 'Post-truth' named word of the year by Oxford Dictionaries. The Guardian. (<https://www.theguardian.com/books/2016/nov/15/post-truth-named-word-of-the-year-by-oxford-dictionaries>, Erişim Tarihi: 21.07.2023).
- Friend, C., Singer, J. B. (2007). *Online Journalism Ethics: Traditions and Transitions*. M.E. Sharpe.
- Friess, S. (2015). *The Media Milestone The Media (Fittingly) Forgot*. (www.cjr.org: http://www.cjr.org/analysis/podcast_milestone.php Erişim tarihi: 12.06.2023).
- Fuchs, C. (2011). An Alternative View of Privacy on Facebook. *Information*, 2(4), 140-165.
- Garcia, M. (2021). Personalization Algorithms and News Selection: A Review of Research on the Impact of Digital Media on News Consumption. *Digital Journalism*, 9(1), 103-119.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*. Ankara: Ütopya.
- Geray, H., Aydoğan, A. (2010). Yeni İletişim Teknolojileri ve Etik. B. Çaplı, H. Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik*.(ss. 305-321). Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Gezgin S. (2007). Türkiye'de Yerel Basın. Suat Gezgin (Edited by.), *İçinde,Türkiye'de Yerel Basın* (ss. 177-196), İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Gilchrist, A. (2018). Post-Truth: An Outline Review of the Issues and What is Being Done To Combat It. *Ibersid*, 12 (2), 13-24.
- Girgin, A. (1988). *Haber Yazma Teknikleri (Haberci Adayının El Kitabı)*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gordon, J., Perkin, C. (2013). Investigative Journalism İn The Mobile And Multiplatform Age. R. Keeble, J. Mair (Ed.), *Investigative journalism: Dead or alive?*, Abramis Academic Publishing.

- Göksun, Y. (2023). *Afet Sürecinde Dezenformasyonla Mücadele*. Kriter. (<https://kriterdergi.com/dosya-deprem-ve-afet-yonetimi/afet-surecinde-dezenformasyonla-mucadele>, Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- Graves, L. 2013. *Deciding What's True: Fact-Checking Journalism and the New Ecology of News*. Ph.D. Dissertation, Columbia University.
- Graves, L., Cherubini, F. (2016). *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe. Digital News Project 2016*. University of Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Greer, J. D., Mensing, D. (2006). Evolution Of Online Newspapers: A Longitudinal Content Analysis, 1997-2003. In X. Li (Ed.), *Internet Newspapers: The Making of A Mainstream Medium*, Lawrence Erlbaum Associates.
- Gregory, S. (2020). How to Think About Deepfakes and Emerging Manipulation Technologies. C. Silverman. in, *Verification Handbook: For Disinformation and Media Manipulation* (s. 88-93), Hollanda: European Journalism Centre.
- Guaaybess, T. (2018). Fake News: de l'Instrumentalisation Politiqued'un Terme à la Mode, *Fake News et Post-Vérité : 20 Textes Pour Comprendre et Combattre la Menace*, (16-19).
- Günün Yalanları. (2023). (<https://gununyalanlari.com/> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Harsin, J. (2018). Post-Truth and Critical Communication Studies, *Oxford Research Encyclopedias*. Oxford: Oxford University Press.
- Haythornthwaite, C. (2002), Strong, Weak, and Latent Ties and the Impact of New Media, *The Information Society*, (18), 385-401.
- Hempel, J. (2014). Instagram is Getting So Good at News, It Should Scare Twitter. (<https://www.wired.com/2014/12/instagram-getting-good-news-scare-twitter/> Erişim tarihi: 16.05.2023).
- Hermida, A. (2010). Twittering The News: The Emergence of Ambient Journalism, *Journalism Practice*, 4(3), 297-308.
- Hermida, A. (2014). *Tell Everyone: Why We Share and Why It Matters*, Toronto: Doubleday Canada.
- Hermida, A., Fletcher, F., Korell, D., Logan, D. (2012). Share, Like, Recommend: Decoding the Social Media News Consumer. *Journalism Studies*, 13(5-6), 815-824.
- IFCN Code of Principles, (2023). (<https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/> Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Irak, D., Yazıcıoğlu O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*, İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Ireton, C., Posetti, J. (2018). Journalism, 'Fake News' & Disinformation. *Handbook for Journalism Education and Training*. France: UNESCO. (https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0_0.pdf, Erişim Tarihi: 20.07.2023).
- Ireton, C., Posetti, J. (2022). *Gazetecilik, Sahte Haber ve Dezenformasyon: Gazetecilik Eğitimi ve Alıştırma El Kitabı*. (Çev. E. Kahraman, V. Uyar). Paris: Unesco.
- İmren, M. (2023). Yalan Haberler Neden Gerçek Haberlerden Daha Hızlı Yayılıyor?. (<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/yalan-haberler-neden-gercek-haberlerden-daha-hizli-yayiliyor>, Erişim Tarihi: 14.07.2023).
- İnal, A. (1997). *Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar*, A.Ü. İletişim Fakültesi Yıllık 1994.

- İnce, M. (2018). Haber Edinme Aracı Olarak İnternet ve İnternet Haberciliği, Konya: Eğitim Yayınevi.
- İnuğur, N. (1993). *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları.
- İnuğur, N. (2002). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul:Der Yayınları.
- Johnson, R. (2018). The Role of Social Media in News Communication. In *The Handbook of Communication and Social Interaction Skills* (pp. 63-81). Routledge.
- Journalists' Normative Boundaries. *Journalism*, 22 (8), 1929-1946.
- Kaptan, A. (1999). *Radyo-Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri*, İstanbul: Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Karaduman, M. (2005). Medya, Etik ve Hukuk. S. Alankuş içinde, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Karakuş, M. (2021). Gelenekselden Dijitale Propaganda Araçlarının Dönüşümü. *Selçuk İletişim*, 14 (1), 462-491.
- Karlsson, M., Strömbäck, J. (2010). Freezing The Flow of Online News: Exploring Approaches to the Study of The Liquidity of Online News, *Journalism Studies*, 11(1), 2-19.
- Kavaklı, N. (2019). Yalan Haberle Mücadele ve İnternet Teyit/Doğrulama Platformları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1) , 663-682.
- Kaya, Z., (2019). *Yeni Medyada Haber Anadolu Ajansında Haberin Yapısal Dönüşümü*, Ankara: Gece Akademi.
- Kessler, G. (2017). About The Fact Checker. The Washington Post. (<https://www.washingtonpost.com/politics/2019/01/07/about-fact-checker/#code> Erişim Tarihi: 14.07.2023)
- Keyes, R. (2006). The Post-Truth Era: Dishonesty And Deception İn Contemporary Life. US: St. Martin's Publishing Group.
- Keyes, R. (2017). *Hakikat Sonrası Çağ*. (D. Özçetini Çev.). Deli Dolu Yayıncılık: Ankara.
- Keyes, R. (2019). *Hakikat Sonrası Çağ* (D. Özçetin, Çev.) Ankara: Tudem Yayın Grubu.
- Kim, Y., Kim, Y., Wang, Y. ve Lee, N. Y. (2016). Uses And Gratifications, Journalists' Twitter Use, And Relational Satisfaction With The Public. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 60(3), 503-526.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu". *Selçuk İletişim Dergisi*, Sayı 4, Cilt 3, 21-28.
- Köktürk M. (2020), Post-Truth ya da Mağaraya Dönüş, *Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 35-55.
- Köseoğlu, Y., Al, H. (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 103-125.
- Krishna, K., Geethakumari, G. (2014). Detecting Misinformation in Online Social Networks Using Cognitive Psychology, *Human-Centric Computing and Information Sciences*, 4 (1), 2014, 417-428.
- Kuyucu, M., Karahisar, T. (2013). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Yeni Medya*, İstanbul: Zinde Reklam Yayıncılık.
- Küçüköğlü, B. (2006). *Millî Mücadeleden Günümüze Silahsız Terör Propaganda*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kümpel, A. S., Karnowski, V., Keyling, T. (2015). News Sharing in Social Media: A Review of Current Research on News Sharing Users, Content, and Networks. *Social Media + Society*, 1(2), 1-14.

- Lacucci, A. A. (2016). *Ukrayna Parlamento Seçimleri Sürecinde İzleme ve Doğrulama*. Doğrulama El Kitabı. (https://cdn.teyit.org/wp-content/uploads/2016/12/dogrulama_el_kitabi-baski.pdf, Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- Lasorsa, D. L., Lewis, S. C., Holton, A. E. (2012). Normalizing Twitter: Journalism Practice in an Emerging Communication Space. *Journalism Studies*, 13(1), 19-36.
- Lee, A. M., Lewis, S. C., Powers, M. (2015). Audience Clicks and News Placement: A Study of Time-Lagged Influence in Online Journalism. *Communication Research*, 41(4), 505-530.
- Lewandowsky, S., Seifert, C. M., Schwarz, N. ve Cook, J. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. *Psychological Science in the Public Interest*, 13(3), 106-131.
- Lievrouw, L. A. (2016). *Alternatif ve Aktivist Medya* (İ. S. Temizalp, Çev.), İstanbul: Kafka-Epsilon Yayınevi.
- Lin, T.-B., Li, J.-Y., Deng, F., Lee, L. (2013). Understanding New Media Literacy: An Explorative Theoretical Framework, *Educational Technology & Society*, 16 (4), 160-170.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grand, I., Kelly, K. (2009), *New Media: A Critical Introduction*, New York: Routledge.
- Maden, S. (2019). *Yeni Medyada Etik ve Haberlerin Doğruluk Sorunu Üzerine Bir İnceleme: Teyit.org ve Dogrulukpayi.com Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Madsen, V. (2009). *Voices-Cast: a Report on the New Audiosphere of Podcasting With Specific Insights for Public Broadcasters*, Paper Presented At ANZCA09 Communication, Creativity, and Global Citizenship Conference. Brisbane, Australia. (<https://research-management.mq.edu.au/ws/portalfiles/portal/17154626/mq-16890-Publisher+version+%28open+access%29.pdf> Erişim tarihi: 01.06.2023).
- Malumatfuruş. (2023). (<https://www.malumatfurus.org/> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- Manovich, L. (2002). *The Language of New Media*. MIT Press.
- Markoff, J. (2006). *Entrepreneurs See a Web Guided by Common Sense*. (<https://www.nytimes.com/2006/11/12/business/12web.html> Erişim tarihi: 07.05.2023)
- Martyn, H. P. (2009). The Mojo in the Third Millenium, *Journalism Practice*, 3(2), 196-215.
- Marwick, A., Lewis, R. (2017). *Media Manipulation and Disinformation Online*. (<https://datasociety.net/library/media-manipulation-and-disinfo-online/> Erişim Tarihi: 25.07.2023).
- Mc Quail, D., Windahl, S. (1993). *Communication Models for the Study of Mass Communications*, London: Longman.
- Metin, O. (2016). Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Bir Alan Araştırması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 221-267.
- Newman, N. (2009). *The Rise Of Social Media and Its Impact On Mainstream Journalism*. *Reuters Institute for the Study of Journalism*, University of Oxford.

- Newman, N., Dutton, W. H., Blank, G. (2012). Social Media in the Changing Ecology of News: The Fourth and Fifth Estates in Britain. *International Journal of Internet Science*, 7(1), 6-22.
- Newman, N., Fletcher, R., Kalogeropoulos, A., Levy, D. A., Nielsen, R. K. (2018). *Reuters Institute Digital News Report 2018*. Reuters Institute for the Study of Journalism. (<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/digital-news-report-2018.pdf> Erişim tarihi: 05.05.2023)
- Nyhan, B., Reifler, J. (2015). Estimating Fact Checking's Effects: Evidence From A Long Term Experiment During Campaign 2014. *American Press Institute*. (<https://www.americanpressinstitute.org/wp-content/uploads/2015/04/Estimating-Fact-checkings-Effect.pdf>, Erişim Tarihi: 21.07.2023).
- Onaran, A. Ş. (1984) *Kamuoyu*. İstanbul: Haşmet Yayınları.
- Oxford Dictionaries. (2023). Oxford Learners Dictionaries, (<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> Erişim tarihi: 21.06.2023). *Oxford Research Encyclopedias: Communication*. (pp. 1-36). London: Oxford
- Öke, Y. (2018). Alternatif Bir Medya Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*,1(1), 52-61.
- Önen, A. (2023). Enformasyon Dolaşımı ve Dezenformasyon Ekseninde Yeni Medya Haberciliği ve Teyit Platformlarının Çalışma Pratikleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özçağlayan, M., Apak, D. (2017). Soğuk Savaş Yıllarında Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi. *Marmara İletişim Dergisi*, (28), 107-130.
- Özdemir, Z. (2019). Dijital Dönüşümün Gazetecilik Mesleğine Getirdiği Yeni Roller. Z. Özdemir, A. Çetinkaya (Der.), *Dijital Çağda Habercilik: Kuram ve Uygulamada Yeni Yönelimler*. İstanbul: Der Yayınları, 117-141.
- Özel, S. (2013) İletişimde Mobilizasyon ve Mobil Hayatın Bilimsel Çalışmalardaki İnşası, M. Demir (Ed.), *Yeni Medya Üzerine Yeni İletişim Teknolojileri*, Konya: Literatürk Yayını.
- Özyal, B. Erdoğan Tosun, G. (2017). Dijital Gazeteciliğin Gelişen Bir Formu Olarak Mobil Gazetecilik. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 60-81.
- Parsa, S. (1993). *Televizyon Haberciliği ve Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Paulussen, S., Harder, R. A. (2014). Social Media References in Newspapers: Facebook, Twitter and Youtube as Sources in Newspaper Journalism. *Journalism Practice*, 8(5), 542-551.
- Pavlik, J. V. (2001). *Journalism and New Media*. Columbia University Press.
- Pavlik, J. V. (2013). *Yeni Medya ve Gazetecilik*. (Demir, M., Kalsın, B, Çev), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Pavlik, J. V. (2014). Transformation: Examining the Implications of Emerging Technology for Journalism, Media and Society, *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 1(1), 9-24.
- Pembecioğlu, N. (2010) Gazeteciliğin Geleceği ile Geleceğin Gazeteciliği Birbirine Karıştırılmamalı, N. Pembecioğlu, (Der.) *Geleceğin Gazeteciliği*. (ss. 1-31). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

- Pew Research Center. (2016). *State of the News Media 2016*. Pew Research Center's Journalism & Media Project. (<https://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/13/2016/06/30143308/state-of-the-news-media-report-2016-final.pdf> Erişim tarihi: 16.05.2023)
- Pınarbaşı, T. E. ve Astam, F. K. (2020). Haberin Dönü(ş)ümü: Sosyal Medya Gazeteciliği Pratikleri, *İNİF E- Dergi*, 5(1), 70-87.
- Poe, M., T. (2019). İletişim Tarihi; Konuşmanın Evriminden İnternete Medya ve Toplum. (U. Y. Kara, Çev.), İstanbul: İslık Yayınları.
- Purcell, K., Rainie, L., Mitchell, A., Rosenstiel, T., Olmstead, K. (2010). *Understanding The Participatory News Consumer*. Pew Internet & American Life Project. (<https://www.pewresearch.org/internet/2010/03/01/understanding-the-participatory-news-consumer/> Erişim tarihi: 18.05.2023).
- Qualter, T. H. (1980). Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi. (Ü. Oksay, Çev.). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(01). 255-307.
- Quinn, S. (2012). *MOJO – Mobile Journalism in the Asian Region*, Paper Presented Konrad Adenauer Stiftung, Singapore.
- Quirk, V. (2016). *Guide to Podcasting*. (https://www.cjr.org/tow_center_reports/guide_to_podcasting.php/ Erişim tarihi: 02.05.2023).
- Rigel, N. (1993). Kâğıt Kaplanlar: Gazetecilik Düşüncesi ve Meslek İlkeleri, İstanbul: Der Yayınları.
- Robinson, S. (2017). Journalism, Fake News & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. UNESCO.
- Rogers, E. (1986). *Communication Technology: The New Media in Society*, New York: Free Publishing
- Sabancı, A. A. (2018). *Yalan Haberler, Algoritmalar ve Yapay Zekâ, ABD'de Seçim*, (<https://www.newslabturkey.org/2018/11/03/yalan-haberler-algoritmalar-ve-yapay-zeka-abd-de-secim/>, Erişim tarihi: 15.07.2023).
- Schackmuth, A. (2018). *Extremism, Fake News and Hate: Effects of Social Media in The Post Truth Era*. College of Liberal Arts & Social Sciences Theses and Dissertations. Chicago.
- Schultz, T. (2000). Mass Media and the Concept of Interactivity: an Exploratory Study of Online Forums and Reader Email. *Media, Culture & Society*, 22(2), 205-221.
- Scoble, R., Israel, S. (2006). *Çıplak Sohbetler* (N. Üstüntaş, Çev.), İstanbul: Mediacat Kitapları.
- Seçmen, E. A. (2019). Uluslararası Televizyon Yayıncılığında Yeni Yönelimler: Dijital Film ve Dizi Platformu Netflix, C. Kandemir (Ed.) (ss.1-22). *Dijital Çağda Televizyon ve Medya*. İstanbul: Der Yayınları.
- Serim, Ö. (2007). *Türk Televizyon Tarihi 1952-2006*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Shu, K., Wang, S., Le, T., Lee, D., Liu, H. (2018). Deep Headline Generation For Clickbait Detection. *IEEE International Conference on Data Mining (ICDM)*, 467-476.
- Singer, J. B. (2021). Border Patrol: The Rise And Role of Fact-Checkers and Their Challenge to Journalists' Normative Boundaries. *Journalism: theory, practice and criticism*, 22(8), 1929-1946.
- Snopes. (2023). (<https://www.snopes.com/> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Soygüder, Ş. (2002). *Türk Magazin Gazeteciliğinde Kullanılan Fotoğraflarda Etik Sorunu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Spinsanity. (2023). (<http://www.spinsanity.org/about/> Erişim Tarihi: 08.07.2023)
- Stencel, M. (2023). Misinformation Spreads, But Fact-Checking Has Levelled Off. (<https://reporterslab.org/misinformation-spreads-but-fact-checking-has-levelled-off/> Erişim Tarihi: 17.07.2023).
- Şencan, İ. (2020). Haber Okuryazarlığı Programı: İçerik Tasarımı ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şener, N. (2018). Hakikat Sonrası Çağda Haber Organizasyonlarının İtibarını “Haber”le Korumak . *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 1 (1) , 55-69.
- Şener, O. (2019). *Bilgi kirliliğine dair Gutenberg’den neler öğrenebiliriz?*. (<https://www.birgun.net/haber-detay/bilgi-kirliligine-dair-gutenbergden-nelerogrenebiliriz.html?amp>, Erişim Tarihi: 23.07.2023).
- Şener, O. (2020), Gazeteciler İçin Podcast. T. Durna (Ed.), *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Hak Temelli Gazetecilik Kılavuzu*, (ss. 215-252). Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı.
- Şimşek, V. (2018). Post-Truth ve Yeni Medya: Sosyal Medya Grupları Üzerinden Bir İnceleme, *Global Media Journal TR Edition*, 8 (16), 1-14.
- Tarhan, N. (2003). *Psikolojik Savaş*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Teyit Hattı. (2023). (<https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Teyit. (2023). (<https://teyit.org/nedir> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Thomas, R. (2022). Personalized News Recommendation in the Digital Media Age. In *Information Retrieval Technology* (pp. 75-89). Springer.
- Thompson, J.B, (1995). *The Media and Modernity: A Social Theory of The Media*, Cambridge: Polity Press.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Tokgöz, O. (2015). *Temel Gazetecilik*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Tonga, H. (2023). Post-Truth Çağda Yalan Haberler: 2021 Yılı Orman Yangınları Haberleri Üzerine İnceleme. *Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları, Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi Kongre Özel Sayısı* , 200-217.
- Torun, A. (2018). Medya ve Tarih Yazımı: Birinci Dünya Savaşında Propaganda Aracı Olarak Basın ve Gazeteler. E. İşler içinde, *Algı İllüzyon Gerçeklik* (ss. 17-72). Ankara: İmge Kitabevi.
- Traverse-Healy, T. (1988) *Halkla İlişkiler ve Propaganda: Karşılaştırmalı Değerler*, (İ. Çamlı, Çev.) İstanbul, Rota Yayınları.
- Tudjman, M., Mikelic, N. (2003). Information Science: Science About Information, *Informing Science InSITE - “Where Parallels Intersect”* 1512-1527.
- Turkan-ipek, İ. Z. (2018). Risk Toplumunda Seçimler. *Sosyoekonomi*, 26 (36), 65-79.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (2003). (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 05.04.2023).
- Uluk, M. (2018a). Yeni Medyada 'Yalan Haber' ve Hakikat Sonrası Çağ: Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org Örneği Üzerine Bir İnceleme, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uluk, M. (2018b). *Hakikat Sonrası Çağda Yeni Medya ve Yalan Haber*, Eskişehir: Dorlion Yayınları.
- Uzunoglu, S. (2017) *Keyes “in gözünden Post-gerçek: Görmezden gelinen yalanlar çağı*, (<https://medium.com/@sarphanuzunoglu/keyes-in-g%C3%B6z%C3%BCndenpost-ger%C3%A7ek-g%C3%B6rmezden-gelinen-yalanlar-%C3%A7a%C4%9F%C4%B1-4da9196fd101> Erişim Tarihi: 08.07.2023).

- Ünal, R., Taylan, A. (2017). Sağlık İletişiminde Yalan Haber-Yanlış Enformasyon Sorunu ve Doğrulama Platformları. *Atatürk İletişim Dergisi*, 81-100.
- Vise, A., Malseed, M. (2006). *Google Hikâyesi*. (G. Köse, Çev.), İstanbul: Koridor Yayınları.
- Volkoff, V. (1999). *Désinformation: Flagrant Délit*, France: Éditions du Rocher.
- Walter, N., Jonathan, C., Holbert, R. L., Morag, Y. (2019). Fact-Checking: A Meta-Analysis o What Works and for Whom, *Political Communication*, 37(3), 350-375.
- Ward, S. J. A. (2010). *Global Journalism Ethics*. Quebec: McGill-Queen's Press-MQUP.
- Wardle, C. (2016). *Kullanıcı Üretimi İçeriği Doğrulamak*. Doğrulama El Kitabı. (https://cdn.teyit.org/wp-content/uploads/2016/12/dogrulama_el_kitabi-baski.pdf, Erişim Tarihi: 17.0.7.2023).
- Wardle, C. (2017). *A Medium Corporation (US)*. First Draft: (<https://medium.com/1stdraft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79> Erişim Tarihi: 29.07.2023)
- Wardle, C. (2017). *Fake news. It's complicated*. (<https://medium.com/1stdraft/fake-news-its-complicated-d0f773766c79>, Erişim tarihi: 22.06.2023).
- Wardle, C. (2020a), *Bilgi Düzensizliğini Anlamak* (İnfodemi Eğitimi, Çev.). (<http://infodemiegitimi.org/bilgi-duzensizligini-anlamak/> Erişim tarihi: 23.06.2023).
- Wardle, C. (2020b). Journalism and the New Media Ecosystem: Responsibilities and Challenges. Zimdars, M. McLeod, K. *In Fake News: Understanding Media and Misinformation in the Digital Age*. Londra: The MIT Press.
- Wardle, C. (2020c). Bilgi Düzensizliği Çağı, C. Silverman içinde, Dezenformasyon ve Medya Manipülasyonu üzerine Doğrulama El Kitabı (s. 9-15). European Journalism Center-Teyit.
- Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). Information Disorder: Toward an İnterdisciplinary Framework for Research and Policy Making. *Report to the Council of Europe*, (<https://rm.coe.int/informationdisorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c> Erişim tarihi: 18.04.2023).
- Wardle, C., Derakhshan, H. (2018). Thinking About 'Information Disorder': Formats Of Misinformation, Disinformation, and Mal-Information. In Ireton C., Posetti, J. *Journalism, 'Fake News' & Disinformation*. (pp.43-54). Handbook for Journalism Education and Training. France: UNESCO. (https://en.unesco.org/sites/default/files/journalism_fake_news_disinformation_print_friendly_0_0.pdf, Erişim Tarihi: 20.07.2023).
- We Are Social (2023). *Digital 2023*. (<https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/> Erişim tarihi: 12.06.2023).
- Webster, F. (2014). *Theories of the Information Society*. New York: Routledge.
- Westlund, O. (2013). Mobile News: A Review and Model of Journalism in an Age of Mobile Media. *Digital Journalism*, 1(1), 6-26.
- Westlund, O., & Färdigh, M. A. (2015). Accessing the News in an Age Of Mobile Media: Tracing Displacing and Complementary Effects of Mobile News on Newspapers and Online News. *Mobile Media & Communication*, 3(1), 53-74.
- Williams, A. E. (2012). Trust or Bust?: Questioning the Relationship Between Media Trust and News Attention. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(1), 116-131.

- Yaban, N. T. (2012). Sanat ve Görsel İletişimin Buluşma Noktası: Ekslibris. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 973-984.
- Yağmur, T., E. (2019). Dijital Medya İle Değişen Haber Tüketim Tercihleri ve Haber Doğrulama Davranışları Üzerine Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalansavar. (2023). (<https://yalansavar.org/> Erişim Tarihi: 08.07.2023).
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, B. (2016). Gazeteciliğin Dönüşümü: Yöndeşen Ortam ve Yöndeşen Gazetecilik. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6(2), 230-253.
- Yılmaz, Y. (2015). *Medya Kuramları, Siyasal Sistemler ve Tarihi Değişimler Işığında Türkiye'de Gazetecilik Mesleği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yoloğlu, N. (2019). Yakınsama (Convergence) ve Çapraz Medya (Crossmedia) Stratejisinin Medya Sektöründe Yansımaları, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-GİFDER)*, 7(3), 1449-1464.
- Yüksel, E., Gürcan, H. İ. (2005). *Haber Toplama ve Yazma*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Yüzer, V. (2002). Televizyonun Ortaya Çıkışını Etkileyen Gelişmeler . *Kurgu* , 19 (1) , 81-93.
- Zarzalejos, J. A. (2023). *Communication, journalism and fact-checking*. Uno Magazine, (<https://www.uno-magazine.com/number-27/communication-journalism-fact-checking/>, Erişim Tarihi: 28.07.2023).

Analizi Yapılan Haberlerin İnternet Kaynakları

- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-mekke-de-kar-yagdigini-gosterdigi-iddiasi/1815199>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/pakistan-parasinda-turk-bayragi-oldugu-iddiasi/1815198>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/goruntulerdeki-otomobil-afganistanda-mi-uretildi/1815223>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/mekke-de-son-yagislarin-ardindan-daglarin-yesillendigi-iddiasi/1815224>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/kultur-sanat/yavuz-sultan-selimin-kupe-taktigi-iddiasi/1815228>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/bogazici-universitesinde-bir-dekana-uc-koltuk-iddiasi-/1815240>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/abd-faa-sisteminin-rus-siber-saldirisina-ugradigi-iddiasi/1815241>, Erişim Tarihi: 09.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/video-nepalde-dusen-ucagin-son-anlarini-gosteriyor-iddiasi-/1815242>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/u1-metro-hatti-ile-istanbul-havalimani-arasindaki-yurume-mesafesinin-21-dakika-oldugu-iddiasi-/1815260>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-fransada-gida-yardimi-alabilmek-icin-siraya-giren-ogrencileri-gosterdigi-iddiasi-/1815281>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sakaryada-5-5-buyuklugunde-deprem-oldugu-iddiasi-/1815306>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/adana-havalimaninin-ucus-trafigine-kapatildigi-iddiasi/1815307>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-kahramanmaras-depremine-ait-oldugu-iddiasi/1815303>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/vg/video-galeri/malatyada-yasli-ve-engellilerin-disarida-kaldigi-iddiasi/92821>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/afadin-istanbulda-bugeceyi-disarida-gecirin-aciklamasi-yaptigi-iddiasi/1815308>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/neredeyim-yazip-7777ye-gonderildiginde-yetkililere-konum-bildirildigi-iddiasi-/1815302>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/depremlerin-bogazdaki-abd-savas-gemisiyle-alakali-oldugu-iddiasi/1815311>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/kahramanmaras-depreminde-ataturk-barajinin-hasar-aldigi-iddiasi/1815304>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deprem-sonrasi-turkiye-tsunami-dalgaları-olustugu-iddiasi/1815310>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/gokyuzundeki-isigin-depremden-once-turkiye-de-gozlemlendigi-iddiasi/1815379>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/fotografin-irakta-deprem-sonrasi-japon-sirketi-tarafından-yapılan-merdiveni-gosterdigi-iddiasi/1815378>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/vg/video-galeri/afadin-yasam-belirtisi-bulunan-binada-enkaz-kaldirmaya-basladigi-iddiasi-/92822>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/konteyner-icin-onceligin-ev-sahiplerine-verildigi-iddiasi/1815383>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/pazarcikta-salgın-basladi-iddiasi/1815470>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-aya-inen-ufoyu-gosterdigi-iddiasi-/1815472>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/gaziantep-te-yikilmayan-binalari-japon-muhendislerin-insa-ettigi-iddiasi/1815473>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/kontrollu-yikilan-elbistan-belediyesi-enkazında-resmi-evrak-kaldi-iddiasi/1815471>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-depremden-sonra-hatayda-kaydedildiği-iddiasi/1815476>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023) <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/bagis-kampanyalari-hakkında-konusan-kisinin-imam-oldugu-iddiasi-/1815474>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).

- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/depremzedelerin-konyadaki-bos-evlere-yerlestirilmedigi-iddiasi/1815469>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-20-subattaki-depreme-ait-oldugu-iddiasi/1815481>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/enkaz-altindan-kurtarilan-kedi-videosunun-turkiyede-kaydedildigi-iddiasi/1815475>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/coken-apartmana-az-hasarli-raporu-verildi-iddiasi-/1815480>, Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/61-milyon-kisinin-e-devlet-bilgilerinin-calindigi-iddiasi-/1815531>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/jandarma-personelinin-hatayda-turk-bayragini-indirdigi-iddiasi/1815534>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/inis-yapan-ucagin-pistte-sekip-ters-dondugu-iddiasi-/1815533>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/rusyada-kovid-19-asilarinin-yasaklandigi-ve-imha-edilmesi-yonunde-emir-verildi-iddiasi-/1815586>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videoda-yer-alan-seslerin-antik-uygarliklarin-konusmalarini-gosterdigi-iddiasi/1815589>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntunun-istiklalmarsini-okuyamayan-milli-egitim-muduru-ve-personelini-gosterdigi-iddiasi-/1815625>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/goruntulerin-guncel-oldugu-iddiasi/1815630>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/hadis-in-gercek-oldugunu-kanitlamak-icin-zehir-icen-asrar-rasidin-oldugu-iddiasi-/1815664>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/depremzede-cocuklarin-beyaz-aracla-kacirildi-iddiasi-/1815663>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sanayi-bakani-varankinchp-uzaya-cikmamiza-engel-oluyor-dedigi-iddiasi-/1815692>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/papa-francisin-beyaz-mont-giydigi-iddiasi-/1815693>, Erişim Tarihi: 11.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-tacikistan-depremini-gosterdigi-iddiasi-/1815719>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/goruntunun-uzaydan-yanardag-patlamasini-gosterdigi-iddiasi-/1815720>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/toggun-yurtdisinda-uretildikten-sonra-turkiyeye-getirildi-iddiasi-/1815744>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/ekonomi/ayni-guzergahta-yol-olmasina-ragmen-badal-tunelinin-yapildi-iddiasi-/1815745>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).

- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/videonun-sudandaki-darbe-girisimini-gosterdigi-iddiasi-/1815771>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/saglik/bbcnin-bir-numarali-olum-sebebi-kovid-asisi-baslikli-haber-yayinladigi-iddiasi/1815790>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/protestocunun-macrona-tokat-attigi-videonun-guncel-oldugu-iddiasi-/1815788>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/kilicdaroglunun-videosunun-twitter-tarihinde-en-cok-izlenen-video-oldugu-iddiasi-/1815792>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deva-partisinin-secim-aracina-saldiri-gerceklestirildigi-iddiasi/1815791>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/mitin-etkisiz-hale-getirdigi-deasin-sozde-liderinin-gecmiste-abd-tarafindan-olduruldugu-iddiasi-/1815856>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-napolinin-sampiyonluk-kutlamalarini-gosterdigi-iddiasi-/1815888>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/anadolu-ajansinin-verileri-bir-siyasi-partiden-aldigi-iddiasi/1815928>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/politika/acilisi-yapilan-hatay-defne-devlet-hastanesinin-icin-bos-oldugu-iddiasi/1815971>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ilk-turda-oy-kullanan-kisilerin-ikinci-turda-oy-vermesine-gerek-olmadigi-iddiasi-/1815972>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ikinci-turda-sandik-numaralarinin-degistigi-iddiasi-/1815973>, Erişim Tarihi: 12.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/fenerbahce-taraftarlarinin-attiklari-slogan-nedeniyle-disiplin-kuruluna-sevk-edildigi-iddiasi-/1815974>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/akcakale-belediyesinin-saat-2000ye-kadar-oy-kullanilabilecegi-anonsu-gectigi-iddiasi-/1816022>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/usakta-suriyeli-sahis-turk-vatandasini-bicakladi-iddiasi-/1816026>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sancaktepede-bir-kiz-cocugunun-vurularak-olduruldugu-iddiasi/1816025>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/tema-vakfinin-meyvecekirdeklerinin-topraga-atilmasi-icin-cagrida-bulundugu-iddiasi/1816023>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/videonun-abd-depatlamayi-gosterdigi-iddiasi-/1816058>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/blog/m16-eski-sefinin-yeni-disisleri-bakani-fidan-adina-acilan-sahte-hesabi-etiketledigi-iddiasi/1816059>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).

- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/las-vegasta-kaydedildigi-iddia-edilen-goruntunun-orijinal-oldugu-iddiasi/1816092>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/irandaki-dukkanlara-arapca-tabela-asilmasin-in-yasaklandigi-iddiasi-/1816123>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/yabanci-uyruklu-kisinin-tehdit-videosu-yayinladigi-iddiasi/1816124>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/sperm-ve-yumurta-olmadan-insan-embriyosu-uretildi-gi-iddiasi/1816126>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/bilim-teknoloji/kargo-gorevlisinin-caldigi-paketleri-satarak-kendisine-spor-araba-aldigi-iddiasi-/1816125>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/mersinde-ilk-yasaksiz-onur-haftasi-iddiasi/1816168>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/ispanyada-85-yasindaki-bir-kadinin-siginmaci-tarafindan-darp-edilerek-olduruldugu-iddiasi/1816165>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).
- Teyit Hattı, (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/ekonomi/kamu-kurumlarinin-yabanci-yatirimcilara-satilacagi-iddiasi-/1816164>, Erişim Tarihi: 13.08.2023).

EKLER

EK-1. Anadolu Ajansı Teyit Hattı Tarafından Ele Alınan Şüpheli İddiaları

Analiz Etmede Kullanılan Tablo

İddia:						
Haber Durum Belirleme						
Uygunluk Durumu						
☐ Çevrimiçi dedikodu ve söylenti			☐ Kamusal söylem			
Geçerlilik Durumu						
☐ Kişisel yorum – varsayım			☐ Gerçekliği yansıtan objektif			
Doğrulanabilirlik Durumu						
☐ Kanıt ve ispatı mümkün			☐ Kanıt ve ispatı mümkün değil			
Önem Durumu						
☐ Kullanıcı ihbarları – yaygınlık			☐ Gündem – olağanüstü dönem			
Haber Doğruluk Kontrolü						
Haberin İddiasını Soruşturma						
☐ Haberde yer alan konuya dair unsurların gerçekliğine yer verilmiştir.			☐ Haber iddiası içerik olarak habercilik ilkelerine göre kurgulanmıştır.			
Haber İddiasının Kaynağını Araştırma						
☐ İddianın doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili araştırma yapılmamıştır.			☐ İddianın ilgilisi olan kişi veya kurumlarla irtibata geçilerek doğrudan aktarımlardan yararlanılmıştır.			
Haber İddiasının İçeriğinin Analizi						
☐ Görsel ve teknik olarak analiz edilmiştir.			☐ İddianın mekân ve zaman bilgisine yer verilmiştir.			
Kamusal ve Bilimsel Verilerden Yararlanma						
☐ İddiaya konu olan içerikte mantıksal çıkarımlarda bulunulmuştur.			☐ İçerikte bilimsel kabullere, yasalara, yönetmeliklere, resmi verilere veya akademik çalışmalara yer verilmiştir.			
Sonuç Süreci						
Haber Doğrulama Sonucu						
☐ Doğru		☐ Yanlış		☐ Belirsiz		
Doğrulama Sonucu Yanlış veya Belirsiz Olduğu Durumlar						
Yanlış Bilginin Biçimi						
☐ Hiciv-Parodi	☐ Çarpıtılmış içerik	☐ Sahte-Taklit içerik	☐ Uydurma içerik	☐ Hatalı ilişkilendirme	☐ Hatalı bağlam	☐ Manipüle edilmiş içerik
Yanlış Haberin Türü						
☐ Dezenformasyon		☐ Mezenformasyon		☐ Malenformasyon		
Yanlış Haberin Amacı						
☐ Kasıtlı olarak zarar verme		☐ Yanlış yönlendirme		☐ Yanlışlığın farkında olmama		
Yanlış Haberin Hedef Kitleleri						
☐ Bireyler		☐ Kurum ve kuruluşlar		☐ Toplumun bir kesimi	☐ Toplumun tamamı	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : BÖYÜK, Şeyma

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Radyo, Televizyon ve Sinema	2024
Lisans	Gazi Üniversitesi / İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema	2017
Lise	Ankara Kalaba Lisesi	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2022-Halen	TRT Eğitim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı	Uzman
2018-2022	TRT Haber	Haber Prodüktörü

Yabancı Dil

İngilizce

